

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

**ХІІІ Всеукраїнська
науково-практична конференція
«Становлення та розвиток
місцевого самоврядування
в Україні»**

ЗБІРНИК ТЕЗ

7 грудня 2024 року
м. Хмельницький

**ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

**ХІІІ Всеукраїнська
науково-практична конференція
*«Становлення та розвиток місцевого
самоврядування в Україні»*
ЗБІРНИК ТЕЗ**

Хмельницький 2024

УДК 352.07:342.9(477)

С 76

С 76 Збірник тез XIII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Становлення та розвиток місцевого самоврядування в Україні» (м. Хмельницький, 7 грудня 2024 року). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2024. 124 с.

ISBN 978-617-7572-87-8

У збірнику представлені доповіді, які були подані на XIII Всеукраїнську науково-практичну конференцію «Становлення та розвиток місцевого самоврядування в Україні», що відбулась у Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова 7 грудня 2024 року.

Розміщені у збірнику тези доповідей стосуються таких напрямів: «Конституційно-правові засади місцевого самоврядування: вітчизняний та зарубіжний досвід», «Сучасні виклики реформування територіальної організації влади в Україні», «Впровадження принципів ефективного врядування», «Адміністративно-правові засади місцевого самоврядування», «Бюджетно-фінансова діяльність органів місцевого самоврядування», «Міжнародні стандарти у системі місцевого самоврядування України», «Взаємодія органів місцевого самоврядування з органами державної влади в сфері національної безпеки».

Збірник розрахований на наукових та науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти і наукових установ, здобувачів вищої освіти, аспірантів та докторантів, практичних працівників і широкий читацький загал.

Організаційний комітет XIII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Становлення та розвиток місцевого самоврядування в Україні» не завжди поділяє думку учасників конференції.

У збірнику максимально точно збережена орфографія, пунктуація та стилістика, які були запропоновані учасниками конференції.

Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їхні наукові керівники.

УДК 352.07:342.9(477)

ISBN 978-617-7572-87-8

© Колектив авторів, 2024
© Хмельницький університет
управління та права імені
Леоніда Юзькова, 2024

Шановні учасники конференції!

Щиро вітаю вас із початком роботи XIII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Становлення та розвиток місцевого самоврядування в Україні», яка традиційно слугує платформою для обміну науковими ідеями, практичним досвідом та інноваційними підходами до розвитку місцевого самоврядування в нашій державі. Вивчення та вдосконалення місцевого самоврядування розглядається не лише крізь призму організації місцевої влади, але і як стратегічний механізм зміцнення громадянського суспільства, стимулювання ініціативності громад та формування ефективного суспільного діалогу.

Сучасні виклики реформування територіальної організації влади та завершення реформи децентралізації є важливим напрямом розвитку конституціоналізму та публічної влади. У цьому контексті, надзвичайно актуальними є дискусії з таких питань, як конституційно-правові засади місцевого самоврядування у порівнянні з найкращими європейськими моделями; впровадження принципів ефективного врядування; адміністративно-правові та бюджетно-фінансові аспекти діяльності органів місцевого самоврядування; міжнародні стандарти в системі місцевого самоврядування України. В сучасних умовах особливо важливим, є і те, що в рамках конференції порушуються актуальні теми вдосконалення взаємодії органів місцевого самоврядування з органами державної влади в сфері національної безпеки. Переконали, що обговорення цих напрямів стане вагомим внеском у розробку нових методик, впровадження сучасних технологій та адаптацію європейських практик до українських реалій.

Бажаю всім учасникам конференції натхнення, конструктивної роботи, плідних дискусій та нових здобутків у науковій та практичній діяльності!

З повагою

ректор університету

Олег ОМЕЛЬЧУК

СЕКЦІЯ 1

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Бондар Вікторія Володимирівна,

*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні юридичного факультету
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

ПРОБЛЕМНІСТЬ НАЗВИ МУНІЦИПАЛЬНОГО ПРАВА

Після проголошення незалежності України відбулися значні зміни, особливо у сфері демократизації суспільства та держави загалом. Прикладом таких змін може слугувати фактичне, а не суто формальне як це було за часів України в складі СРСР, функціонування місцевого самоврядування. Становлення та розвиток місцевого самоврядування супроводжується створенням відповідної законодавчої бази, якою є Конституція України від 1996 року, Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 1997 року, Європейська Хартія про місцеве самоврядування, яка набула чинності для України з 1998 року та низка інших нормативно-правових актів. Так, відповідно до ч. 1 ст. 2 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», місцеве самоврядування в Україні – це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України [1].

Місцеве самоврядування, яке функціонує сьогодні, бере свій початок ще за часів Київської Русі, де мали місце віче (міські, територіальні) чи збори верв (жителів кількох сіл або інших населених пунктів), та протягом подальших періодів розвитку українських земель. Однак на сучасному етапі розвитку існує певна суперечливість, яка стосується самої назви «муніципального права». Проблемність назви «муніципального права» полягає насамперед у тому, що Конституція України використовує тільки термін «місцеве», як, наприклад, у ст. 7, де вказано що в Україні визнається і гарантується місцеве самоврядування [2], а не «муніципальне». Загалом у сучасній офіційно-діловій практиці також активно вживається саме термін «місцевий». Він використовується у такому функціонально-стильовому навантаженні як «органи місцевого самоврядування», «місцевий бюджет», «місцеві державні адміністрації» тощо. На основі цього існують певні уявлення, щодо взаємозамінності понять «місцевий» і «муніципальний» [3, с. 86], та більшого поширення використання першого. Так, наприклад, О. С. Мельничук визначає муніципальне право як частину правової системи держави, елемент публічно-правового життя суспільства в цілому, його норми і цінності поширюються на всі адміністративно-територіальні одиниці держави (не лише на міста, але й на села, селища, області). А міське право існує, насамперед, на рівні міст і змінюється в процесі активності міських жителів і міської влади [4, с. 42]. Щодо розмежувань цих двох понять, варто ще зазначити, що на відміну від муніципального права, зміст, спрямованість та функціонування якого перебуває у

прямій залежності від тенденцій розвитку правової системи конкретної держави, міське право усе більшою мірою набуває рис правової системи, що розвивається в контексті ідей правового плюралізму [4, с. 45].

Дискусійність щодо ототожнення «муніципального права» з поняттям «міського права» не єдина. У правовій науці обговорюється питання також щодо так званого «комунального права». Це пояснюється тим, що в Конституції України як одну з форм власності закріплено комунальну власність як власність територіальних громад сіл, селищ, міст (наприклад ст. 143). Тому деякими вченими і пропонується називати галузь права «комунальним правом» [5, с. 13].

Щодо важливості використання в офіційно-діловій практиці саме поняття «муніципальний», а не «міський» чи «комунальний», вважаємо варто зазначити етимологію та тлумачення цього терміну. Так, «муніципалітет» – сукупність органів системи місцевого самоврядування, «муніципальне утворення», як міське чи сільське поселення, в межах яких здійснюється місцеве самоврядування та існує муніципальна власність, місцевий бюджет і виборні органи [5, с. 13]. Загалом, поняття «муніципальний» пов'язане зі значенням лексеми, тобто сукупністю всіх граматичних форм слова, «муніципалітет». Воно утворилося від латинського «муніципія», що означало «місто з правом самоврядування (у Стародавньому Римі)». Отже, муніципалітет – це орган місцевого самоврядування, а муніципальний означає «той, що стосується муніципалітету» [6].

Підсумовуючи вищесказане, можна дійти висновку, що досі ведуться певні дискусії щодо найменування галузі права, яка регулює місцеве самоврядування. Але все-таки значний пріоритет з поміж усіх варіантів має термін «муніципального права», оскільки він найточніше відображає сучасне розуміння місцевого самоврядування, охоплюючи собою усі аспекти, а не тільки «міські» чи «комунальні».

Список використаних джерел:

1. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text>
2. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1996, № 30, ст. 141 (дата звернення від 09.11.2024 року).
3. Головка К. В. Муніципальне право України та міське право України: порівняльний аналіз. URL : <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/481439.pdf>
4. Мельничук О. С. Міське та муніципальне право: концептуальні засади розмежування. URL : http://www.pjv.nuoua.od.ua/v3_2014/04.pdf
5. Муніципальне право України: підруч. / В.Ф. Погорілко, М.О. Баймуратов, Ю.Ю. Бальций та ін. ; за ред. М.О. Баймуратова. 2 вид., доп. К.: Правова єдність, 2009. 720 с.
6. Биби́к С. Муніципальний – місцевий. URL : <http://www.kulturamovy.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine64-30.pdf>

Казанчук Дмитро Васильович,
*здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні юридичного факультету
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА ЯК ПЕРВИННИЙ СУБ'ЄКТ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Територіальні громади є основним елементом системи місцевого самоврядування в Україні. Вони відіграють важливу роль у забезпеченні ефективного управління на місцевому рівні, оскільки через них громадяни можуть безпосередньо впливати на процес прийняття рішень щодо їхнього життя та добробуту. У контексті реформи місцевого самоврядування, яка активно проводиться в Україні, значення територіальних громад зростає, оскільки вона отримує нові повноваження та ресурси для вирішення місцевих проблем. Територіальна громада села, селища чи міста складає організаційну основу місцевого самоврядування. Сусідні села можуть об'єднуватися в одну територіальну громаду, а жителі сусідніх сіл, що належать до однієї громади, можуть вийти з її складу і створити свою власну територіальну громаду.

Територіальні громади сіл, селищ і міст не лише управляють комунальною власністю, але й виконують це як напряду, так і через органи місцевого самоврядування, які вони утворюють. Вони схвалюють програми соціально-економічного та культурного розвитку, слідкують за їх реалізацією, а також ухвалюють і контролюють виконання бюджетів відповідних адміністративно-територіальних одиниць. Крім того, громади встановлюють місцеві податки та збори у відповідності до законодавства, організовують місцеві референдуми та забезпечують реалізацію їхніх результатів. Вони також мають повноваження на створення, реорганізацію та ліквідацію комунальних підприємств, організацій та установ, контролюють їхню діяльність і вирішують інші місцеві питання, що належать до їхньої компетенції згідно із законом [1, ст. 143].

Територіальні громади виступають основним суб'єктом місцевого самоврядування. Відповідно до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», вони мають право об'єднуватися в одну сільську, селищну чи міську територіальну громаду, створювати спільні органи місцевого самоврядування та обирати голову громади, будь то сільський, селищний або міський [2, ч. 2 ст. 6]. Об'єднані територіальні громади, що складаються з декількох сіл, селищ або міст, можуть вийти зі складу об'єднаної громади згідно з установленим законом порядком [2, ч. 3 ст. 6].

Розвиток окремих територіальних громад впливає як на розвиток місцевого самоврядування, так і на розвиток державного управління загалом. Від ефективності діяльності територіальних громад та механізму місцевого самоврядування залежить ефективність всієї системи управління. Відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», місцеве самоврядування гарантується реальною спроможністю територіальних громад вирішувати важливі питання самостійно або під відповідальність органів місцевого самоврядування та органів влади [3, ч. 1 ст. 2]. Місцеве самоврядування здійснюється територіальними громадами як безпосередньо, так і через їх представницькі органи, що об'єднують спільні інтереси територіальних громад [3, ч. 2 ст. 2]. На даний момент в Україні немає окремих для регулювання

розвитку сільських і міських територій. Організація функцій територіальної громади залежить від географічного положення, щільності населення, ресурсної бази і тощо. Це здійснюється на підставі чинного Податкового кодексу України та Бюджетного кодексу України, він здійснюється на підставі «підзаконних актів України» та інших основних законів [4].

Підсумовуючи викладений матеріал, територіальні громади є основним елементом системи місцевого самоврядування в Україні, забезпечуючи ефективне управління на місцевому рівні та надаючи громадянам можливість безпосередньо впливати на процеси ухвалення рішень. Територіальні громади, як первинний суб'єкт місцевого самоврядування, визначені Конституцією України та іншими законодавчими актами. Вони мають право на самоврядування, що включає можливість самостійно вирішувати місцеві питання через органи місцевого самоврядування. Розвиток кожної громади безпосередньо впливає на розвиток органів місцевої влади та місцевого самоврядування загалом, визначаючи дієвість всього механізму державного управління.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 143.
2. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015 157-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#> (дата звернення: 15.11.2024).
3. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. *Верховна Рада України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#n594> (дата звернення: 15.11.2024).
4. Хрущ С. Сучасні проблеми розвитку територіальних громад в Україні. 2018. С. 312. URL : <http://elar.tsatu.edu.ua/bitstream/123456789/10406/1/Хрущ> (дата звернення 15.11.2024).

Куніцька Тетяна Сергіївна,

*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні факультету публічного управління
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

РЕФОРМА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ: ДОСЯГНЕННЯ ТА ВИКЛИКИ

Вивчення результатів децентралізації в Україні є дуже актуальним, враховуючи масштабні зміни, які ця реформа внесла в систему державного управління та регіонального розвитку. З 2014 року Україна відкрила нові можливості для економічного розвитку, соціальної стабільності та участі громадян у процесі управління, більшої фінансової та адміністративної автономії, і має довгу історію реформування своєї адміністративно-територіальної структури. Водночас, з початком війни на території нашої країни Україна стикається з новими викликами щодо підтримання економічної незалежності місцевих громад, підвищення ефективності розподілу ресурсів та боротьби з корупцією на місцевому рівні.

Основною проблемою цього дослідження є необхідність всебічної оцінки практичних результатів реформ з децентралізації та виявлення основних проблем, з якими стикаються місцеві спільноти та місцеві органи влади. Децентралізація в Україні

створила важливу передумову для економічного зростання і більшої автономії місцевих громад, але серйозні проблеми все ще залишаються.

Розглядаючи основні проблеми ефективності децентралізації в Україні, ми пропонуємо розпочати дослідження з визначення терміну «децентралізація». У науковій літературі існує багато пояснень цього терміну, але ми зупинилися на такому. І. Кресіна в одній зі своїх наукових статей заявила, що «децентралізація – це процес передачі частини функцій і повноважень центральних органів влади місцевим органам влади, тобто процес розширення і посилення прав і повноважень територіальної громади при одночасному скороченні прав і повноважень центральних органів влади» [1].

Децентралізацію можна розглядати як процес надання повноважень місцевим органам влади для того щоб:

- оптимізувати виконання соціально значущих завдань;
- для своєчасного та якісного надання громадянам необхідних послуг;
- повною мірою реалізувати інтереси регіону;
- створити розгалужену систему місцевого самоврядування, при якій місцеві проблеми вирішуються представниками місцевих громад, а не центральним урядом [1, с. 12].

Тобто, по суті, метою децентралізації є підвищення адміністративної ефективності та забезпечення задоволення потреб місцевих жителів, оскільки місцеві органи влади часто краще розуміють місцеві умови та потреби.

Децентралізація як частина політики регіонального розвитку є однією з ключових реформ у програмі реформ в Україні. Децентралізація покращила якість життя громадян та заклала основу для основних інституційних реформ. Завдяки створенню нової системи розподілу повноважень між центральними та місцевими органами влади, сьогодні в Україні існує нова система взаємовідносин і балансу між різними органами влади [2, с. 3].

Сьогодні в Україні створені конституційні основи місцевого самоврядування, і прийнято ряд основоположних законів, які створюють правову і фінансову основу для його діяльності. Відповідно до Концепції [3], реформа територіальних організацій місцевої автономії та влади повинна ґрунтуватися на принципах верховенства права, відкритості, прозорості, участі громадськості, повсюдності місцевої автономії, доступності державних послуг, підзвітності та підконтрольності органів та посадових осіб місцевого самоврядування перед територіальними громадами [2, с. 3].

У той же час існує безліч проблем, які впливають на успіх і перспективи децентралізації. Залежно від політичної ситуації спостерігається відсутність належного контролю з боку центрального уряду і правоохоронних органів, що призводить до ризику прийняття місцевими органами влади рішень, що виходять за рамки їх можливостей (питання безпеки, мовна політика, європейська інтеграція). Крім того, слід звернути увагу на недосконалість і нестабільність законодавства. Постійні зміни правил у процесі реалізації реформ підвищують недовіру суспільства до держави. Крім того, існує історія відносин між урядом і населенням, при якій думки та інтереси місцевого населення не враховуються, що створює масу незручностей, а також недовіру до змін [4]. Також, варто звернути увагу і на проведення в Україні реформи децентралізації.

На ранніх етапах реформи нерозуміння її основ і принципів було поширене не тільки на рівні пересічних громадян. Представники місцевих органів влади відзначили, що вони створювали єдину громаду як свого роду стартап, і багато хто не розумів обсягу повноважень і відповідальності, які пов'язані з цією реформою. Відсутність

інформації, особливо у 2015-2016 роках, також сприяла поширенню негативних міфів про реформи [5, с. 18]. Однак новостворені ОТГ зіткнулися з проблемою неефективного використання фінансових ресурсів. Ці кошти були в основному використані для реалізації гучних проєктів (ремонт шкіл, культурних центрів, пунктів невідкладної медичної допомоги та пологових будинків), щоб підвищити оцінку голів громад і збільшити шанси на переобрання на наступних виборах. Водночас було помітно, що голова громади несе додаткові обов'язки і не наважується працювати над залученням інвестицій (наприклад, на розвиток інфраструктури) [5, с. 17–18].

Децентралізація України базується на трьох китах: адміністративно-територіальній реформі, фіскальній децентралізації та передачі влади. Це означає, що громади мають можливість керувати ресурсами та місцевими бюджетами. З моменту впровадження реформ в Україні було створено понад 1500 об'єднаних територіальних громад. Перерозподіл податків, зокрема, збільшив доходи місцевого бюджету. Це дозволило профінансувати освітні та медичні установи та модернізувати інфраструктуру. Основними викликами децентралізації є нерівномірність розвитку громад, обмеженість фінансових ресурсів та неналежний адміністративний контроль. Проблеми зумовлені залежністю місцевих бюджетів від дотацій з центру, низьким рівнем спроможності місцевих лідерів та слабкою підзвітністю.

Реформи децентралізації в Україні дозволили досягти значних результатів у підвищенні економічної стабільності та автономії місцевих громад. Водночас, на початковому етапі реформи децентралізації в Україні між представниками місцевих органів влади та громадянами існувало серйозне непорозуміння. Це спричинило певні труднощі у здійсненні реформ, особливо через брак інформації та негативні стереотипи, що виникли навколо цього. Однією з головних завдань реформи було не тільки забезпечення фінансової життєздатності об'єднаних територіальних громад, а й формування відповідного стратегічного бачення для ефективного розвитку спільноти. Недостатня інвестиційна активність і невідповідність до нових обов'язків вказують на необхідність додаткового навчання і підтримки місцевих керівників, а також на важливість поліпшення доступності інформації та стратегічного планування в рамках реформи. Таким чином, в ході реалізації реформ держава стикається з серйозними проблемами, включаючи брак фінансової підтримки, управлінського потенціалу та нерівномірний розвиток. Для подолання цих перешкод необхідно впровадити додаткові механізми моніторингу та підтримки, щоб зробити процес децентралізації більш ефективним і стійким.

Список використаних джерел:

1. Кресіна І. О. Вплив децентралізації на ефективність публічної влади. *Віче*. 2015. № 12. С. 11-13. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/viche_2015_12_5 (дата звернення: 07.11.2024).
2. Децентралізація влади : порядок денний на середньострокову перспективу : аналітична доповідь / Я. А. Жаліло, О. В. Шевченко О.В., В. В. Романова. Київ : Національний інститут стратегічних досліджень, 2019. 115 с.
3. Децентралізація в Україні: досягнення, надії і побоювання. URL : https://www.internationalalert.org/sites/default/files/Ukraine_Decentralisation_UK_2017.pdf (дата звернення: 07.11.2024).
4. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text> (дата звернення: 19.11.2024).

5. Солодкий С., Левонюк Т., Баласанян В. Взаємозв'язок між децентралізацією та європейською інтеграцією. 2020. 30 с. URL : http://neweurope.org.ua/wpcontent/uploads/2020/02/Decentralization_ukr_web-2.pdf (дата звернення: 19.11.2024).

Маліновська Марина Олексіївна,

*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні юридичного факультету
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

ОСНОВНІ ФОРМИ ДІЯЛЬНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Реформа децентралізації в Україні, яка була розпочата в 2014 році, стала одним з наймасштабніший перетворень за останні десятиліття. Її основною метою було зміцнення місцевого самоврядування та надання більшої автономії громадам. Ключовим елементом цієї реформи стало створення територіальних громад. Територіальні громади, є суб'єктом місцевого самоврядування, реалізують свої повноваження через різноманітні форми безпосередньої участі територіальної громади. Розуміння цих форм діяльності є критично необхідним для ефективного функціонування системи місцевого самоврядування та забезпечення реальної участі громадян у вирішенні питань місцевого значення.

Форма безпосередньої участі територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення – це передбачений Конституцією та законами України, статутами територіальних громад, а також не заборонений правовими приписами, спосіб безпосереднього (прямого) волевиявлення. Відповідно до статті 6-1 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 існують різні форми.

Однією із пріоритетних форм місцевого безпосереднього народовладдя виступають місцеві референдуми. Стаття 38 Конституції України передбачає право громадян брати участь у всеукраїнському та місцевих референдумах. Всеукраїнський референдум є формою безпосередньої демократії в Україні, способом здійснення влади безпосередньо Українським народом, що полягає у прийнятті (затвердженні) громадянами України рішень шляхом голосування у випадках і порядку, встановлених Конституцією України та цим Законом. Місцевий референдум – це форма безпосередньої участі територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення, яка полягає у прийнятті або затвердженні громадянами України, що мають право голосу, найважливіших рішень місцевого значення шляхом таємного голосування. Місцеві референдуми відіграють важливу роль, оскільки дозволяють членам територіальної громади, що мають право голосу, приймати або затверджувати нормативні положення та інші найважливіші рішення місцевого значення шляхом таємного голосування. Правове регулювання порядку проведення місцевих референдумів в Україні відсутнє, тому що Закон України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми» від 03.07.1991 року втратив чинність.

Загальні збори громадян за місцем проживання є ще однією формою безпосередньої участі членів територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення. Загальні збори громадян за місцем проживання можна визначити як форму безпосередньої участі територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення, яка полягає у колективному обговоренні та вирішенні територіальною громадою або її частиною питань місцевого значення шляхом зібрання їх у заздалегідь визначеному місці у заздалегідь визначений час. Загальні збори громадян за місцем проживання на

даний час регулюються Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 р. (ст. 8), статутами територіальних громад, Положенням про загальні збори громадян за місцем проживання, затвердженим Постановою Верховною Радою України 17.12.1993 р. № 3748-ХІІ.

Під місцевими виборами варто розуміти форму безпосередньої участі територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення, яка полягає у формуванні громадянами України, які мають право голосу, якісного та кількісного складу органів місцевого самоврядування шляхом таємного голосування. Питання організації та проведення місцевих виборів України регулюються Конституцією України; Виборчим кодексом від 19 грудня 2019 року; Законом України «Про Центральну виборчу комісію» від 30 червня 2004 року; Законом України «Про Державний реєстр виборців» від 22 лютого 2007 року, Кодексом України про адміністративні правопорушення від 01 жовтня 1996 року; Кодексом адміністративного судочинства України від 06 липня 2005 року [2, с. 277]. Місцеві вибори можуть проводитися за різними системами: мажоритарною, змішаною та пропорційною. Мажоритарна система передбачає обрання кандидатів у кожному окрузі, де переможцем стає той, хто набрав більшість голосів, що дозволяє обрати представників, які безпосередньо відповідають за конкретні регіони. Змішана система поєднує мажоритарний та пропорційний підходи, так частина кандидатів обирається від округів, а частина – за партійними списками, що дає змогу збалансувати інтереси окремих громад та політичних партій. Пропорційна система передбачає розподіл місць у раді залежно від кількості голосів, які отримали політичні партії, що дає можливість більш повного відображення політичних уподобань виборців. Кожна з цих систем має свої переваги та недоліки і впливає на те, як формується місцева влада та хто представляє інтереси громадян.

Місцева ініціатива є формою безпосередньої участі територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення, яка полягає у безпосередньому волевиявленні громадян – членів територіальної громади шляхом ініціювання розгляду у місцевій раді будь-якого питання, віднесеного до відання місцевого самоврядування, і, яка підлягає обов'язковому розгляду на відкритому засіданні відповідної ради.

Громадські слухання є важливим механізмом зворотнього зв'язку між владою та громадою, який дозволяє враховувати громадську думку при прийнятті рішень [1, с. 211]. Згідно із ст. 13 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року, територіальна громада має право проводити громадські слухання – зустрічатися з депутатами відповідної ради та посадовими особами місцевого самоврядування, під час яких члени територіальної громади можуть заслуховувати їх, порушувати питання та вносити пропозиції щодо питань місцевого значення, що належать до відання місцевого самоврядування. З даного законодавчого визначення випливає, що громадські слухання можуть проводитися у формі зустрічей з депутатами відповідної ради та посадовими особами місцевого самоврядування.

Отже, основні форми діяльності територіальних громад відіграють ключову роль у забезпеченні місцевого самоврядування та розвитку регіонів. Вони сприяють активному залученню громадян до вирішення питань місцевого значення, що підвищує рівень громадської участі та відповідальності. Через участь у прийнятті рішень та впровадженні місцевих ініціатив, громади можуть ефективніше використовувати свої ресурси, покращувати інфраструктуру, розвивати економіку та підвищувати якість життя мешканців. Також, ці форми діяльності допомагають збалансувати інтереси різних груп населення, сприяють сталому розвитку та демократизації управлінських процесів на місцевому рівні.

Список використаних джерел:

1. Тимечко І. Р. Фінансові інструменти співробітництва територіальних громад в транскордонному просторі України і ЄС. *The actual problems of regional economy development*. 2017. Т. 1. № 13. С. 208–215.
2. Погорілко В. Ф. Навчальний посібник / За ред. Баймуратова М. О. К. : Правова єдність, 2009. 720 с.
3. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1997, № 24, ст.170. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>.
4. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1996, № 30, ст. 141). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

Марчевська Дарія Артурівна,

здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні факультету публічного управління Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

РОЛЬ ВИБОРЧИХ СИСТЕМ У ФОРМУВАННІ ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ

Формування та значення виборчих систем завжди будуть займати провідне місце в організації політичного режиму. Виборчі системи визначають механізми, за допомогою яких відбувається формування влади. Вони можуть сприяти або перешкоджати політичній стабільності, що є особливо важливим у країнах, що переживають перехідні процеси або конфлікти. Виборчі системи є важливим елементом демократичного процесу. Вони можуть забезпечити рівний доступ до участі в політиці або, навпаки, створити бар'єри для певних груп населення.

Дослідження полягає в аналізі впливу виборчих систем на формування та функціонування політичних режимів у різних країнах, вивченні їхніх особливостей, переваг і недоліків, а також визначенні взаємозв'язків між типами виборчих систем і рівнем демократизації, політичної стабільності та представництва інтересів населення.

Для розкриття вищезазначеної теми насамперед потрібно розкрити основні поняття. Виборчі системи – це сукупність правил і процедур, які регулюють процес виборів у країні. Вони визначають, як голоси громадян перетворюються на політичні посади, а також впливають на структуру партійної системи та політичну конкуренцію. Щодо політичного режиму – це система управління в державі, що визначає способи здійснення влади, характер взаємовідносин між державою і суспільством, а також механізми прийняття рішень.

Протягом тривалого часу, формування політичного режиму України, як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях, було визначено станом «переходу». Цей перехід розуміється як процес зміни від недемократичних форм суспільно-політичного устрою до демократичних. Саме процес виборів, який є ключовим елементом політичного процесу та важливим індикатором участі громадян у політичному житті, займає важливе місце серед цих демократичних форм [1, с. 139]. Однією з принципово важливих подій у процесі формування політичної еліти було проведення у 1990 р. перших за багато десятиліть альтернативних виборів до ВР України.

В Україні, як і у постсоціалістичних країнах Європи, політичні еліти формуються зазвичай політичними партіями та створеними на їх основі партійними системами. Відмінність полягає у тому, що у постсоціалістичних країнах Європи політичні еліти формувалися переважно без участі колишньої компартійної еліти. Вибори до Верховної Ради у 2006 р. вперше відбулися на суто пропорційній основі. Оскільки Закон «Про вибори народних депутатів України» забороняв участь у виборах партій, створених менш ніж за рік до виборів, то вже у вересні 2005 р. було проведено перший огляд партій — потенційних учасників виборних змагань [2, с. 3].

Досвід України у формуванні політичного режиму можна розглянути через кілька ключових етапів:

1. Незалежність (1991): після розпаду СРСР Україна проголосила незалежність. Спочатку було встановлено парламентсько-президентську республіку, що забезпечувало баланс між президентом і парламентом.

2. Політична нестабільність (1990-ті): цей період характеризувався політичною боротьбою між різними групами впливу, корупцією та економічними труднощами. Часто спостерігалися конфлікти між президентом і парламентом.

3. Помаранчева революція (2004): масові протести проти фальсифікацій на виборах призвели до зміни влади. Це стало важливим моментом у формуванні демократичних інститутів та зміцненні громадянського суспільства.

4. Майдан (2013–2014): протести проти відмови від угоди про асоціацію з ЄС стали каталізатором для зміни політичного режиму. Після втечі Віктора Януковича було оголошено про новий курс на європейську інтеграцію.

5. Війна на сході України та анексія Криму (з 2014): ці події суттєво вплинули на політичний ландшафт, сприяли консолідації національної ідентичності та посиленню військової складової держави.

6. Сучасний етап: в Україні триває процес реформування політичних інститутів, боротьба з корупцією та реалізація європейських стандартів. Політичний режим залишається змішаним, з елементами президентської республіки та значною роллю парламенту.

Виборчі системи є важливим елементом у формуванні політичного режиму, оскільки вони регулюють процес виборів та формування політичних структур. Також вони впливають на організацію та діяльність політичних партій. Відповідно до думок визначних політологів та соціологів, виборча система відіграє ключову роль у формуванні партійної системи. М. Дюверже був одним з перших, хто акцентував увагу на зв'язку між виборчою та партійною системами. Він аналізував виборче законодавство, статистичні дані виборів та партійно-політичну структуру в численних країнах світу, і на основі цього висунув своє бачення взаємозв'язку цих елементів. Його розуміння було викладено у трьох формулах, які отримали назву «соціологічних законів»:

1) система пропорційного представництва підтримує становлення багатопартійної системи, де партії мають жорстку структуру, незалежність і стабільність;

2) мажоритарна система голосування в два тури веде до багатопартійної системи, але партії в ній мають «м'яку» структуру, схильні до утворення альянсів і відзначаються відносною стабільністю;

3) мажоритарна система голосування в один тур сприяє формуванню дуалістичної системи, де влада чергується між великими незалежними партіями [3, с. 320].

Однак варто відзначити, що стабільний уряд не завжди гарантує стабільність політичної ситуації, існує можливість раптової зміни політики у разі перемоги опозиційної партії. Цю особливість часто називають «коливанням маятника» [4, с. 161].

Також варто зазначити, що для забезпечення стабільності та ефективності урядова партія чи партії повинні будувати свою політику на основі консенсусу, досягнутого в рамках парламентської коаліції. Крім того, парламент має відображати соціальну різноманітність суспільства, щоб усі громадяни мали своїх представників, які виражають їхні інтереси, погляди та сподівання під час загальнонаціональних дискусій. У цьому контексті мажоритарну систему критикували за надмірну щедрість у нагородженні єдиного переможця та створення передумов для «електоральної диктатури», за якої уряд, що спирається на однопартійну більшість, може формулювати та впроваджувати політику без консультацій або компромісів з іншими партіями чи соціальними групами в парламенті [5, с. 65].

Виборчі системи відіграють надзвичайно важливу роль у формуванні політичного режиму, оскільки визначають, як розподіляються політичні сили у державі та які інститути влади домінують. У контексті демократичних перетворень, особливо у країнах, що перебувають на шляху до демократії, таких як Україна, виборча система стає механізмом, що впливає на розвиток політичних структур, формування партійної пропорційна система дозволяє представництво ширшого спектра політичних сил, що часто призводить до формування коаліційних урядів і сприяє розподілу влади, системи та стабільність урядів.

Список використаних джерел:

1. Георгізон І. Л. Взаємодія виборчої та партійної систем та їх вплив на формування органів державної влади. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2012. Т. 1, Вип. 20. С. 138–140.
2. Кочубей Л. Виборча система як передумова формування політичного класу в сучасній Україні. *Наукові записки*. 2010. № 50. С. 28–29.
3. Жданов І. Вплив типу парламентської виборчої системи на ефективність функціонування парламенту та уряду. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2010. Вип. 6. С. 318–332.
4. Омельчук О. А. Вплив виборчої системи на партійну систему в державі. *Політичні науки*. 2002. Вип. 10. С. 64–69.
5. Ніколенко Ю. Вплив виборчої системи на характер політичного режиму держави. *Соціально-гуманітарні студії: інновації, виклики та перспективи* : матеріали міжнар. наук. конф., м. Житомир, 27–28 квіт. 2023 р. Житомир, 2023. С. 46–49.

Скляр Олена Сергіївна,

здобувачка вищої освіти на магістерському рівні факультету міжнародної торгівлі та права Державного торговельно-економічного університету

РЕГІОНАЛЬНІ ПАРЛАМЕНТИ ЯК НЕОБХІДНИЙ КРОК РЕАЛІЗАЦІЇ ОСНОВНИХ ПРИНЦИПІВ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В БЕЛЬГІЇ

Королівство Бельгія – це держава з федеративним територіальним устроєм, що зумовлений співіснуванням на одній території носіїв різних культур та мов. Бельгія є полікультурною країною, населення якої складається з французькомовних, німецькомовних та фламандськомовних громадян. Державна політика Бельгії

спрямована на забезпечення рівності у реалізації прав та інтересів трьох культурних спільнот. Тому в цій державі існує складна система територіального представництва, що відповідає ключовим засадам теорії вільної громади. Фундаментальним принципом теорії є зміцнення громадівської влади і обмеження втручання у неї державної влади, а реалізація цієї концепції у Бельгії бере свої початки ще у XIX столітті. Подані засади закріплені на конституційному рівні. Зокрема, така традиція зберігається у бельгійському законодавстві й у даний час, що підтверджує аналіз Конституції Королівства Бельгії (в поточній ред.), бельгійська конституційно-правова доктрина без застережень визнає політичний характер муніципальної влади комун і провінцій [1, с. 118]. Дослідження має наукову доцільність адже Бельгія – приклад країни з унікальною дворівневою системою регіонального представництва.

Важливим аспектом на шляху до впровадження децентралізації в Бельгії стало створення регіональних парламентів шляхом проведення конституційних реформ впродовж 1970-1993 років. Основна конституційна реформа в 1980 року дала право регіонам на власний парламент та уряд зі значними економічними повноваженнями, громади були забезпечені своїми власними парламентами та органами виконавчої влади, їхня правоможність у питаннях освіти та культури, успадкована від культурних громад, розширилася і набула так званої персоналізації [2, с. 3]. У 1993 році в Конституції Бельгії був остаточно закріплений федералізм, зокрема федеративний поділ на основі територіального фактору на регіони та федеративний поділ на основі мовного фактору на спільноти. Як вже було згадано, Бельгія поділена на три мовні спільноти, які мають назву співтовариств. Слід зазначити, що мовні співтовариства (Французькомовне, Німецькомовне, Фламандськомовне) мають екстериторіальний характер та фактично «накладаються» на регіональні суб'єкти федерації (Валлонія, Фландрія, Брюссельський столичний регіон) [3, с. 46]. Два з них, Французькомовне співтовариство та Німецькомовне співтовариство мають власні парламенти, які обираються терміном на 5 років. Парламент Німецької спільноти обирається шляхом прямих виборів, а Французької спільноти – непрямим, що розуміє під собою делегування представників з двох регіонів Бельгії (Валлонії та Брюссельського столичного регіону). При цьому депутатами цього парламенту можуть бути виключно франкомовні особи.

Натомість Фламандська спільнота представлена у Фламандському парламенті, в якому одночасно представлений і Фламандський регіон. Депутати Фламандського парламенту обираються шляхом прямих виборів, їх кількість становить 124 особи. При цьому 6 представників обираються в одному з трьох регіонів Бельгії – Брюссельському столичному регіоні, оскільки історично Брюссель є частиною Фландрії. Представникам Брюсселю заборонено брати участь в законодавчій діяльності, що стосується регулювання виключно Фламандського регіону, а їх діяльність спрямована на те, щоб досягати компромісів, балансування та узгодження в тих питаннях, які приймає Фламандський парламент, і які опосередковано можуть впливати на Брюссельський столичний регіон, зважаючи на географічну інклюзивність. В цьому контексті варто зазначити, що в Бельгії Брюссельський столичний регіон має власний законодавчий орган, який носить назву парламент Брюссельського столичного регіону. Він представлений двома групами – фракціями фламандськомовною та нідерландськомовною (фламандськомовною), що мають у структурі цього парламенту такі утворення як Ради комісій. Існує Рада комісії Франкомовної спільноти, Рада комісії Фламандськомовної спільноти (має значно меншу автономію порівняно з першою) та об'єднана Рада двох комісій, що фактично співпадає зі складом парламенту Брюссельського столичного

регіону. Також в Бельгії є й інший великий регіон, який має власне законодавче утворення – парламент Валлонії. Він обирається прямими виборами строком на 5 років.

До компетенції вищезгаданих парламентів регіонів та мовних спільнот входить парламентський контроль над регіональними урядами (іноді носять назву колегій), контроль над місцевим бюджетом та прийняття нормативно-правові акти, які є обов'язковими до виконання на території окремих регіонів.

Підсумовуючи, необхідно зазначити, що система законодавчої гілки влади у Бельгії формувалась десятиріччями та існуючий розподіл повноважень між загальнонаціональною (федеративною) та регіональною владою гарантує великий обсяг повноважень регіонам. Дослідження питання правових особливостей функціонування регіональних парламентів у Бельгії доводить, що Бельгія як держава з федеративним територіальним устроєм має високий рівень децентралізації. Як багатокультурна та багатомовна держава Бельгія має такий політичний устрій, який, з одного боку, реалізує принцип компромісу і рівного впливу громад на прийняття рішень, а, з іншого боку, підвищує рівень складності політичної системи та провокує конфлікти між представниками різних регіонів щодо обсягів автономності, фінансування та кількістю представників. Так, наприклад, у парламенті Брюссельського столичного регіону франкомовна спільнота має значно ширше представництво порівняно з фламандськомовною – 72 та 17 місць відповідно. Такі приклади іноді стають предметами критики та чвар між різними культурними групами, що істотно посилює кризогенний чинник. Практичним відображенням вищеописаних загострень може слугувати політична криза в Бельгії 2007–2011 років, що була зумовлена етнолінгвістичними протиріччями та загрозою територіального розколу держави. В той час від лідерів різних партій звучали заяви про розгляд приєднання спільнот до Франції та Німеччини. Криза була успішно подолана шляхом надання ширших повноважень фламандськомовній спільноті та посилення децентралізації, що задовольнило вимоги представників франкомовної громади і відповідає теорії вільної громади.

Комплексність територіального поділу та представництва інтересів спільнот та регіонів в Бельгії зумовлена об'єктивними причинами. Попри високий рівень децентралізації, рівень кризогенності та ризику розколу країни залишається високим, що підтверджується регулярними потрясіннями всередині Бельгії.

Список використаних джерел:

1. Батанов О. В. Сучасні проблеми місцевого самоврядування в Україні. *Вісник Маріупольського державного університету*. 2016. № 12. С. 114–121. URL : <https://repository.mu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/271/1/Pravo.%20Vyp.12.pdf> (дата звернення: 19.11.2024).
2. Козлов К. І. Закордонний досвід політичної модернізації регіональних органів влади. Теорія та практика державного управління. 2010. № 3. С. 1–8. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ Tpd_u_2010_3_20 (дата звернення: 19.11.2024).
3. Дягілев О. В. Особливості федеративної моделі державного устрою в Королівстві Бельгія. *Актуальні проблеми міжнародного права* : матеріали науково-практ. круглого столу, м. Харків, 17 квіт. 2015 р. С. 46–50.

Фільчук Крістіна Михайлівна,
*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні юридичного факультету
 Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

СТАРОСТА: ПОНЯТТЯ ТА ФУНКЦІЇ

Посада старости у місцевому самоврядуванні забезпечує ефективне вирішення місцевих проблем, задоволення потреб громадян та сприяє розвитку на території старостинського округу. Він є посередником між жителями села, селища або окремих районів міста та місцевою радою, консультує, радить та допомагає у вирішенні проблем, що виникають у громаді.

Староста – це посадова особа місцевого самоврядування яка представляє інтереси всіх жителів сіл і селищ в територіальних громадах, щоб вони були належним чином представлені в адміністративному центрі громади, де фактично розташовані органи місцевого самоврядування. Староста має робоче місце на території свого старостинського округу та наділений низкою повноважень [1, с. 6]. Їхня роль полягає у забезпеченні прямого зв'язку між місцевою владою та людьми в громаді, а також у вирішенні повсякденних проблем на території старостинського округу. Староста – найближчий до людей представник органів місцевого самоврядування. Отже, його функції мають бути для всіх чіткими і зрозумілими, а сам староста – відкритим і готовим нести відповідальність перед громадою за свої дії чи бездіяльність [2]. Він є представником інтересів мешканців населеного пункту яка знаходиться на території старостинського округу на рівні керівництва громади, також допомагає людям в оформленні документів до органів місцевого самоврядування, сприяє самоорганізації населення, озвучує пріоритетні напрямки розвитку території, визначає її проблематику, бере участь у сесіях, у підготовці проектів рішень ради щодо своєї території.

Староста працює на постійній основі в апараті відповідної ради та її виконавчого комітету, а в разі обрання членом цього виконавчого комітету – у виконавчому комітеті ради [3], він має низку основних функцій за допомогою яких здійснює свою діяльність спрямовані на управління в старостинських округах. Функції старости є надзвичайно важливими для забезпечення ефективного функціонування місцевого самоврядування та підвищення якості життя мешканців сільських та селищних громад.

Основні функції старости:

1. Представницька функція. Представляє інтереси жителів старостинського округу, здійснює комунікацію між владою та громадою села від мешканців до влади – депутатів і сільського голови. Функція спрямована на забезпечення прозорості, підзвітності та ефективного управління на місцевому рівні для створення умов, за яких їхні інтереси не залишатимуться поза увагою центральних органів громади.

2. Бюджетна функція. Розподіл та контроль за використанням бюджетних коштів, спрямованих на розвиток громади, у тому числі для закладів освіти, культури, здоров'я. Разом із мешканцями старостинського округу староста визначає пріоритетні напрями для фінансування, такі як ремонт доріг, благоустрій, розвиток соціальної інфраструктури тощо.

3. Інформаційна функція. Комунікація між владою та громадою села, інформування жителів щодо змін чи інших прийнятих рішень органів місцевого самоврядування, публікація інформації про бюджет, закупівлі, результати конкурсів тощо. Інформування про проблему та залучення громади до їхнього вирішення допоможе підвищити відповідальність мешканців за розвиток свого округу.

4. Контрольна функція. Вона націлена на забезпечення ефективної діяльності старостинського округу, дотримання законодавчих норм і підзаконних актів, а також реалізацію рішень органів місцевого самоврядування. Здійснення контролю за станом благоустрою, а також за використанням об'єктів комунальної власності, розташованих на території відповідного старостинського округу. Про результати цього контролю староста інформує голову громади та виконком.

5. Установча функція. Створення необхідних умови для ефективного функціонування старостинського округу для розвитку інфраструктури та для задоволення потреб мешканців.

6. Організаційна функція. Організовує виконання рішень сільської, селищної, міської ради, її виконавчого комітету, розпоряджень сільського, селищного, міського голови на території відповідного старостинського округу та у здійсненні контролю за їх виконанням [4].

За допомогою цих функцій староста є не тільки представником влади на місцях, а також активним учасником громадського життя, який зумовлює життя мешканців округу кращим. Вони є невід'ємною частиною місцевого самоврядування для створення дієвого механізму, який наближений на задоволення потреб жителів. Функції забезпечують ефективне управління на рівні громади.

Отже, староста є важливою посадовою особою в місцевому самоврядуванні, який забезпечує ефективне управління на місцевому рівні, реагування на потреби громадян та сприяє сталому розвитку старостинського округу. Безпосередньо він допомагає мешканцям в оформленні документів до органів місцевого самоврядування, сприяє самоорганізації населення, озвучує пріоритетні напрямки розвитку території, визначає її проблеми, бере участь у сесіях, у підготовці проектів рішень ради з питань щодо своєї території. Взятті ним участі в контрольних заходах, які здійснюють інші виконавчі органи.

Список використаних джерел:

1. Статус та повноваження старости. Посібник для старост старостинських округів. 167 с.
2. Урядовий портал – Старости в селах об'єднаних громад: що змінює новий закон (інфографіка) 21.02.2017 р. URL : <https://www.kmu.gov.ua/news/249759813>
3. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
4. Косиця О.О. Наукові погляди на роль старости в системі місцевого самоврядування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* URL : <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/289468>

Шутило Владислав В'ячеславович,

здобувач вищої освіти на магістерському рівні факультету права, публічного управління і менеджменту Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ

Сучасне місцеве самоврядування в Україні розвивається в умовах децентралізації, яка має на меті зміцнення ролі місцевих громад, збільшення їхньої автономії та забезпечення більш ефективного управління на місцевому рівні. Одним з основних аспектів успіху децентралізаційної реформи є створення ефективної правової основи для діяльності органів місцевого самоврядування, а також їхньої взаємодії з органами центральної влади. Конституційно-правове забезпечення місцевого самоврядування є необхідною умовою для досягнення цих цілей, тому дослідження досвіду європейських країн є надзвичайно важливим для України.

В Україні питання місцевого самоврядування регулюються Конституцією України та низкою законів, зокрема Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні». Відповідно до статті 140 Конституції України, місцеве самоврядування є правом територіальних громад самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції та законів України [3, с.1]. Проте незважаючи на ці положення, практика показує, що місцеве самоврядування в Україні все ще стикається з низкою проблем, що пов'язані з фінансовою залежністю органів місцевого самоврядування від державного бюджету, відсутністю чітких механізмів розподілу повноважень і відповідальності між різними рівнями влади [1, с. 256].

Одним із важливих елементів правової основи місцевого самоврядування є питання фінансової автономії. На сьогодні місцеві органи влади в Україні мають обмежені можливості для самостійного управління фінансовими ресурсами, оскільки значна частина місцевих бюджетів залежить від субвенцій з державного бюджету. Більше того, часто рішення, пов'язані з бюджетними питаннями, приймаються центральною владою, що знижує ефективність місцевого самоврядування і стримує розвиток місцевих громад.

Європейська хартія місцевого самоврядування, прийнята Радою Європи у 1985 році, є основним міжнародним документом, що встановлює принципи автономії місцевих органів влади. Вона закликає до забезпечення місцевим громадам права на самостійне вирішення питань місцевого значення та гарантує місцевим органам влади доступ до необхідних фінансових ресурсів. Згідно з Хартією, місцеві органи повинні мати право розпоряджатися фінансами та мати значну автономію у визначенні стратегії розвитку своєї громади [4, с.1].

Більшість європейських країн імплементували принципи Європейської хартії в своє національне законодавство, що дозволяє забезпечити високий рівень ефективності місцевого самоврядування. Зокрема, у країнах як Німеччина, Франція, Швеція, Великобританія, місцеві органи влади мають значний рівень фінансової автономії, можливість самостійно приймати рішення щодо місцевих бюджетів, розвитку інфраструктури, організації соціальних послуг та інших сфер діяльності.

Порівняння українського та європейського досвіду місцевого самоврядування виявляє ряд важливих відмінностей, що стосуються рівня автономії місцевих органів влади, фінансових ресурсів і механізмів взаємодії з центральною владою. У більшості

європейських країн місцеве самоврядування має чітко визначену автономію, що забезпечується через Конституції та спеціальні закони. Місцеві громади мають право розпоряджатися значними обсягами фінансових ресурсів, які надходять як через місцеві податки, так і через субвенції від держави. В Україні ж місцеві органи влади здебільшого не мають достатніх фінансових інструментів для реалізації своїх повноважень без державних субсидій.

В Україні місцеві бюджети часто залежать від рішень центральної влади, що обмежує їхню можливість самостійно розвиватися та вирішувати питання місцевого значення.

Європейський досвід показує, що високий рівень автономії місцевих органів є ключовим для розвитку ефективного місцевого управління. Однак для досягнення такого рівня автономії необхідна не лише правова база, а й системи фінансування, які б забезпечували місцеві громади необхідними ресурсами. Проте в Україні цей процес ускладнений відсутністю чітких механізмів міжрівневої координації та недосконалістю фінансових інструментів на місцях [2, с. 18].

В Україні відбуваються певні зміни, і місцеві органи влади починають отримувати більше повноважень, зокрема в сфері бюджетного планування та організації соціальних послуг, що вже приносить позитивні результати. Однак ці процеси стикаються з численними труднощами, зокрема через недостатню фінансову спроможність місцевих громад та нестабільність законодавчої бази.

Отже, на нашу думку для того, щоб Україна могла ефективно інтегрувати принципи Європейської хартії місцевого самоврядування, необхідно зробити кілька ключових кроків. По-перше, важливо посилити фінансову незалежність місцевих органів влади, надавши їм більші можливості для самостійного розпорядження фінансовими ресурсами. По-друге, потрібно уточнити механізми взаємодії між органами місцевого самоврядування та центральною владою, щоб забезпечити чітке розмежування повноважень і відповідальності на різних рівнях влади. І по-третє, слід удосконалити законодавчу базу для підтримки місцевого самоврядування, що дозволить створити більш стабільну та ефективну систему управління на місцях.

Список використаних джерел:

1. Федоренко О. В. Місцеве самоврядування в Україні: проблеми та перспективи. Київ: Інститут законодавства Верховної Ради України, 2018. 256 с.
2. Зимовець М. М. Порівняльний аналіз системи місцевого самоврядування в Україні та європейських країнах. 2019. № 4. С. 12–20.
3. Конституція України: від 28 червня 1996 р. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-xi>
4. Європейська хартія місцевого самоврядування Рада: Міжнародний документ від 15.10.1985 року № 994_036. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text

Honcharuk Volodymyr,
*Doctoral (PhD) student of Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University
of Management and Law*

PUBLIC ADMINISTRATIVE SYSTEM IN PODILLYA ON THE EVE OF FEBRUARY REVOLUTION: CHALLENGES AND PARTICULARITIES

Victory in the Russo-Ukrainian war is impossible without rethinking the process of forming and establishing the first modern state of the Ukrainian people – the Ukrainian People's Republic (and later the Ukrainian State) – as well as understanding the role of public administration in these processes. Our country's membership in the shared space of equal European nations must also be based on a solid historical and administrative foundation, refuting the claim by the Russian dictator that Ukraine was created by Lenin.

In this work we will try to examine the system of public authority in Podillya on the eve of the February Revolution: a time when Ukrainian society began to gradually awaken, realizing its right to self-determination and the creation of its own state. Apart from internal state factors, the proximity to the front line, the ethnic composition of the population, and the level of its consciousness also shaped the local territorial specifics, which deserve attention.

A significant amount of research by both foreign and Ukrainian scholars is dedicated to the specifics of the functioning of the public administrative system during this period. Studies on this topic also include the work of Russian scholars, who, it should be mentioned, often present a politically shaped and distorted view of the events of that time. Let's keep in mind that while referring to their papers.

Initially, it should be noted that despite certain changes in the administrative structure, the public authority system retained its centralization and autocratic nature. Mr. Miakinin as governor was appointed and directly subordinated to the Minister of the Internal Affairs, who was a member of the Council of Ministers and provided direct reports to the Tsar. This meant that the governor's duties, including maintaining public order, overseeing local administration, and implementing imperial policies, were guided by directives from the central authorities, with accountability flowing upward to the Ministry of Internal Affairs and other relevant ministries depending on the matter [1].

The governor's administration was a multi-tiered system and was structured to maintain strict control and ensure the efficient operation of provincial administration. The governor as the head of the region wielded considerable authority over administrative, judicial, and military functions within the region.

The governor's primary administrative office called Provincial Board (*Gubernske Upravliniya*). It was composed of various departments and officials (vice-governor, secretaries and clerks, financial officials and administrative officers) who handled the day-to-day administration and provided assistance on policy implementation.

The chief of regional administration had authority over local police forces within the *region*, which were organized by district and town. These forces were directly answerable to the governor's office for maintaining order and carrying out law enforcement activities.

One of the main responsibilities of the governor was ensuring judicial processes adhered to central laws, though he did not directly interfere with court decisions. Judicial officers and magistrates reported judicial outcomes to the governor, especially if public order might be affected.

Each of 12 districts (*povits*) of Podillya had a chief who coordinated district administration, enforced laws, and managed local issues on behalf of the governor. At the local level, village councils, led by elected or appointed community leaders, managed minor

disputes, organized local events, and addressed local needs. They reported to district leaders and, by extension, to the governor's administration.

In areas requiring heightened security as Podillya region (close to front line), the governor had oversight over local militia (to provide support for enforcing) and gendarme forces or political police (to monitor political activities, gather intelligence, and prevent anti-government uprisings), which served both as internal security and as a means of enforcing Tsarist policies.

Local self-government was represented by Zemstvo and their executive office Zemskaya Uprava (rural area) and Gorodskaya Duma with executive office – Gorodskaya Uprava (urban area). Local self-governance was strictly supervised by state but nevertheless it played a key role in local administration, focusing on services such as education, healthcare, infrastructure, and social welfare.

The Zemstvo was organized on two main levels: district (povit) and regional (guberniya), each with an assembly of elected representatives and an executive board. Its structure aimed to balance local governance with the central government's oversight.

The Gorodskaya uprava was an institution established to govern and manage urban areas. It managed such public services as Urban infrastructure and maintenance, public health and sanitation, education, economic development, trade and social welfare [2, p. 139–152].

Worth to add that the governors operated under a model that prioritized loyalty over competence, leading to inefficiencies and corruption within the administrative ranks [3, p. 121-129]. Positions in administration were often filled based on connections, class, or loyalty to the Tsar rather than merit or professional qualifications. Limited reforms introduced after Revolution 1905-1907 as attempt to modernize public administrative system often served to pacify the growing public demand for representation rather than genuinely transform governance. Governors leaned heavily on repressive methods in monitoring and suppressing political dissidents. This emphasis on control and suppression over reform marked a regressive approach to public administrative system [4]. In addition, Podillya had its own regional administrative particularities, partially related to its functions as close to frontline region.

Podillya did not have a regional center with a dominantly larger population and an advantageous logistical location compared to other cities in the governorate. For example, in the Podillya governorate, cities such as Kamianets-Podilskyi, Vinnytsia, Proskuriv, Balta and Mohyliv-Podilskyi competed with each other, with the first two being particularly active. As a result, after the start of the February Revolution, a significant part of non-governmental and later governmental administrative structures began to be established or moved to the city of Vinnytsia [5].

Unfortunately, the Ukrainian ethnic community, which primarily lived in rural areas, was the least politically active and educated. The Ukrainian peasants were very often objects of manipulation by Russian political movements due to the sensitive land issue, which was particularly significant for them [6].

Furthermore, the location of the Southwestern Front headquarters, first in Proskuriv and later in Kamianets-Podilskyi, and consequently the presence of a large number of military personnel and army structures, naturally introduced adjustments to the management of the region [7, p. 46–49].

The aforementioned factors were decisive in the functioning of the public administration system in Podillya on the eve of the February Revolution in the Russian Empire and in the perception of new challenges associated with the establishment of the Provisional Government. This is extremely important for understanding the fundamentals and reasons behind the formation of a Ukraine-oriented public administration system and its role

in the Ukrainian struggle for independence. The struggle, which, unfortunately, the young Ukrainian state lost. However, correctly drawn conclusions from it will help to win the next one.

Literature:

1. Michał, Patryk, Sadłowski. Reflections on the russian february revolution of 1917. Several historical and legal remarks from the point of view of 2022-2023. *Roczniki Administracji i Prawa*, 2023. 14 p.

2. Гончаренко В. Д. Органи земського самоврядування в Україні у другій половині XIX – на початку XX ст. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. Випуск 6. 2003. С. 139–152.

3. Konstantin V. Vodenko., Sergey S. Chernykh., Olga S. Ivanchenko. Evolution Prospects of Russian Public Administration System: From Sacredness of Power to Effective Management Practices. 2018. pp. 121–129.

4. Weissman N. B. Reform in Tsarist Russia: The State Bureaucracy and Local Government, 1900-1914. *New Brunswick, N.J. : Rutgers University Press*. 292 p.

5. Адамський В. Р. Подільський губернський комісар (березень 1917-квітень 1918 рр.): дослідження, документи, матеріали. Хмельницький : Цюпак А.А., 2021. 275 с.

6. Адамський В. Р. Аграрне питання у візії селян Поділля на початку 1918 року: мат. наук. круглого столу, ТОВ «Друкарня Рута», 2021. С. 284–297.

7. Нагнибіда. Р. Прифронтові Подільські міста і містечка під час великої війни: сучасний стан збереження та характеристика будинків штабів Південно-Західного фронту у Кам'янці-Подільському та Проскуріві. *Науковий журнал: Фортифікації*, Випуск 15. 2001.

СЕКЦІЯ 2

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ РЕФОРМУВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

Бачмага Діана Андріївна,

*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні факультету публічного управління
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

РОЛЬ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

Місцеві органи влади відіграють вирішальну роль у забезпеченні сталого розвитку регіонів, оскільки вони найближче знаходяться до громад і розуміють їхні потреби та виклики. Сталий розвиток як концепція включає три основні складові: економічну, соціальну та екологічну. Ці принципи, які стали основою «Цілей сталого розвитку ООН», вимагають не лише глобальних зусиль, але й адаптації до місцевих умов, де кожен з компонентів має бути реалізований з урахуванням специфічних особливостей регіону. Місцева влада має знайти баланс між цими компонентами, спрямовуючи свої зусилля на довгостроковий добробут населення, ефективне використання ресурсів та збереження довкілля. Актуальність дослідження ролі місцевих органів влади у забезпеченні сталого розвитку регіонів зумовлена сучасними соціально-економічними викликами, з якими стикаються багато регіонів.

До 2014 року місцеві органи влади в Україні були значно залежні від центрального уряду в ухваленні рішень і фінансуванні. Бюджети формувалися здебільшого централізовано, а повноваження місцевої влади були обмежені. Це призводило до низької ефективності управління, браку ініціативності на місцях і значного розриву між потребами громад та рішеннями центральної влади.

Нова ера розвитку місцевого самоврядування в Україні розпочалася після введення реформи децентралізації у 2014 році, що значно змінили підходи до управління на місцевому рівні. Вона включала передачу повноважень, ресурсів і відповідальності від центральної до місцевої влади, створення об'єднаних територіальних громад (ОТГ) і зміцнення фінансової автономії регіонів. Ця реформа сприяла впровадженню нових підходів до сталого розвитку, що дозволяє місцевим органам самостійно вирішувати економічні, соціальні та екологічні питання з урахуванням потреб своїх громад [1].

Невід'ємною частиною сталого розвитку є здатність органів місцевого самоврядування ефективно управляти ресурсами, підтримувати економічне зростання та забезпечувати соціальну справедливість на рівні місцевих громад. Сталий розвиток вимагає інтеграції економічних, соціальних і екологічних інтересів, що неможливо реалізувати без активної участі місцевої влади. Вона є не лише організатором реформ, а й ключовим посередником між державними ініціативами та потребами місцевих жителів. Наприклад, у рамках програми ООН із відновлення та розбудови миру було запущено навчальну платформу для підтримки місцевого самоврядування та розвитку громад. Ця ініціатива сприяє навчанню представників місцевої влади у таких важливих сферах, як прозоре бюджетування, міжмуніципальне співробітництво, ефективне управління закладами освіти та охорони здоров'я. Використання таких інструментів не лише підвищує рівень професійності органів місцевого самоврядування, а й створює основу для ефективнішої інтеграції принципів сталого розвитку на місцевому рівні [2]. Крім того, за даними ПРООН, місцеві органи влади виконують більше, ніж суто адміністративну функцію. Вони стають каталізаторами змін, розробляючи політики, що забезпечують гармонійний зв'язок між глобальними цілями та реальними потребами громади. Завдяки цьому інтеграція 17 Цілей сталого розвитку переходить у конкретні дії: адаптацію до змін клімату, покращення управління відходами, стимулювання економічного зростання та підтримку соціальних ініціатив. Це підтверджує, що сталий розвиток на місцевому рівні

залежить від партнерства між владою, громадянами та міжнародними ініціативами, що сприяють впровадженню інновацій та ефективних рішень [3].

Варто зауважити, що сталий розвиток місцевості неможливий без активної участі самих мешканців. Місцеві органи самоврядування виступають платформою для діалогу та спільного вирішення проблем. Вони організують громадські слухання, залучають мешканців до обговорення стратегій розвитку, забезпечують прозорість у прийнятті рішень. Залучення громадян через громадський бюджет або дорадчі ради при органах місцевого самоврядування дозволяє враховувати їхні ініціативи в процесі розвитку регіону. Такий підхід підвищує довіру до місцевої влади та сприяє реалізації проєктів, які дійсно відповідають потребам громади. Важливим є також впровадження цифрових рішень для взаємодії з громадянами, що робить процеси управління більш відкритими та доступними [2].

Отже, місцеві органи влади відіграють вирішальну роль у забезпеченні цілей сталого розвитку регіону, оскільки вони найближче до громад і можуть забезпечити інтеграцію цих складових на практиці. Вони відповідають за розробку та впровадження регіональних стратегій сталого розвитку, що включають економічне зростання, соціальні ініціативи та екологічні заходи. Місцеві органи влади мають доступ до необхідних ресурсів і можливостей для ефективного управління господарським комплексом, що дозволяє створювати умови для структурних перетворень у місцевій економіці. Зокрема, завдяки децентралізації місцеві органи влади отримали більшу фінансову та управлінську автономію, що дає їм змогу реалізовувати локальні ініціативи, підтримувати місцевий бізнес, створювати інфраструктуру та розвивати соціальні програми. Вони також здійснюють важливу функцію моніторингу та забезпечення сталого використання природних ресурсів, а також сприяють підвищенню рівня освіти та охорони здоров'я на місцевому рівні, що є важливими складовими сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Навіщо децентралізація? URL : <https://decentralization.ua/about>
2. Цілі сталого розвитку: Що треба знати органам місцевого самоврядування. URL : <http://surl.li/bjcgim>
3. ПРООН запускає навчальну онлайн-платформу для підтримки місцевого самоврядування та розвитку громад. URL : <http://surl.li/srsttn>

Возна Оксана Валеріївна,

*головна спеціалістка відділу дошкільної та загальної середньої освіти управління
дошкільної та загальної середньої освіти
і ресурсного забезпечення Департаменту освіти та науки
Хмельницької обласної військової адміністрації*

ОСОБЛИВОСТІ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЄКТУ «ЗАХИСТ УКРАЇНИ»

Російська збройна агресія проти України актуалізувала питання оновлення змісту навчального предмета «Захист України» та методики його викладання, зумовила розроблення нової модельної навчальної програми, спрямованої на формування національної та громадянської ідентичності, оборонної свідомості здобувачів загальної середньої освіти. Воєнні дії на території України спонукали до створення нового освітнього проєкту, який допомагатиме виховувати у підростаючому поколінні готовність до захисту незалежності й територіальної цілісності держави. Одним із шляхів реалізації такого проєкту є перевірка ефективності методики викладання модельної програми навчального предмета «Захист України» на базі створених у територіальних громадах осередків та підготовки відповідних педагогічних працівників.

Згідно з вимогами чинного законодавства органи місцевого самоврядування відповідають за реалізацію державної політики у сфері освіти та забезпечення якості освіти на відповідній території, зокрема зазначається, що до відання виконавчих органів сільських,

селищних, міських рад належать повноваження з управління закладами освіти, які належать територіальним громадам [1, 2].

З метою початку реалізації в Україні освітнього проекту обласними та Київською міською державною адміністраціями (військовими адміністраціями) затверджується перелік осередків викладання навчального предмета «Захист України» (далі – осередки) у закладах освіти [3]. В Хмельницькій області реалізацію освітнього проекту розпочато наказом директора Департаменту освіти та науки обласної військової адміністрації від 23.07.2024 № 135-од, яким було затверджено склад робочої групи щодо окремих питань створення осередків навчального предмета «Захист України». Департаментом освіти та науки проведено роз'яснювальну роботу з керівниками структурних підрозділів з питань освіти органів місцевого самоврядування щодо необхідності утворення в області осередків викладання навчального предмета «Захист України».

Важливо наголосити на критеріях створення в територіальній громаді осередку, а саме: наявність в закладі загальної середньої освіти понад 80 учнів десятих та одинадцятих класів (для закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти – 200 учнів); включення закладу освіти до проєктної мережі академічних ліцеїв; достатня кількість приміщень; зручне місце розташування закладу освіти; наявність укриття. Органами місцевого самоврядування здійснено аналіз мережі підпорядкованих закладів освіти та визначено заклад, у якому може бути створено осередок, проведено моніторинг наявної та необхідної матеріально-технічної бази для облаштування осередку, визначено кошторисну вартість проєкту та розраховано необхідну суму співфінансування.

За результатами проведеної роботи до Департаменту освіти та науки надійшло 34 заявки із 26 територіальних громад щодо створення осередків для викладання навчального предмета «Захист України». Розпорядженням начальника обласної військової адміністрації від 12.09.2024 року № 891/2024-р затверджено 34 осередки викладання навчального предмета «Захист України» у закладах освіти області, з них 28 на базі закладів загальної середньої освіти, 1 на базі закладу фахової передвищої освіти, 4 на базі закладів професійної (професійно-технічної) освіти, 1 на базі міжшкільного ресурсного центру.

В Хмельницькій області на облаштування осередків викладання навчального предмета «Захист України» розподілено державну субвенцію в сумі 70 906,2 тис грн. Окремими органами місцевого самоврядування розпочато роботу щодо облаштування осередків викладання навчального предмета «Захист України» шляхом підписання договорів для закупівлі обладнання та проведення тендерних торгів. Процес облаштування осередків необхідною матеріально-технічною базою триває. Сьогодні в Хмельницькій області розпочато роботу щодо підвищення кваліфікації 85 педагогічних працівників закладів освіти, які забезпечуватимуть викладання навчального предмета «Захист України» на базі створених осередків. Окремі з них періодично проходять курси підвищення кваліфікації в Національному університеті оборони України, Національному авіаційному університеті та інших закладах освіти України.

Створення осередку викладання навчального предмета «Захист України» на базі закладу освіти дозволяє покращити рівень підготовки жителів територіальної громади до різноманітних загроз, сприяє підвищенню національної свідомості та зміцненню національної безпеки через освітній процес. Водночас, це вимагає прийняття широкого спектру управлінських рішень з боку органів публічного управління в контексті планування та забезпечення діяльності осередків викладання навчального предмета «Захист України».

Список використаних джерел:

1. Про освіту : Закон України від 06.10.2024 № 2145-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 26.11.2024).
2. Про органи місцевого самоврядування : Закон України від 15.11.2024 р. № 280/97-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 26.11.2024).

3. Про затвердження особливостей використання освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам (за спеціальним фондом державного бюджету) для забезпечення викладання навчального предмета «Захист України» : наказ Міністерства освіти і науки України від 22.05.2024 № 731. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0834-24#Text> (дата звернення 25.11.2024).

Кушко Ігор Сергійович,

доктор філософії з публічного управління і адміністрування, старший викладач кафедри публічного управління та менеджменту Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

ПІДХОДИ ДО ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ НА РАЙОННОМУ РІВНІ

На сьогодні відбувається трансформація, яка торкається лише базового рівня адміністративно-територіального устрою, де через добровільне об'єднання формуються дієздатні громади за підтримки держави, яка створює для цього необхідні стимули та умови. Верховна Рада України прийняла Постанову № 3650 від 17 липня 2020 року, «Про утворення та ліквідацію районів». Згідно з документом, тепер в Україні 136 районів [2].

У кожному районі діє районна рада та районна державна адміністрація. Районна рада представляє інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст, яка формується через вибори, а її голова обирається з числа депутатів. Відповідно до чинного законодавства, районні ради не мають виконавчих комітетів, а районні державні адміністрації виконують виконавчі функції на території відповідного району, виконуючи рішення ради. Голова районної адміністрації призначається президентом за поданням уряду, і ця адміністрація виконує також функції виконавчого органу районної ради. Така система створює суперечності в організації влади, оскільки державний представник має виконувати політичні рішення місцевих депутатів, що ускладнює розвиток місцевого самоврядування [1].

Розвиток місцевого самоврядування в основному відбувався в містах обласного значення, оскільки органи місцевої влади не мали змоги реалізувати свої функції і передавали їх на рівень районних адміністрацій. Тому важливо, щоб адміністративно-територіальна реформа відбулася до передачі ресурсів і повноважень. Реформа базувалася на двох основних принципах: побудова ефективної та відповідальної влади, що не обтяжує громадян, і відповідність Конституції України. Конституція визначає три рівні адміністративно-територіального устрою: базовий, проміжний та регіональний. Реформа передбачає, що райони залишаються, але в оновленій формі, адже багато повноважень, які раніше виконувалися на рівні районів, переходять на рівень об'єднаних громад. Таким чином, значення малих територій зменшується. Реформа передбачає прийняття закону «Про адміністративно-територіальну систему», який врегулює ці питання [1].

Реформа почалася з формування об'єднаних громад, і на цьому етапі виникає проблема, коли невизначеність повноважень районних рад може призвести до ускладнень при переході до нової моделі управління. Для цього необхідно прийняти швидкі рішення, щоб збалансувати розвиток реформ і уникнути опору з боку районних органів. Затримки у вирішенні питання районного рівня можуть продовжити консолідацію громад, поглиблюючи соціально-економічні розриви між багатими та бідними громадами [3]. У майбутньому потрібно уніфікувати управління районними радами майном спільної сумісної власності сіл, селищ, міст. Районні ради та райдержадміністрації в більшості районів не займалися підготовкою передачі повноважень з районного на базовий рівень, розвитком районних лікарень, оптимізацією мережі освіти.

Завданням на найближчий час є завершення процесу створення об'єднаних громад для запобігання цих розривів. Для цього розроблений законопроект про порядок зміни меж районів, що передбачає об'єднання районів, де більша частина населення вже є частиною

об'єднаних громад. Якщо районний центр також є частиною об'єднаної громади, то такий район необхідно об'єднати. Згідно з проектом, депутати ліквідованих районних рад будуть переведені до нових районних рад, а голова ліквідованого району стане заступником голови об'єднаного району. Бюджетні зобов'язання також передаватимуться новим районам. Активи, необхідні для виконання спільних повноважень, передаватимуться об'єднаним громадам та новому, укрупненому району [1]. Законопроект передбачає, що в майбутньому рішення щодо адміністративно-територіального устрою ухвалюватимуться не постановами Верховної Ради, а на основі спеціального закону. Кабінет Міністрів України повинен подати відповідні проекти законів до Верховної Ради впродовж трьох місяців після набрання чинності цього закону. Цей закон є тимчасовим, з метою забезпечення процесу перетворення районів до прийняття основного закону «Про адміністративно-територіальний устрій». Згідно з планом реформування, на першому етапі передбачалося внесення змін до Конституції та основного закону, що посилює нову модель управління. Однак через низку факторів реформа проходить за планом «Б», поступово змінюючи законодавство і даючи можливість для формування нових місцевих органів влади [1]. Зважаючи на складності, що виникають, і етапи трансформації, варіант «Б» можна вважати еволюційним шляхом розвитку, що дозволить на основі досвіду удосконалити модель. Оскільки концептуальна модель вже розроблена, рух до неї буде продовжуватись, незважаючи на те, що її ще не закріплено в законодавстві.

Отже, зміни в адміністративно-територіальному устрої не змінюють доступність послуг для громадян, оскільки необхідні адміністративні послуги будуть надаватися безпосередньо в громадах. Ці зміни допоможуть державним органам здійснювати контроль за дотриманням законів та Конституції України на рівні місцевого самоврядування. Важливою складовою реформи є також узгодження з іншими реформами, зокрема медичною, для досягнення комплексного ефекту.

Список використаних джерел:

1. Ганущак Ю. Трансформація районів в процесі та за підсумками децентралізації. Київ, 2019. URL : <https://decentralization.gov.ua/news/5467>.
2. Про засади адміністративно-територіального устрою України : Проект закону України № 8051 від 22.02.2018 р. URL : <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4>
3. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 6 серп. 2014 р. № 385. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-п>.
4. Про затвердження порядку створення госпітальних округів : Постанова Кабінету Міністрів України від 30.11.2016 р. № 932. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/932-2016-п>.
5. Про затвердження порядку створення госпітальних округів : Постанова Кабінету Міністрів України від 30 листоп. 2016 р. № 932. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/932-2016-п>

Марущин Юрій Віталійович,

кандидат наук з державного управління, заступник керуючого справами виконавчого апарату Хмельницької обласної ради, доцент кафедри публічного управління та адміністрування Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

ТРАНСФОРМАЦІЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ 2025: ВИКЛИКИ, МОЖЛИВОСТІ, ПЕРСПЕКТИВИ

У нашій реальності, сповненій викликів повномасштабної російсько-української війни, трансформація та розвиток місцевого самоврядування стають визначальними аспектами соціальної стабільності та демократичного розвитку України. Основні напрями формування

самоврядування орієнтовані на зміцнення законності в діяльності органів місцевого самоврядування, взаємодію між муніципалітетами та формування багаторівневої адміністративної структури, що забезпечує швидке реагування на внутрішні та зовнішні загрози.

Сучасний шлях трансформації місцевого самоврядування характеризується такими аспектами, як:

1. Проблеми переходу до багаторівневого управління. Перехід від виключно військового правління до багаторівневого цивільного уряду буде відбуватися в умовах безпрецедентних викликів. Такий перехід потребуватиме оновлення стратегій управління з метою відображення багатокomпонентності сучасної безпеки та економічного розвитку.

2. Єдність для підтримки стабільності громад. Пріоритетним є відновлення економічної активності шляхом сприяння розвитку підприємництва, залучення інвестицій та міжнародного співробітництва. Місцеві громади досягають значного прогресу у створенні індустріальних парків та сприянні економічній інтеграції внутрішньо переміщених осіб. Так, у Хмельницькій області створено сім індустріальних парків і чотири вже зареєстровано [4].

3. Реформа децентралізації потребує сучасного підходу. Поточна Концепція та План впровадження реформи децентралізації є застарілими та потребують оновлення з трьох причин: десятирічний прогрес, наслідки повномасштабного вторгнення РФ та євроінтеграція [2]. Крім того, необхідно закрити прогалини, допущені на добровільній фазі об'єднання громад, де ми знехтували спроможністю окремих територій. Війна загострила диспропорції і чітко показує, що об'єднання заради об'єднання не потрібно робити; нам потрібні ефективні громади, здатні запропонувати широкий спектр якісних послуг своїм жителям.

4. Підтримка переміщених підприємств, інтеграція переселенців та ветеранів. Саме децентралізація допомогла підвищити стабільність та стійкість громад у нинішніх умовах, оскільки дала більше повноважень та ресурсів на місцевому рівні. У 2025 році потрібно і надалі працювати над підтримкою релокованих підприємств та створенням умов для нового переміщення (наприклад, із 62 переміщених підприємств на Хмельниччину, які створили близько 300 робочих місць, на сьогоднішній день 14 повернулися додому, 2 припинили діяльність [7]). Сьогодні також стоїть завдання залучити в економіку ВПО (приміром, це 70 тис. осіб для Хмельницької області [5]) та майбутніх ветеранів війни [6], які потребуватимуть різних видів підтримки, зокрема фінансової підтримки, медичної допомоги, освіти та житла, а також соціолого-психологічної реабілітації тощо. В цьому контексті, важливо відстояти фіскальну спроможність місцевого самоврядування в 2025 році на державному рівні. Бо теперішні плани Мінфіну з перерахунку до бюджетів громад лише 60 % ПДФО (на 4 % менше, ніж у попередні роки), з незмінною нормою про вилучення «військового» ПДФО, з неповним забезпеченням коштів освітньої субвенції, а також з можливим вилученням частини єдиного податку з юридичних осіб і єдиного податку з сільськогосподарських товаровиробників, – створюють ризики для повноцінного функціонування місцевого самоврядування та можуть ускладнити реалізацію покладених на нього завдань, зокрема тих, які були делеговані державою [3].

5. Екологічна та енергетична безпека. Враховуючи глобальні екологічні виклики, питання енергоефективності та сталого розвитку інфраструктури, особливо комунального господарства, залишається актуальним на порядку денному. Тут має бути більш активною позиція агенцій регіонального розвитку, які є можливим інструментом регіонального розвитку, що слід використовувати.

6. Актуальність оновлення стратегій регіонального розвитку. Сучасна фаза реформ стосується інтеграції стратегій регіонального розвитку в контекст європейської політики згуртованості. Тому ухвалення змін до ДСРР на рівні Кабміну в серпні 2024 року, безумовно, є позитивним рішенням у цьому напрямку (з жовтня 2024 року робоча група розпочала роботу з оновлення стратегії розвитку Хмельницької області [1]).

Підсумовуючи, зазначимо, що місцеве самоврядування є ключовим елементом соціальної стабільності в Україні в умовах війни та постійних соціально-економічних змін.

Децентралізація стала каталізатором стійкості громад, надаючи їм фінансові та організаційні інструменти для реагування на нові виклики. Проте для успішного функціонування місцевого самоврядування у 2025 році необхідно продовжувати реформи в рамках євроінтеграції, модернізувати законодавчу базу та системно підходити до побудови ефективної управлінської структури. Актуальним завданням є розробка нових стратегічних планів розвитку, що враховують демографічні зміни, необхідність підвищення енергоефективності та екологічної безпеки. Важливим аспектом залишається створення сприятливих умов для економічної інтеграції релокованих підприємств, внутрішньо переміщених осіб та ветеранів війни. Завдяки гнучкості, ефективному розподілу ресурсів та партнерству місцеві громади повинні стати основою економічного та соціального відновлення України.

Список використаних джерел:

1. Відбулось засідання робочої групи з оновлення стратегії розвитку Хмельниччини. *Хмельницька обласна рада*. URL : <https://is.gd/wiMmFf> (дата звернення 05.11.2024).
2. Концепція та план виконання реформи децентралізації потребує оновлення – Олександр Корнієнко долучився до обговорення «Платформа розвитку територій: децентралізація та регіональний розвиток». *Верховна Рада України*. URL : <https://is.gd/4UIhMW> (дата звернення 05.11.2024).
3. Місцеві бюджети 2025: особливості, пріоритети, перспективи. *Портал «Децентралізація»*. URL : <https://is.gd/xxnErO> (дата звернення 05.11.2024).
4. На Хмельниччині будують 4 індустріальні парки: для чого це потрібно. *Всім.юа*. URL : <https://is.gd/gQIKYH> (дата звернення 05.11.2024).
5. На Хмельниччині відбувається Парламентсько-громадський форум-діалог щодо посилення захисту прав внутрішньо переміщених осіб. *Хмельницька обласна військова адміністрація*. URL : <https://is.gd/RIMXyv> (дата звернення 05.11.2024).
6. На Хмельниччині відновила діяльність консультативна рада з питань сприяння захисту інтересів ветеранів. *Поділля NEWS*. URL : <https://is.gd/4aZrTk> (дата звернення 05.11.2024).
7. Релокований бізнес: скільки евакуювалось на Хмельниччину від початку війни. *Суспільне Мовлення*. URL : <https://is.gd/pmJaO1> (дата звернення 05.11.2024).

Омельчук Леся Володимирівна,
кандидатка економічних наук, доцентка,
доцентка кафедри публічного управління та адміністрування
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

РОЛЬ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У РОЗВИТКУ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ В УКРАЇНІ

Активний розвиток альтернативної енергетики в Україні є одним із ключових завдань у контексті сучасних глобальних викликів. На тлі зміни клімату, зростання попиту на диверсифікацію джерел енергопостачання та прагнення зменшити залежність від імпортованих викопних ресурсів, розвиток альтернативних джерел енергії набуває стратегічного значення. Україна має значний потенціал для забезпечення енергетичної незалежності, але для цього необхідні скоординовані дії на державному та місцевому рівнях. Реалізація цього потенціалу можлива за умови ефективної співпраці органів місцевого самоврядування та державної влади у розбудові відповідної інфраструктури, впровадженні енергоефективних технологій і формуванні громадської підтримки [1]. У цьому процесі роль органів публічного управління є визначальною. Так уряд визначає основні напрями енергетичної політики, створює відповідне нормативно-правове середовище, а також фінансує

інноваційні розробки в сфері енергозбереження. Діяльність органів місцевого самоврядування відіграє важливу роль у впровадженні державних ініціатив на регіональному рівні.

Впровадження альтернативних джерел енергетики в Україні має ключовий вплив на розвиток енергетичної системи держави, її енергетичну безпеку та сталий розвиток регіонів. Зменшення викидів парникових газів, створення робочих місць в досліджуваній сфері та довгострокова сталість розвитку альтернативної енергетики за умов ефективної реалізації на державному, регіональному та місцевому рівнях сприятимуть забезпеченню енергетичної незалежності держави. Наприклад, розвиток сонячних та вітрових станцій у громадах сприяє не лише енергозабезпеченню, але й економічному розвитку регіонів.

Водночас, високі початкові витрати, складності зі зберіганням енергії, екологічний вплив деяких технологій і значні потреби у територіях є основними викликами, які потребують вирішення через взаємодію місцевого самоврядування та державної влади. Органи місцевого самоврядування можуть відігравати ключову роль у реалізації національної енергетичної політики шляхом підтримки місцевих енергетичних проєктів, залучення інвестицій, забезпечення інфраструктури та адаптації рішень до локальних умов.

В стратегічних програмних документах збільшення частки використання альтернативних джерел енергії завжди залишалось серед стратегічних пріоритетів державної політики, що передбачено Національним планом дій з енергоефективності до 2030 року [2]. Проте складна економічна та політична ситуація ускладнює виконання цих завдань. Наприклад, проєкт Державної цільової програми енергоефективності та розвитку альтернативної енергетики, яка мала забезпечити фінансування та розвиток відновлюваних джерел енергії, так і не був затверджений. Раніше, затверджена у 2010 році

Державна цільова економічна програма енергоефективності і розвитку виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії на період 2010–2021 років, лише частково вирішила ці завдання через недостатнє фінансування [3]. У 2023 році був схвалений новий документ – Енергетична стратегія України до 2050 року (розпорядження Кабінету Міністрів України № 373-р від 21 квітня 2023 р.) [4], який скасував попередню стратегію до 2035 року [5]. Нова Енергетична стратегія України базується на цілях Національної економічної стратегії до 2030 року та спрямована на зміцнення енергетичної безпеки, зниження впливу на довкілля й інтеграцію України в міжнародні енергетичні ринки [6], акцентує увагу на модернізації енергетичного сектору, інтеграцію у європейський ринок, розвитку водневих технологій та біотехнологій, а також виробництві «зеленої» сталі та добрив. В цілому документ орієнтований на досягнення кліматичної нейтральності, скорочення використання вугілля та модернізацію інфраструктури відповідно до зобов'язань за Угодою про асоціацію між Україною та ЄС та Паризькою угодою.

Для досягнення цілей Енергетичної стратегії України до 2050 року, яка передбачає зміцнення енергетичної безпеки та пошук ефективних інструментів розвитку альтернативної енергетики. Серед ключових шляхів розвитку альтернативної енергетики в Україні варто виділити:

1. Розбудову інфраструктури альтернативної енергетики. На рівні держави необхідно забезпечити фінансування будівництва вітрових і сонячних електростанцій, біометанових заводів, а також енергосховищ для стабільного зберігання енергії. Міське самоврядування повинно забезпечувати ефективну реалізацію енергетичних проєктів на місцевому рівні, зокрема шляхом виділення земель, організаційної підтримки та створення умов для локального використання ресурсів, таких як біомаса, сонячна й вітрова енергія.

2. Впровадження інноваційних технологій у секторі розподілу електроенергії, зокрема розумних мереж (smart grids), для підвищення ефективності енергоспоживання. Використання інновацій дозволить Україні виконувати міжнародні зобов'язання, зокрема за Паризькою угодою, знижувати викиди парникових газів і досягати кліматичної нейтральності.

3. Залучення інвестицій. На державному рівні необхідно стимулювати інвестиції у «зелену» енергетику через податкові пільги та систему зелених тарифів, що сприятиме зростанню сектора відновлюваних джерел енергії та зниженню енергоємності економіки.

Значну роль відіграє розвиток енергозберігаючих технологій та локалізація виробництва літій-іонних батарей, які забезпечать стабільність енергосистеми та технологічну незалежність.

4. Використання місцевих ресурсів. Громади можуть ефективно використовувати потенціал біомаси, літію, енергії сонця й вітру для генерації енергії на локальному рівні, що сприятиме зниженню залежності від традиційних енергоресурсів та імпорту.

5. Реалізацію освітніх та інформаційних програм. Державна влада має підтримувати навчання спеціалістів для роботи в галузі альтернативної енергетики, а місцеве самоврядування – проводити інформаційні кампанії серед населення для популяризації енергозбереження.

Підсумовуючи, можна визначити, що взаємодія органів державної влади та органів місцевого самоврядування є основою для досягнення енергетичної безпеки, екологічної стійкості та сталого розвитку України.

Список використаних джерел:

1. Омельчук О. М., Омельчук Л. В. Державна політика у сфері альтернативних джерел енергії в умовах забезпечення енергетичної безпеки України. *Університетські наукові записки*, 2024, № 3 (99), С. 37–52.

2. Про Національний план дій з енергоефективності на період до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 р. № 1803–р. URL : <https://t.ly/X-0BV>

3. Державна цільова економічна програма енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010–2021 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 01.03.2010 р. № 43. URL : <https://t.ly/81loG>

4. Державна цільова економічна програма енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010–2021 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 01.03.2010 р. № 243. URL : <https://t.ly/81loG>

5. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.08.2017 р. № 605–р. URL : <https://t.ly/nrZTQ>

6. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 179. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-п#Text>

Підлісна Тетяна Віталіївна,

*кандидатка наук з державного управління, доцентка,
деканеса факультету публічного управління, доцентка кафедри публічного управління та адміністрування Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова*

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

У сучасному світі гендерна рівність визнається не лише моральною необхідністю, але й стратегічним пріоритетом для сталого розвитку. Зокрема, у контексті органів місцевого самоврядування, питання гендерної рівності стає ключовим аспектом ефективного та представницького управління.

Закріплення нормативно-правових засад гендерної рівності в органах місцевого самоврядування є важливим етапом на шляху до формування справедливого суспільства.

Нормативно-правове забезпечення гендерної рівності в органах місцевого самоврядування є одним із важливих інструментів досягнення мети демократичного соціуму. Воно спрямоване на створення правових передумов для рівного доступу жінок і чоловіків до органів місцевого самоврядування, рівності їхніх прав і можливостей у процесі прийняття рішень, а також на забезпечення гендерної чутливості у діяльності органів місцевого самоврядування.

В Україні гендерна рівність закріплена на конституційному рівні. Стаття 24 Конституції України гарантує рівність прав і можливостей жінки і чоловіка [1]. Це положення реалізується в системі нормативно-правових актів, які регулюють діяльність органів місцевого самоврядування.

Основним нормативно-правовим актом, що визначає правове забезпечення гендерної рівності в органах місцевого самоврядування, Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків». Цей Закон визначає основні принципи, завдання та механізми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у всіх сферах суспільного життя, у тому числі в органах місцевого самоврядування [2].

Згідно з Законом України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», органи місцевого самоврядування зобов'язані:

- забезпечувати рівний доступ жінок і чоловіків до виборів та конкурсів на посаду уповноваженої особи (координатора) з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;

- створювати рівні умови для професійного розвитку жінок і чоловіків у органах місцевого самоврядування;

- забезпечувати гендерну чутливість у своїй діяльності [2].

Для забезпечення рівного представництва жінок і чоловіків у органах місцевого самоврядування діє ряд нормативно-правових актів. Зокрема, Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» передбачає, що в органах місцевого самоврядування за посадами, які мають бути заміщені шляхом конкурсу, конкурсна комісія повинна забезпечувати рівне представництво жінок і чоловіків [3].

Державна стратегія забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року визначає цілі та пріоритетні напрями державної політики у сфері гендерної рівності. В ній вказано, що більш ніж 80 органів місцевого самоврядування в Україні підписали Європейську хартію рівності жінок і чоловіків у житті місцевих громад у серпні 2021 року [4]. Хартія була розроблена Радою європейських муніципалітетів і регіонів (далі – РСМР) у 2004 році. Європейська Комісія підтримала Хартію, яка закликає органи місцевого самоврядування взяти на себе зобов'язання використовувати свої повноваження та співпрацювати, щоб досягти більшої рівності для своїх громадян [5].

Органи місцевого самоврядування, які підписали Хартію, демонструють свою готовність дотримуватися принципів забезпечення рівних прав і можливостей для жінок і чоловіків, а також виконувати свої зобов'язання щодо гендерної рівності в своїх громадах.

Аналіз чинного законодавства України щодо гендерної рівності в органах місцевого самоврядування свідчить про те, що воно містить достатній правовий фундамент для забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у цій сфері.

Однак, на практиці, гендерна рівність в органах місцевого самоврядування не завжди досягається. Це пов'язано з низкою чинників, зокрема:

- наявністю стереотипів щодо ролі жінок і чоловіків у суспільстві;
- недосконалістю системи кадрового управління в органах місцевого самоврядування;

- недостатньою увагою до гендерної проблематики у діяльності органів місцевого самоврядування.

Наявність цих чинників призвело до розвитку таких проблем як:

– недостатнє представництво жінок у органах місцевого самоврядування. За даними Державної статистичної служби України, у 2023 році жінки становили лише 34,2% депутатів місцевих рад. Це значно менше, ніж у більшості розвинених країн світу.

– дискримінація жінок у органах місцевого самоврядування. Жінки часто стикаються із стереотипами щодо їхніх ролей та можливостей, а також із проявами сексуальної дискримінації.

Для вирішення цих проблем необхідно:

- посилити інформаційно-просвітницьку роботу щодо гендерної рівності;
- розробити механізми заохочення жінок до участі в місцевому самоврядуванні.

Ще одним із важливих кроків у цьому напрямку – це створення та впровадження спеціальних норм, які гарантують відсутність дискримінації за гендерною ознакою при прийнятті рішень на різних рівнях органів самоврядування.

Проактивне впровадження заходів, спрямованих на забезпечення гендерної рівності, необхідно розглядати як інвестицію у стале підвищення соціально-економічного розвитку громад. Це означає не лише забезпечення рівних можливостей для чоловіків та жінок у різних галузях, але і створення умов для активної участі жінок у прийнятті стратегічних рішень щодо розвитку місцевих територій.

Органи місцевого самоврядування, дотримуючись принципів гендерної рівності, можуть вибудувати більш відкриті та зрозумілі процеси управління. Визначення критеріїв рівної участі чоловіків та жінок у прийнятті рішень, а також встановлення механізмів моніторингу та звітності, сприяє підвищенню відповідальності перед громадянами.

Необхідно також активно впроваджувати освітні програми, спрямовані на усвідомлення важливості гендерної рівності серед співробітників органів самоврядування. Це допоможе перебороти стереотипи та побудує фахівців, що розуміють важливість рівних прав і можливостей для всіх громадян.

Для підвищення ефективності законодавства України щодо гендерної рівності в органах місцевого самоврядування варто внести до нього такі зміни:

– у Законі України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» передбачити обов'язкову квоту для жінок на виборах до органів місцевого самоврядування.

– у Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» передбачити обов'язкове створення у кожному органі місцевого самоврядування посади уповноваженої особи (координатора) з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

– у Законі України «Про місцеві вибори» передбачити обов'язкове проведення гендерного аудиту перед призначенням виборів до органів місцевого самоврядування.

Отже, нормативно-правове забезпечення гендерної рівності в органах місцевого самоврядування є важливим інструментом для забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у органах місцевого самоврядування. Удосконалення чинного законодавства України щодо гендерної рівності в органах місцевого самоврядування сприятиме підвищенню ефективності діяльності органів місцевого самоврядування та забезпеченню гендерної рівності в усіх сферах суспільного життя.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст.141.
2. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08.09.2005 № 2866-IV *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 52. Ст.561.
3. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст.170.
4. Про схвалення Державної стратегії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року та затвердження операційного плану з її реалізації

на 2022-2024 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12.08.2022 № 752-р Офіційний вісник України. 2022. № 70. Ст.4248.

5. Багатостороння угода, Хартія від 01.05.2006. Європейська хартія рівності жінок і чоловіків у житті місцевих громад. URL : [https://ips.ligazakon.net/ document/MU06302](https://ips.ligazakon.net/document/MU06302)

Хитра Олена Володимирівна,
кандидатка економічних наук, доцентка,
доцентка кафедри публічного управління та адміністрування
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ГАЛУЗІ

Житлово-комунальне господарство (далі – ЖКГ) є надзвичайно важливою галуззю національної економіки, що створює належні умови для життєдіяльності населення країни, а також ефективного функціонування господарюючих суб'єктів, закладів соціальної сфери тощо. Хоча у системі ЖКГ вже відбулося чимало реформаційних змін, досі залишається багато проблем (рис. 1), які потребують невідкладного розв'язання.

Рис. 1. Сучасні проблеми функціонування житлово-комунального господарства України

Зокрема, недоліки в системі управління житловим фондом, недосконалість державного регулювання діяльності суб'єктів ЖКГ, які є природними монополіями, призвели до того, що підприємства галузі не змогли належним чином адаптуватися до умов ринкової економіки і забезпечувати споживачів якісними послугами [1, с. 57–58]. Підприємства ЖКГ часто є збитковими і демонструють зростаючий тренд за показниками дебіторської і кредиторської заборгованості внаслідок збільшення боргів населення за надані житлово-комунальні послуги; якщо ж інколи фіксується зростання прибутку, то,

перш за все, за рахунок значного підвищення тарифів та інфляції. Через збитковість власного капіталу та активів не забезпечується можливість оновлення основних фондів і достатнього інвестування у людський капітал, що потребується для гарантування належної якості наданих послуг. Оскільки для більшості господарюючих суб'єктів ЖКГ характерна збитковість, фінансування їх діяльності здійснюється переважно за рахунок державної фінансової допомоги. Це звична практика, оскільки галузь характеризується досить низьким рівнем інвестиційної привабливості щодо залучення приватного капіталу. Втім, значна залежність від бюджетної допомоги аж ніяк не сприяє розвиткові конкуренції і, до того ж, несе корупційні ризики. З огляду на критичний стан (через фізичний і моральний знос) основних фондів і недостатнє фінансування галузі часто виникають небезпечні та аварійні ситуації, спостерігається підвищення соціальної ентропії, погіршення екологічної ситуації тощо [2].

Загострення означених проблем відбулося спочатку під впливом пандемії Covid-19, а згодом у зв'язку з повномасштабним вторгненням росії. Масштабні руйнування об'єктів критичної інфраструктури внаслідок воєнних дій, низький рівень матеріального і фінансового забезпечення, зростання показників заборгованості за надані послуги, збільшення питомої ваги вразливих груп населення (зокрема, внутрішньо переміщених осіб), – все це змушує оперативно шукати результативні способи відновлення і подальшого забезпечення сталого розвитку об'єктів комунальної інфраструктури і ЖКГ як цілісної системи, яка була б спроможна задовольняти потреби населення, комерційних підприємств та інших організацій у житлово-комунальних послугах, якість яких відповідатиме стандартам ЄС [3; 4, с. 75].

Цілі, поставлені перед підприємствами ЖКГ у контексті післявоєнного відновлення галузі, не можуть бути досягнуті виключно на основі ринкових відносин. А тому високі вимоги наразі пред'являються до системи публічного управління розвитком ЖКГ (рис. 2), яка має удосконалюватись з огляду на специфіку галузі, її продукції (житлово-комунальних послуг), а також беручи до уваги об'єктивну складність поточної ситуації.

Рис. 2. Ключові напрями удосконалення публічного управління у сфері житлово-комунального господарства на сучасному етапі розвитку

Важливе значення має, перш за все, переосмислення ролі держави у процесах публічного управління, акцентування уваги на співробітництві з громадськими структурами й іншими стейкхолдерами, здійснення переходу від традиційного для сфери ЖКГ лінійного адміністративного управління до нелінійного, багатоваріантного поєднання інструментів інформаційно-аналітичного, організаційно-адміністративного, соціально-сервісного і публічно-комунікативного управління [5].

Для розв'язання завдань публічного управління розвитком ЖКГ доцільно активніше застосовувати інструментарій муніципального і регіонального маркетингу, вимірювання досягнень (Performance Management), реінжинірингу бізнес-процесів у державних установах та ін. Бажаним є широке застосування соціальних технологій, які дозволяють налагоджувати комунікаційні зв'язки між зацікавленими сторонами, організувати конструктивний діалог, змінювати соціальні ситуації і навіть моделювати нові соціальні системи (що досить важливо для галузі, яка характеризується високим рівнем соціальної значущості). Зрештою, доречним є застосування проєктного підходу, що дозволяє здійснити діагностування ситуації, підготовку інформації, обґрунтування та ухвалення рішень, а також забезпечити належний контроль за виконанням цільових програм і проєктів у сфері ЖКГ.

Оновлена модель публічного управління ЖКГ повинна удосконалити систему відносин між владою, споживачами послуг і приватним сектором, яка має базуватися на принципах відкритості, прозорості і гласності, для того щоб усунути ризики будь-яких зловживань і корупції. Переймаючи досвід інших європейських країн, Україні варто запровадити дієву адресну допомогу для соціально вразливих груп населення. Доцільно розглянути питання про кредитування підприємств ЖКГ за пільговими відсотковими ставками за державного сприяння, впровадження методології стимулюючого регулювання (RAB-регулювання, що є поширеним у країнах ЄС), посилення державного контролю за виконанням підприємствами інвестиційних зобов'язань. Однак вирішальною умовою ефективності реформування галузі ЖКГ вважаємо широке залучення недержавних ресурсів (зокрема, заощаджень мешканців територіальних громад) у процесі акціонування державних і комунальних підприємств, а також урізноманітнення форм і підвищення дієвості громадського контролю у сфері відбору виконавців /виробників житлово-комунальних послуг [6].

Список використаних джерел:

1. Жовтяк Г. А., Волохова І. В., Волохов В. А. Стратегічні напрями розвитку житлово-комунального господарства регіону. *Підприємництво та інновації*. 2021. Вип. 17. С. 56–59.
2. Загірняк Д. М., Глухова В. І., Кравченко Х. В. Діяльність комунальних підприємств і їх фінансове забезпечення в умовах децентралізації. *Ефективна економіка*. 2021. № 1. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8528> (дата звернення: 28.11.2024).
3. Ружинська Н. О. Аналіз стану заборгованості населення за надані послуги перед підприємствами житлово-комунального господарства в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 61. URL : <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3778> (дата звернення: 28.11.2024).
4. Фролова Г. О., Чикаренко І. А. Європейський досвід публічного управління розвитком об'єктів житлово-комунального господарства. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2024. Вип. 1. С. 75–79. URL : <https://chasopys-ppp.dp.ua/index.php/chasopys/article/view/569/517> (дата звернення: 28.11.2024).
5. Решота О. А. Особливості розвитку публічного управління в Україні: сучасні тенденції та проблеми. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 3. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2020_3_19 (дата звернення: 28.11.2024).

6. Бізонич Д. В. Інституції державного управління розвитком житлово-комунального господарства сучасної України: сутнісні та нормативно-правові засади. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 3. URL : http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/3_2021/38.pdf (дата звернення: 28.11.2024).

Хитра Олена Володимирівна,
*кандидатка економічних наук, доцентка,
доцентка кафедри публічного управління та адміністрування
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова,*
Носатов Віталій Олегович,
*здобувач вищої освіти на магістерському рівні факультету публічного управління
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

ОСОБЛИВОСТІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Сьогодні українське суспільство проходить через складні випробування: повномасштабне вторгнення росії спровокувало кризові явища у всіх галузях економіки, і понад усе – у житлово-комунальному господарстві (далі – ЖКГ). Тому особливо актуальним є завдання вироблення і подальшої реалізації стратегії післявоєнного відновлення галузі, можливе лише із застосуванням ефективної моделі публічного управління.

Житлово-комунальне господарство і житлово-комунальні послуги мають специфічні риси (рис. 1), які слід враховувати при прийнятті публічно-управлінських рішень.

Специфіка ЖКГ характеризується: високою соціальною значимістю (гарантоване надання мінімальних послуг незалежно від платоспроможності населення); особливою структурою основних засобів та витрат; високим рівнем комплексності, великими площами обслуговування, розмаїттям видів робіт; наданням послуг відповідно до системи розселення і різноманітності їх споживачів; специфічністю взаємовідносин і розрахунків зі споживачами послуг; комбінуванням виробничих і невиробничих функцій; поєднанням комерційних і некомерційних організацій тощо [1; 2, с. 72]. Ще однією особливістю ЖКГ є те, що до його складу входять підприємства, які вважаються природними монополіями, і водночас підприємства, здатні працювати у конкурентному середовищі. Діяльність підприємств, які є природними монополістами і надають соціально значимі послуги, контролюється та регулюється з боку державних і місцевих органів влади, передусім у питаннях ціноутворення [3, с. 855].

Власне, суспільно-економічна значущість, інженерно-технологічна та організаційна складність та унікальність багатоцільового комплексу потреб певної території потребує системного дослідження усіх складових ЖКГ з просторовою прив'язкою, тобто у контексті динаміки економічних показників, а також з урахуванням процесів життєзабезпечення населення, бюджетних організацій, промисловості тощо [4, с. 75–76].

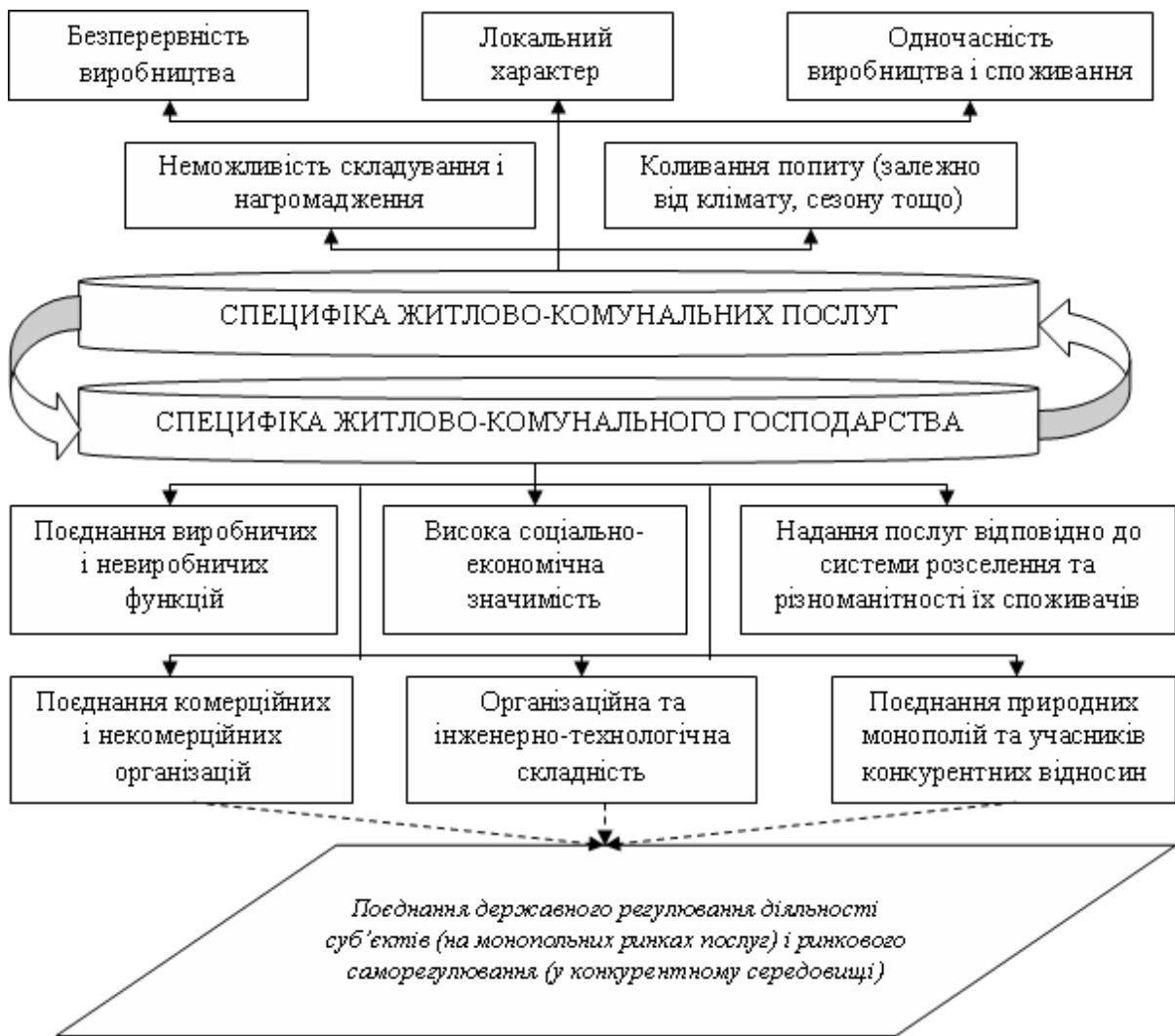

Рис. 1. Специфіка житлово-комунального господарства як об'єкта публічного управління

Публічне управління генерує організаційно-економічний механізм територіальної організації ЖКГ, що являє собою системну взаємодію засобів і методів, призначених для забезпечення функціонування житлово-комунальних структур у регіональній економічній системі з урахуванням як галузевої специфіки, так і особливостей місцевого соціально-економічного середовища [5].

Систему суб'єктів управління житлово-комунальним господарством формують передусім суб'єкти публічної адміністрації, які на засадах субординації, координації і підпорядкування співпрацюють заради реалізації публічного інтересу [5]. Першочерговим їхнім завданням вважається контроль за такими аспектами, як обсяг попиту і пропозиції на ринку, якість послуг, рівень доходів, структура і рівень цін, дотримання правил безпеки, аналіз фінансового стану підприємств ЖКГ і структури їх власності, стимулювання розвитку конкурентного середовища [6, с. 255–256].

Публічне управління ЖКГ реалізується на різних ієрархічних рівнях – загальнодержавному, регіональному, муніципальному. Роль муніципального рівня в управлінні ЖКГ стає все більш помітною. Як історичний досвід, так і сучасні тенденції підтверджують, що централізоване державне управління житлово-комунальним господарством є неефективним, а тому має бути замінене децентралізованим підходом. Крім іншого, це пояснюється тим, що для ЖКГ характерний, як правило, локальний характер обслуговування, і об'єкти надання відповідних послуг сконцентровані у конкретних населених пунктах [7, с. 201]. Крім органів державної влади та місцевого самоврядування, до суб'єктів управління ЖКГ належать власники об'єктів та підприємств галузі, а також

позитивною тенденцією є те, що до цих процесів активно залучаються громадські організації, трудові колективи, профспілки та громадяни.

Механізм управління житлово-комунальним господарством трактується як ієрархічна багаторівнева система взаємодіючих елементів (органи державної влади і місцевого самоврядування, житлово-комунальні підприємства, обслуговуючі компанії, власники житла), а також способів їх взаємодії (кооперація, конкуренція, інтеграція), завдяки яким гармонізуються економічні та соціальні інтереси держави, власників житлового фонду, підприємств ЖКГ, суспільства в цілому [1]. Важливими складовими цього механізму є нормативно-правове, фінансово-економічне, соціально-психологічне, наукове та інформаційно-комунікаційне забезпечення [8] (рис. 2).

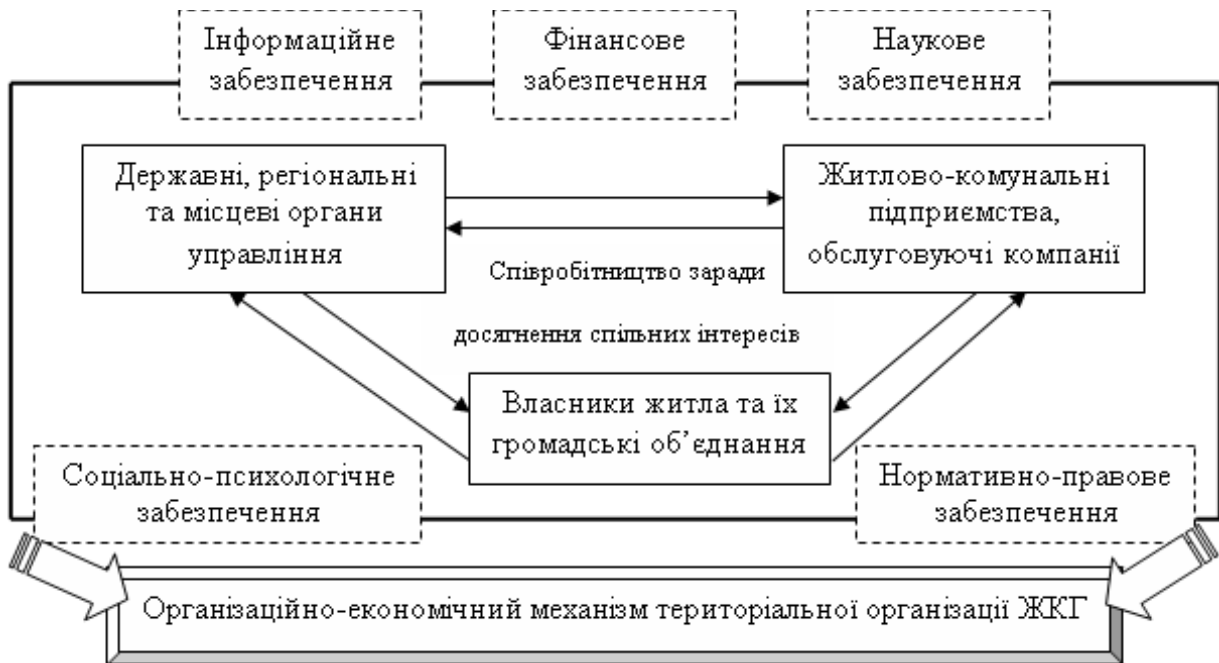

Рис. 2. Основні суб'єкти та функціональні блоки механізму публічного управління ЖКГ

Таким чином, формування ефективного механізму публічного управління ЖКГ має здійснюватися на основі таких принципів: «технологізація» публічно-управлінської діяльності (у т. ч. з упровадженням інноваційних соціальних та інформаційно-комунікаційних технологій); децентралізація управління і передача низки управлінських функцій з центрального на місцевий рівень; активне залучення громадськості до участі в управлінні ЖКГ; урізноманітнення джерел і форм фінансування; урізноманітнення форм власності у сфері ЖКГ та розвиток конкурентного середовища [7, с. 201–202].

Список використаних джерел:

1. Куц Я. В. Державне управління у сфері надання житлово-комунальних послуг: аспекти теорії та практики. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2017. № 9. URL : <http://www.dy.nayka.com.ua/index.php?op=1&z=1130> (дата звернення: 28.11.2024).
2. Ружинська Н. О. Основні напрями вдосконалення державного регулювання розвитку житлово-комунального господарства. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2017. Вип. 4 (09). С. 72–76. URL : http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/9_2017/15.pdf (дата звернення: 28.11.2024).
3. Твердь О. В. Проблеми залучення інвестицій в житлово-комунальне господарство та шляхи їх подолання. *Молодий вчений*. 2017. № 3. С. 855–859.
4. Фролова Г. О., Чикаренко І. А. Європейський досвід публічного управління розвитком об'єктів житлово-комунального господарства. *Дніпровський науковий часопис*

публічного управління, психології, права. 2024. Вип. 1. С. 75–79. URL : <https://chasopys-ppp.dp.ua/index.php/chasopys/article/view/569/517> (дата звернення: 28.11.2024).

5. Бізонич Д. В. Інституції державного управління розвитком житлово-комунального господарства сучасної України: сутнісні та нормативно-правові засади. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 3. URL : http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/3_2021/38.pdf (дата звернення: 28.11.2024).

6. Нарівний М. М. Система публічного управління житлово-комунальним господарством України. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2023. Вип. 6. С. 254–258. URL: <https://chasopys-ppp.dp.ua/index.php/chasopys/article/view/547/495> (дата звернення: 28.11.2024).

7. Гончарук Н. Т. Удосконалення управління розвитком житлово-комунального господарства українських міст в умовах децентралізації. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 3 (9). С. 194–207. URL : <http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/4006/4028> (дата звернення: 28.11.2024).

8. Бізонич Д. В. Репрезентація змістовної складової поняття «державне управління в сфері ЖКГ». *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2018. № 7. URL : <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1612> (дата звернення: 28.11.2024).

СЕКЦІЯ 3

ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ ЕФЕКТИВНОГО ВРЯДУВАННЯ

Ваврищук Микола Васильович,
*старший викладач кафедри публічного управління та адміністрування,
аспірант Хмельницького університету правління та права
імені Леоніда Юзькова*

РОЛЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У СФЕРІ УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ

Місцеве самоврядування відіграє важливу роль у забезпеченні стабільного розвитку територіальних громад та створенні фундаментальних засад для сталого соціально-економічного зростання. Їхня роль у процесі відновлення України є особливо важливою в контексті сучасних викликів, пов'язаних з наслідками повномасштабного вторгнення РФ на територію України. Завдяки реформам децентралізації, проведеними в Україні в попередні роки, територіальні громади отримали більше повноважень у таких сферах, як управління місцевою ресурсною базою, територіальне планування, розвиток місцевої інфраструктури, залучення інвестицій тощо. Проте масштабні руйнування, спричинені війною, створили нові виклики для місцевої влади, зокрема у забезпеченні засобів існування громади, відновленні критичної інфраструктури та соціально-економічній реінтеграції території.

Особливе місце в переліку сфер повноважень органів місцевого самоврядування щодо регулювання місцевих соціо-еколого-економічних процесів займає сфера управління відходами.

Безсистемне та безвідповідальне поводження з відходами, їх масове накопичення стає загрозливим чинником, який впливає на якість життя людей та становить небезпечний тягар для довкілля. Більшість європейських країн почали займатися цією проблемою ще в ХХ столітті і наразі мають належне організаційне, технічне та технологічне забезпечення процесів утилізації та обробки (в основному побутових відходів). ЄС створив досить повну нормативно-правову базу і продовжує її розвивати. Україна, яка стикається з серйозною проблемою забруднення території відходами, поступово приходять до розуміння необхідності подолання «сміттєвої кризи». Попри прогрес на законодавчому рівні в напрямі імплементації європейських стандартів в сферу управління відходами, організаційно-правові механізми залишаються недостатньо ефективними. Поштовхом для запуску реформи управління відходами стала ратифікація нашою державою Угоди про асоціацію з ЄС [1].

В Україні 20 червня 2022 року було прийнято Закон України «Про управління відходами», який визначає правові, організаційні, економічні засади діяльності щодо запобігання утворення, зменшення обсягів утворення відходів, зниження негативних наслідків від діяльності з управління відходами, сприяння підготовці відходів до повторного використання, рециклінгу і відновленню з метою запобігання їх негативному впливу на здоров'я людей та навколишнє природне середовище [2].

З введенням в дію даного нормативно-правового акту для територіальних громад з'явилась реальна можливість реалізовувати ефективні практики (проекти) управління

відходами. Новий закон по суті встановив мінімальні стандарти, а також унормував використання важливих термінів (табл. 1).

Таблиця 1

Унормування використання важливих термінів у сфері управління відходами

До прийняття нового Закону України	Після введення в дію Закону України «Про управління відходами»
Поводження з відходами	<i>Управління відходами</i> – комплекс заходів із збирання, перевезення, оброблення (відновлення, у тому числі сортування, та видалення) відходів, включаючи нагляд за такими операціями та подальший догляд за об'єктами видалення відходів
Тверді побутові відходи	<i>Побутові відходи</i> – змішані та/або роздільно зібрані відходи від домогосподарств, включаючи відходи паперу, картону, скла, пластику, деревини, текстилю, металу, упаковки, біовідходи, відходи електричного та електронного обладнання, відходи батарей та акумуляторів, небезпечні відходи у складі побутових, великогабаритні та ремонтні відходи, а також змішані та/або роздільно зібрані відходи з інших джерел, якщо ці відходи подібні за своїм складом до відходів домогосподарств
Органічні відходи	<i>Біовідходи</i> – відходи, що мають властивість піддаватися анаеробному або аеробному розкладу, такі як відходи харчових продуктів або відходи харчової промисловості на всіх етапах виробництва та споживання, відходи від зелених насаджень
Утилізація	<i>Рециклінг</i> – операція з відновлення, у результаті якої відходи переробляються у продукцію, матеріали або речовини для їх використання за первинною або іншою метою. Ця операція включає перероблення органічного матеріалу, але не включає виробництва енергії чи перетворення відходів у матеріали, що можуть бути використані як паливо або як матеріали для зворотного заповнення
Перероблення	<i>Відновлення</i> – операція, у результаті якої відходи використовуються для корисних цілей, замінюючи матеріали, які мали бути використані для виконання певної функції або які підготовлені для виконання цієї функції на підприємстві чи в іншій господарській діяльності. <i>Підготовка до повторного використання</i> – проведення операцій з відновлення (перевірка, очищення або ремонт), після яких речовини, предмети та/або їх складові (компоненти), які були відходами, можуть бути використані повторно без будь-якого іншого оброблення

Примітка. Систематизовано автором на основі [2, 3].

Закон України «Про управління відходами» формалізує європейський підхід до управління відходами, спрямований на зменшення обсягу відходів та обмеження їхнього впливу на довкілля та здоров'я людей. Для ефективного планування в країні розроблено набір пріоритетів, а саме ієрархію управління відходами (рис. 1).

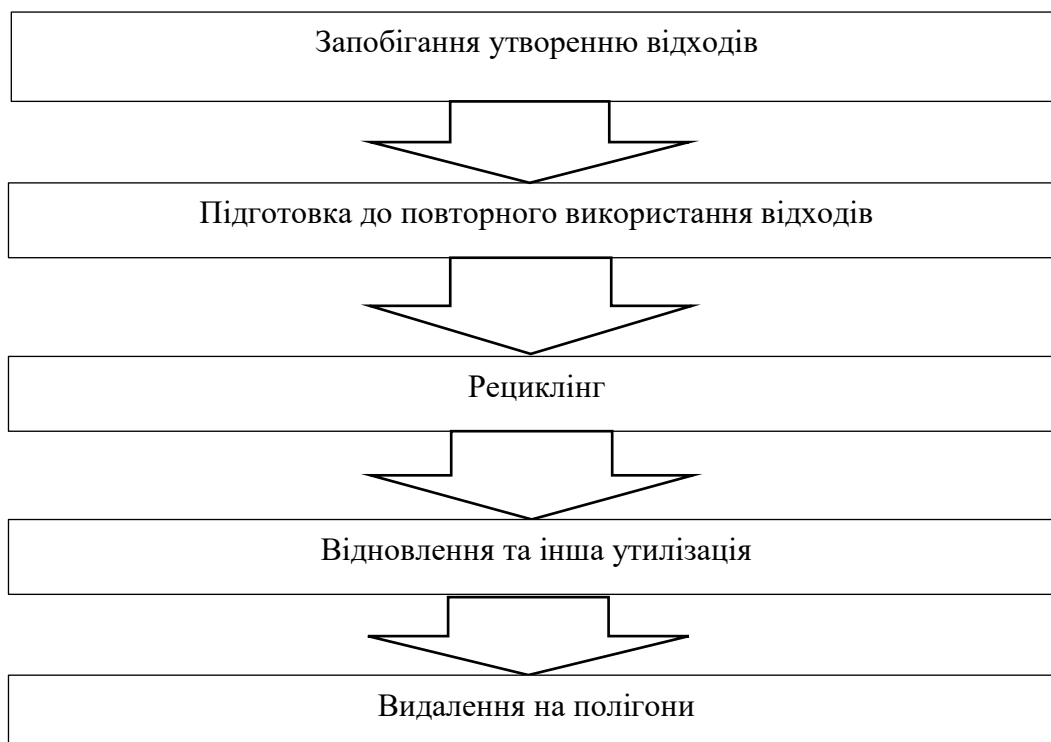

Рис. 1. Ієрархія управління відходами в Україні відповідно до Директиви 2008/98/ЄС

Примітка. Складено автором за даними [4].

На більшості цих етапів ієрархії управління відходами органи місцевого самоврядування мають забезпечити організаційно-правову складову частину відповідних процесів. Основними нормативно-правовими актами, що регламентують повноваження органів місцевого самоврядування є: Конституція України; Закони України «Про управління відходами», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про житлово-комунальні послуги», «Про благоустрій населених пунктів» та інші; акти Кабінету Міністрів України, накази міністерств тощо.

Найбільш повно роль органів місцевого самоврядування у сфері управління відходами розкривається через їх повноваження, які закріплені на законодавчому рівні. Так, в статті 26 Закону України «Про управління відходами» зазначено перелік повноважень сільських, селищних, міських рад та їх виконавчих органів [2].

Відповідного до класичного розуміння функцій управління, нами запропоновано виділити 4 групи управлінських повноважень органів місцевого самоврядування у сфері управління відходами (табл. 2).

Таблиця 2

Повноваження органів місцевого самоврядування у сфері управління відходами

Функція управління	Повноваження органів місцевого самоврядування
1	2
Планування	<ul style="list-style-type: none"> – участь у розробленні регіональних планів управління відходами; – розроблення та затвердження місцевих планів управління відходами; – затвердження інвестиційних програм суб'єктів господарювання у сфері управління побутовими відходами.

1	2
Організація, координація	<ul style="list-style-type: none"> – вирішення питань щодо розміщення на території відповідних територіальних громад об'єктів оброблення відходів; – створення пунктів роздільного збирання побутових відходів; – організація управління побутовими відходами, відходами будівництва та знесення; – визначення у встановленому порядку суб'єктів господарювання, які здійснюють збирання, перевезення, відновлення та видалення побутових відходів; – визначення адміністратора послуги з управління побутовими відходами; – організація роботи пунктів роздільного збирання побутових відходів; – укладення договорів з організаціями розширеної відповідальності виробників щодо запровадження приймання та роздільного збирання видів побутових відходів, на які поширюється розширена відповідальність виробника.
Реалізація, виконання	<ul style="list-style-type: none"> – участь у реалізації державної політики у сфері управління відходами; – участь у реалізації регіональних планів управління відходами; – реалізація місцевих планів управління відходами; – запровадження роздільного збирання побутових відходів та забезпечення виконання цільових показників щодо підготовки для повторного використання та рециклінгу побутових відходів; – забезпечення ліквідації несанкціонованих сміттєзвалищ у межах населених пунктів; – передача відходів, власник яких не встановлений, суб'єктам господарювання у сфері управління відходами для їх оброблення.
Моніторинг, аудит, контроль	<ul style="list-style-type: none"> – надання інформації, проведення роз'яснювальної та просвітницької роботи серед населення щодо управління відходами; – визначення одиниці вимірювання обсягу наданої послуги з управління побутовими відходами; – затвердження норм надання послуги з управління побутовими відходами; – встановлення тарифів на послугу з управління побутовими відходами, а також тарифів на збирання, перевезення, відновлення, видалення побутових відходів окремо за видами побутових відходів (змішані, великогабаритні, ремонтні, небезпечні).

Таким чином, проблема накопичення сміття, яка привернула світову увагу і успішно вирішується розвиненими країнами, безумовно, пов'язана з питаннями безпеки, що й визначає її актуальність. Україна зробила лише перший крок у цьому напрямку. Очевидно, що позитивні результати її вирішення залежатимуть від багатьох факторів, але безпосередня реалізація відбувається на місцях. Органи публічної влади посилюють роль органів місцевого самоврядування шляхом внесення змін до чинного законодавства та поступово передали місцевим органам влади основні повноваження щодо управління відходами.

Список використаних джерел:

1. Харченко Т. О. Повноваження органів місцевого самоврядування у сфері управління відходами. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 5. С. 45–47.
2. Про управління відходами : Закон України від 20 червня 2022 року № 2320-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20#n802> (Дата звернення: 27.11.2024р.).

3. Еконавигатор для громад: зміни та практичні поради в управлінні відходами. *Інформаційна довідка*. К.: Центр спільних дій, 2023. 20 с. URL : https://centreua.org/wp-content/uploads/2023/07/Upravlinnya_vidhodam_dovidka.pdf (дата звернення: 27.11.2024р.).

4. Directive 2008/98/EC of the European Parliament and of the Council of 19 November 2008 on Waste And Repealing Certain Directives. Available online at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32008L0098>

Гаман Тетяна Василівна,

*кандидатка наук з державного управління, доцентка, заступниця директора
Хмельницького регіонального центру підвищення кваліфікації*

ЕТИЧНА ПОВЕДІНКА ЯК ПРИНЦИП ДЕМОКРАТИЧНОГО ВРЯДУВАННЯ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Проблематика впровадження стандартів доброчесності, етичної поведінки та запобігання корупції не втрачає своєї актуальності не лише в Україні, а й у всьому світі. Сьогодні, коли наша держава протистоїть російській агресії і бореться із зовнішнім ворогом важливо також докладати максимальних зусиль для боротьби з «внутрішнім ворогом» – корупцією. Необхідно знаходити дієві механізми впровадження стандартів доброчесності та етичної поведінки на всіх рівнях управління задля розбудови міцної демократичної держави, яка здатна протистояти будь-яким викликам.

Слід зауважити, що принцип етичної поведінки визначено одним із дванадцяти принципів доброго демократичного врядування, які були визначені Європейською Стратегією інновацій та доброго врядування на місцевому рівні, що була затверджена Комітетом міністрів Ради Європи в 2008 році. Наведемо перелік всіх цих принципів: забезпечення верховенства права і рівності всіх перед законом; дієвий зворотній зв'язок; гарантування відкритості й прозорості; впровадження етичної поведінки; проведення чесних виборів; забезпечення дієвості/ефективності й результативності; досягнення високого рівня компетентності й спроможності; розвиток інноваційності та готовності до змін; розбудова стратегій і забезпечення сталого розвитку; надійний фінансовий менеджмент і раціональне управління фінансами; дотримання прав людини на культурне різноманіття та соціальну згуртованість; забезпечення підзвітності [1]. У даній Стратегії добре (належне) демократичне врядування розглядається як багатогранна концепція і базується на принципах, правилах та практиках, що впроваджуються не лише в країнах-членах Ради Європи, але й у всьому світі.

Одним із дієвих механізмів впровадження стандартів доброчесності, етичної поведінки та запобігання корупції на службі в органах місцевого самоврядування є навчання, підвищення кваліфікації представників системи місцевого самоврядування зі зазначеної проблематики.

Впродовж понад тридцятирічної діяльності Хмельницького регіонального центру підвищення кваліфікації (далі – Центр) на його базі пройшли навчання десятки тисяч державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад, які ознайомилися з тематикою боротьби з корупцією (до 2011 р.) та її запобігання. Однак, відповідно до діючої нормативно-правової бази акцент на впровадженні стандартів доброчесності та етичної поведінки було зроблено значно

пізніше – у 2015 році набрав чинності Законі України «Про запобігання корупції», де окремий розділ присвячено правилам етичної поведінки [2], у 2016 році вийшов наказ Національного агентства України з питань державної служби «Про затвердження Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування» [3].

Так, лише у 2024 році на базі Хмельницького регіонального центру підвищення кваліфікації було проведено навчання за загальними короткостроковими програмами підвищення кваліфікації: «Запобігання корупції на публічній службі», 0,25 кредиту ЄКТС, «Запобігання корупції та впровадження стандартів доброчесності й етичної поведінки на державній службі та службі в органах місцевого самоврядування», 0,3 кредиту ЄКТС, «Етичне лідерство» 0,5 кредиту ЄКТС, «Доброчесність та запобігання корупції на публічній службі», 0,5 кредиту ЄКТС. Також теми «Дотримання стандартів доброчесності як передумова забезпечення стійкості територіальної громади», «Правила етичної поведінки посадових осіб місцевого самоврядування», «Запровадження та дотримання принципів доброчесності в органах місцевого самоврядування», «Доброчесність як морально-етична складова діяльності публічного службовця», «Як запобігти бюрократизму на публічній службі», «Особливості дотримання стандартів доброчесності та етики поведінки на службі в органах місцевого самоврядування» розкривалися у процесі реалізації загальних сертифікатних професійних програм підвищення кваліфікації. За цими програмами впродовж року пройшли навчання 914 публічних службовці Хмельницької області.

Слід зауважити, що органи місцевого самоврядування мають право ініціювати розроблення програм підвищення кваліфікації. Так, на замовлення Славутської міської ради Центром була розроблена і впровадження програма «Особливості дотримання стандартів доброчесності посадовими особами місцевого самоврядування. Антикорупційна складова проєктної діяльності в контексті відбудови України», за якою підвищили кваліфікацію 109 посадових осіб місцевого самоврядування Славутчини.

На сьогодні важливим є набрання чинності новим Законом України «Про службу в органах місцевого самоврядування», розробка проєкту Закону України «Про доброчесну поведінку публічних службовців» тощо. Не втрачає своєї актуальності питання оцінки результатів навчання/підвищення кваліфікації посадовими особами місцевого самоврядування у системі професійного навчання державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад [4], й питання зміни самої парадигми навчання в післядипломній освіті – де освіта не лише формальний процес, а й результат – високий рівень компетентності [5, с. 84].

У цій публікації актуалізується увага до впровадження стандартів доброчесності й етичної поведінки на державній службі й службі в органах місцевого самоврядування як складової формування нульової толерантності до корупції й повернення довіри громадян до діяльності як органів державної влади, так і місцевого самоврядування.

Список використаних джерел:

1. Крупник А., Орлова А. Принципи доброго врядування: європейський досвід та українські реалії. URL : <https://uplan.org.ua/analytics/pryntsy-py-dobroho-vriaduvannia-ievropeyskyi-dosvid-ta-ukrainski-realii/>
2. Про запобігання корупції : Закон України 14 жовтня 2014 року № 1700-18. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>

3. Про затвердження Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування: Наказ Нацдержслужби України від 05 серпня 2016 № 158. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1203-16#Text>

4. Про затвердження Положення про систему професійного навчання державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад: Постанова КМУ від 6 лютого 2019 р. № 106. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/106-2019-%D0%BF#Text>.

5. Гаман Т. В. Підвищення рівня професійної компетентності публічних службовців: ціннісний аспект. *Університетські наукові записки*. 2017. № 64. С. 73–85.

Кузь Крістіна Костянтинівна,

здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні факультету публічного управління Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

РОЛЬ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

У сучасних умовах зростаючої складності суспільних відносин, глобалізації, технологічного розвитку та непередбачуваних кризових явищ стратегічне управління стає ключовим елементом ефективного функціонування органів публічної влади. Його значення обумовлене необхідністю забезпечення довгострокової стійкості, адаптації до змін зовнішнього середовища та вирішення стратегічних завдань, пов'язаних із соціально-економічним розвитком.

Стратегічне управління поєднує цільовий та інтегрований підходи, що дозволяє визначати напрями розвитку, зіставляти їх із ресурсами організації та впроваджувати через систему стратегій. Основою цього процесу є стратегічне мислення, яке визначає особливості його застосування.

Реалізація стратегічного управління організацією можлива лише за умови її стратегічної орієнтованості, тобто здатності визначати довгострокові цілі, адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі та інтегрувати всі рівні управління для досягнення бажаного результату. Стратегічна орієнтованість передбачає наявність чітко визначеної місії, бачення майбутнього, цінностей, а також ефективної стратегії, яка враховує поточний стан і тенденції розвитку ринку.

У сучасних умовах нестабільності та глобальних викликів органи публічного управління стикаються з численними завданнями, серед яких підвищення якості послуг, задоволення потреб громадян та забезпечення сталого розвитку.

Ключовими елементами стратегічної орієнтації організації є:

1. Аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища.
2. Формулювання та реалізація стратегії.
3. Системний підхід до управління змінами.
4. Моніторинг і оцінка результатів діяльності [1, с. 244].

Стратегічне управління ґрунтується на таких ключових принципах, як аналітичність, що передбачає ретельний аналіз стану суспільства та економіки, прозорість, яка сприяє залученню громадськості та підвищенню довіри до ухвалених рішень, гнучкість, необхідна для адаптації до динамічних змін сучасного світу, та

орієнтація на результат, яка визначає ефективність через досягнення поставлених цілей у встановлені строки.

Стратегічний менеджмент є ключовим інструментом удосконалення функцій органів державної влади, оптимізації управлінських структур та покращення взаємодії між рівнями владної ієрархії. Він сприяє ефективному розподілу управлінських принципів між стратегічним і тактичним рівнями. У державному секторі стратегічне управління виступає системною діяльністю, спрямованою на досягнення визначених результатів. Стратегічний підхід у публічному управлінні забезпечує чітке визначення соціально орієнтованих цілей, ефективну координацію заходів для їх досягнення та відповідальність за результати, які перебувають під контролем суспільства [2, с. 122].

До переваг стратегічно орієнтованих організацій належать довгострокова конкурентоспроможність, підвищення ефективності управління, здатність прогнозувати стимулювання інноваційного розвитку, зростання лояльності клієнтів, поліпшення корпоративної культури та стійкість у кризових ситуаціях [3, с. 203].

В Україні стратегічне управління стикається з такими проблемами, як:

1. Недостатнє фінансування стратегічних ініціатив.
2. Низький рівень компетентності кадрів у галузі стратегічного планування.
3. Політична нестабільність, що ускладнює реалізацію довгострокових проєктів.
4. Відсутність чіткої нормативно-правової бази для впровадження стратегічного підходу.

Касич А. О. та Харченко Т. О. підкреслюють, що для ефективного впровадження стратегічного менеджменту у публічну сферу важливо дослідити досвід його використання в комерційному секторі та призначати на управлінські посади кандидатів, зацікавлених у реалізації прогресивних заходів для розвитку організації [4].

В умовах воєнного стану в Україні публічне управління стає критично важливим для забезпечення національної безпеки, управління кризовими ситуаціями та реалізації стратегій відновлення і розвитку. Воно забезпечує стійкість і функціонування суспільства в умовах військових загроз. У цей період публічне управління є системою процесів, спрямованих на ефективне вирішення завдань національної безпеки, кризового менеджменту та стратегічного відновлення, оптимізуючи ресурси і відповідаючи на виклики війни [5, с. 16].

Успішні приклади стратегічного управління можна спостерігати в процесі децентралізації, яка дозволила підвищити ефективність використання ресурсів на місцевому рівні. Також стратегічне планування використовується при впровадженні програм цифровізації публічних послуг, таких як «Дія», що робить послуги доступнішими та зручнішими для громадян.

Таким чином, стратегічне управління є основою сталого розвитку держави. Ефективне впровадження стратегічного підходу в діяльність органів публічного управління сприяє досягненню суспільного добробуту, підвищенню довіри до влади та адаптації до сучасних викликів. Для досягнення цих цілей необхідно забезпечити комплексний підхід, що поєднує професійний менеджмент, прозорість та відповідальність.

Список використаних джерел:

1. Стратегічне управління: навч. посіб. для студентів усіх форм навчання напряму 6.030601 «Менеджмент» / Гевко О.Б., Шведа Н.М. Тернопіль ФОП Паляниця В. А. 2016. 152 с.

2. Пендальчук Т. В. Стратегічний менеджмент у сфері публічного управління. *Сучасний науковий журнал*, 3(1), 2024. С. 114–123. URL : <https://doi.org/10.36994/2786-9008-2024-3-15> (дата звернення: 25.11.2024).

3. Сиволапенко Т. Л. Механізми стратегічного управління в сервісно-орієнтованій державі : дис. канд. наук з державного управління; спеціальність 25.00.02 – механізми державного управління. Харків, 2019. 244 с.

4. Касич А. О., Харченко Т. О. Стратегічний менеджмент суб'єктів публічної сфери. *Економіка та держава*, № 2. 2017. С. 16–18.

5. Іжа М. М., Курносенко Л. В. Публічне управління в умовах викликів воєнного стану. *Публічне управління та регіональний розвиток*. 2023. № 19. С. 11–30.

Кулик Володимир Миколайович,

*кандидат технічних наук, доцент, начальник відділу інформаційних технологій
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова,*

Кравчук Віктор Васильович,

*кандидат технічних наук, доцент, головний науковий співробітник відділу з питань
законотворчості та наукових експертиз науково-дослідної частини
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

КАДРОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯМ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Збалансований розвиток території з метою побудови суспільства сталого розвитку відіграє важливу роль у світлі глобальних проблем людства. Соціальний порядок за умов сталого розвитку передбачає зміну ставлення суспільства до людського капіталу та активної участі кожного громадянина в процесах життєдіяльності. Це, в свою чергу, зумовлює доцільність підвищення ефективності кадрового забезпечення та управління персоналом, як стратегічної бази зростання конкурентоспроможності регіональної економіки. Саме тому, серед пріоритетів розвитку регіонів визначено людський капітал, як основний фактор формування і розвитку інноваційної економіки [1]. На формування кадрової політики особливе значення відіграє стратегія розвитку регіону. Вона інтегрує вплив як зовнішніх, так і внутрішніх чинників. Для досліджуваного у роботі регіону (Хмельницька область) базовими сферами регіонального розвитку є: сільське господарство; промисловість (машинобудування, легка, харчова, енергетика); будівельна галузь; ІТ-сектор; транспорт та логістика; розвиток малого і середнього бізнесу та бізнес-інфраструктури; торгівля (оптова та роздрібна); туризм; освіта; медична галузь.

В межах дослідження здійснено аналіз кадрової політики та якісного кадрового забезпечення в освітній та медичній галузях, як принципово обов'язкових складових сталого розвитку територій [2]. Проведений аналіз в освітній та медичній галузях Хмельниччини визначив як позитивні, так і негативні тенденції розвитку окремих складових. На це суттєво впливають як зовнішні, так і внутрішні чинники.

За нашим переконанням, важливою умовою моніторингу кадрової політики в контексті успішності діяльності досліджуваних галузей є оцінка впливу складових кадрової політики на показники сталого розвитку регіону, які для досліджуваних галузей трансформуються в отримання членами суспільства якісної освіти та медичних

послуг. Дану оцінку пропонуємо провести для освітньої галузі за показниками ЗНО, медичної галузі – за показниками доступності медичного обслуговування населення.

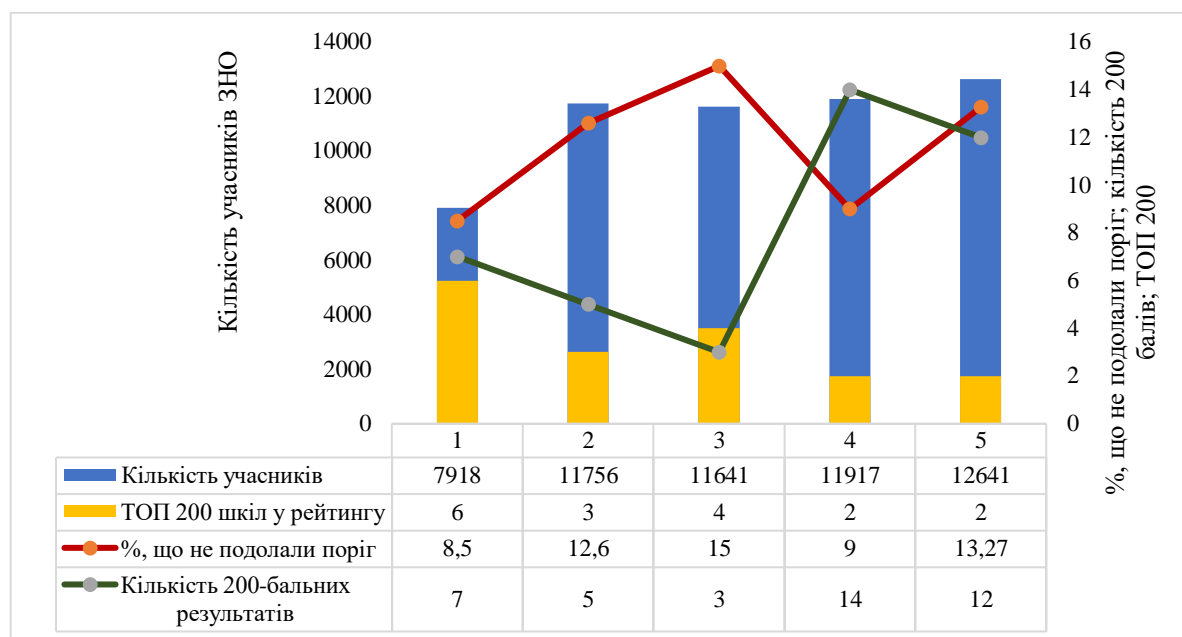

Рис. 1. Результати ЗНО випускників Хмельницької області
Складено автором.

Результати ЗНО, здобутих на основі повної загальної середньої освіти випускниками регіону у 2019-2024 рр. представлені на графіку (рис. 1). Відповідна інтегральна оцінка кадрової політики в контексті конкурентоспроможності освітньої галузі показана на рис. 2.

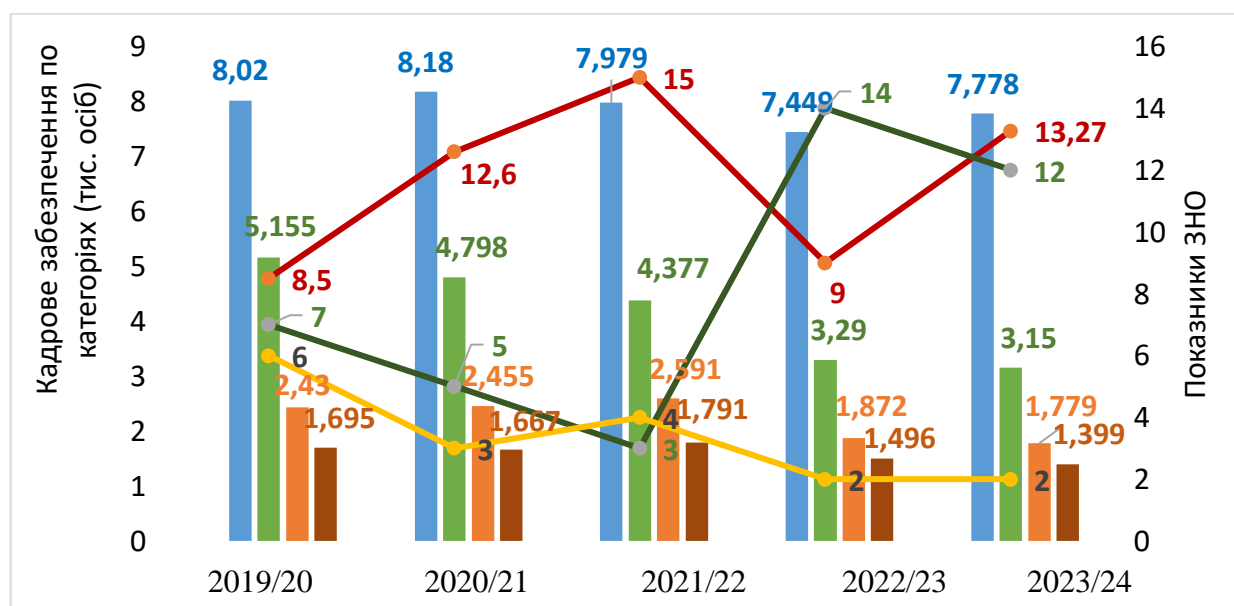

Рис. 2. Інтегральна оцінка кадрової політики в контексті конкурентоспроможності освітньої галузі
Складено автором.

Кількісні показники щодо ЗОЗ та забезпеченість медичними працівниками населення Хмельницької області за 2020-2024 рр. представлені на рис. 3 та 4. За останні 5 років загальна кількість ЗОЗ зменшилась на 6,9 %.

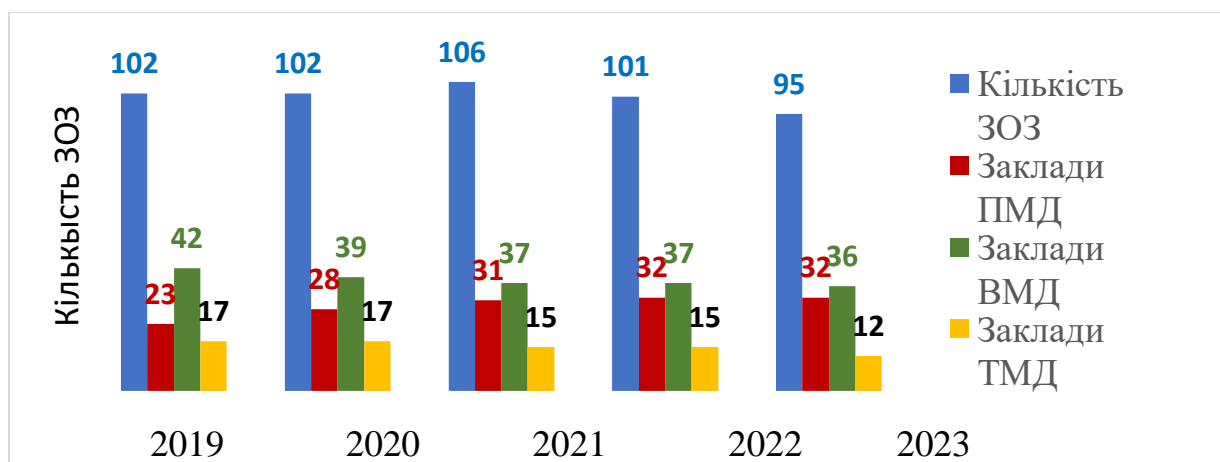

Рис. 3. Заклади медичної допомоги Хмельницької області різних рівнів
Складено автором.

Отриманні результати, у свою чергу, суттєво впливають на показники доступності населення регіону до ЗОЗ та медичного обслуговування. В той же час, в рамках проведення медичної реформи кількість закладів ПМСД, як основи системи охорони здоров'я і які розташовані за місцем проживання (перебування) пацієнта, збільшилась на 52,2 %.

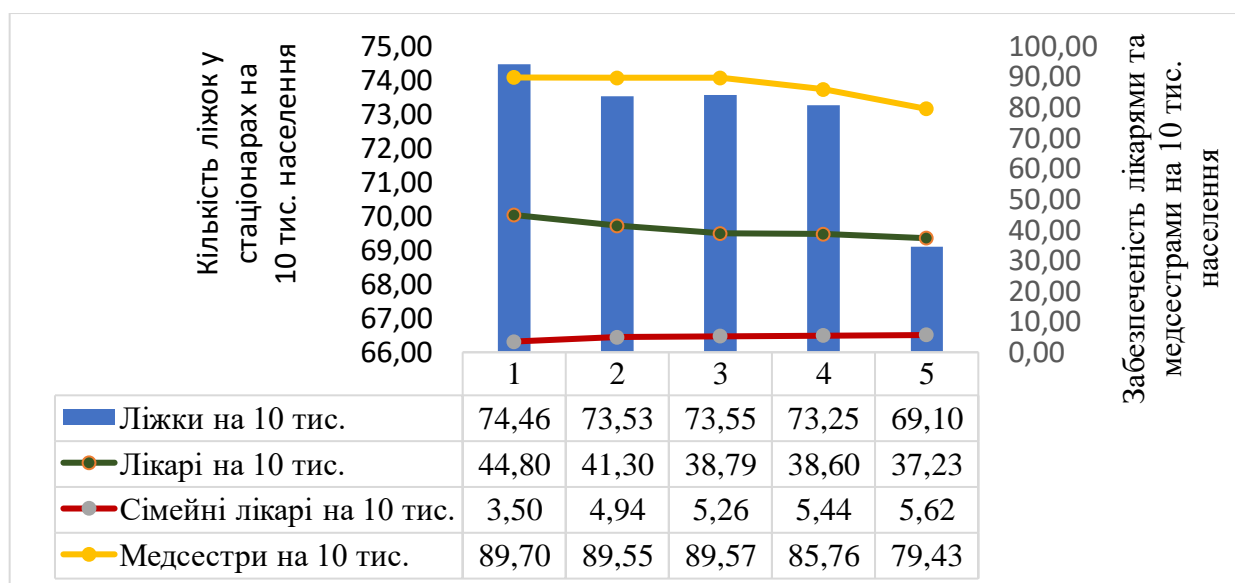

Рис. 4. Забезпеченість медичними працівниками населення Хмельницької області

Складено автором.

Кількісні та якісні показники кадрового забезпечення СОЗ регіону дозволяють стверджувати, що у відповідності до збільшення кількості закладів ПМСД в 1,6 рази збільшилась кількість сімейних лікарів. Принагідно зазначимо, що для ефективної роботи первинної ланки згідно з розрахунками Міністерства охорони здоров'я України кількість сімейних лікарів в області до 2024 р. мала б сягнути, як мінімум 962 лікаря (норма на 1 сімейного лікаря 1500 осіб в містах, 1000-1200 осіб в селах), що на сьогодні в умовах скорочення підготовки лікарів за державним замовленням стає важким завданням [3].

Таким чином, аналіз стану кадрової політики в освітній галузі Хмельниччини дає підстави вважати, що в цілому її потенціал відповідає сучасним вимогам. Разом з тим, аналіз сучасних тенденцій кадрової політики в освітній галузі України свідчить про необхідність підвищення рівня її соціальної та економічної орієнтації.

Щодо медичної галузі, то стан кадрової політики в ЗОЗ регіону вимагає виправлення ситуації з кадровими ресурсами з метою попередження ризиків погіршення надання медичної допомоги населенню [3]. Необхідно, в першу чергу, змістити акценти з лікувальної роботи на профілактичну, перерозподілу кадрового потенціалу у сторону збільшення кількості лікарів, які надають первинну медичну допомогу та працівників середньої ланки. Покращення ситуації у цій галузі можливе за умови підвищення доступності медичної освіти та збільшення обсягів державного замовлення на підготовку лікарів і медичних працівників середньої ланки, більш раціонального управління кадровими ресурсами, поліпшення соціального захисту медиків.

Список використаних джерел:

1. Стратегія розвитку Хмельницької області на 2021-2027 роки. Хмельницький. 2021. 214 с.
2. Національна доповідь 2017. «Цілі сталого розвитку: Україна». URL : <https://me.gov.ua/view/22e86f94-a9dd-421e-adcb-e38748a4b7cb> (дата звернення: 25.11.2024 р.).
3. Кадрові ресурси системи охорони здоров'я в Україні. Ситуаційний аналіз / Д. Богдан, А. Бойко, А. Василькова та ін. Проект USAID «Підтримка реформи охорони здоров'я». Київ, 2019. 133 с.
4. Про схвалення Концепції розвитку системи громадського здоров'я : Розпорядження КМУ від 30.11.2016 р. № 1002-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1002-2016-%D1%80#Text> (дата звернення: 25.11.2024 р.).

Кулинич Роман Омелянович,

доктор економічних наук, професор,

*професор кафедри менеджменту, економіки, статистики та цифрових технологій
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова,*

Макартецька Валентина Сергіївна,

*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні факультету публічного управління
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

ЕКОНОМІЧНО-СТАТИСТИЧНА ПІДТРИМКА УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

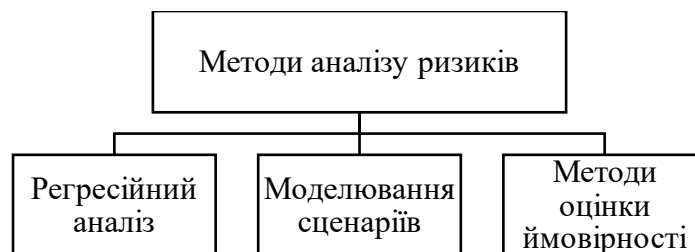
У сучасних умовах динамічного розвитку економіки та зростаючої конкуренції в бізнес-середовищі управлінські рішення потребують обґрунтованого підходу. Економічно-статистичні методи, зокрема статистичні, відіграють ключову роль у прийнятті рішень на всіх рівнях управління. Вони надають можливість не лише обробляти та аналізувати дані, але й оцінювати ризики, що є важливим для покращення ефективності управління.

Однією з причин виникнення кризової ситуації на багатьох українських підприємствах є низький рівень менеджменту. Істотним фактором, який зумовлює прийняття неправильних управлінських рішень, є відсутність на вітчизняних підприємствах ефективної системи контролінгу. В свою чергу, контролінг забезпечує

синтетичний, цілісний погляд на діяльність підприємства в минулому, сьогодні та майбутньому, комплексний підхід до виявлення та розв'язання проблем, що встають перед промисловим підприємством. Також виступає як система забезпечення виживання підприємства, яка в короткостроковому плані спрямована на оптимізацію прибутку, в довгостроковому – на підтримку гармонійних відносин із навколишнім середовищем. В цілому контролінг дозволяє ефективно приймати відповідні управлінські рішення [2].

Статистичні методи забезпечують базу для прийняття рішень, основаних на даних. Вони використовуються для: оцінки тенденцій і прогнозування, визначення причинно-наслідкових зв'язків та систематизація даних.

Завдяки методам аналізу часових рядів та регресійного аналізу, управлінці можуть виявляти тенденції в даних і робити прогнози щодо майбутніх результатів. Наприклад, якщо підприємство відстежує обсяги продажів протягом кількох років, регресійний аналіз дозволяє прогнозувати майбутні продажі на основі минулих даних. Статистичні методи, такі як кореляційний аналіз, допомагають виявити зв'язки між різними змінними, що дозволяє зрозуміти, які фактори впливають на результати діяльності підприємства. Це, в свою чергу, дозволяє управлінцям здійснювати більш обґрунтовані рішення. Статистичні методи допомагають упорядкувати та обробити великі обсяги даних, що робить їх легшими для аналізу. Застосування методів, таких як класифікація та кластеризація, дозволяє розподілити дані на групи за певними критеріями, що спрощує їх аналіз. Аналіз ризиків є важливою складовою прийняття управлінських рішень. Ризики можуть виникати з різних джерел, включаючи економічні, політичні, технологічні та соціальні чинники. Основні статистичні методи для аналізу ризиків включають: регресійний аналіз, моделювання сценаріїв, методи оцінки ймовірності (рис.1).

*Рис. 1. Методи аналізу ризиків
Складено автором на основі [3].*

Регресійний аналіз дозволяє оцінити вплив різних факторів на результати діяльності. Наприклад, підприємство може використовувати цю методику для визначення впливу витрат на маркетинг на обсяги продажів. Це дає змогу виявити, які інвестиції приносять найбільший результат.

Моделювання сценаріїв передбачає створення кількох можливих варіантів розвитку подій. Цей метод дозволяє аналізувати, як різні зміни в умовах можуть вплинути на результати. Наприклад, підприємство може створити сценарії для оцінки впливу зміни цін на сировину на собівартість продукції. Оцінка ймовірності настання ризикових подій є ключовим етапом аналізу ризиків. Застосування статистичних методів для оцінки ймовірностей, таких як аналіз часового ряду або метод Монте-Карло, дозволяє управлінцям розуміти, які ризики є найбільш критичними. Аналіз ризиків робить значний внесок у підвищення ефективності управління. Основні

аспекти включають: передбачення можливих проблем, оптимізація ресурсів, підвищення стійкості підприємства (рис.2).

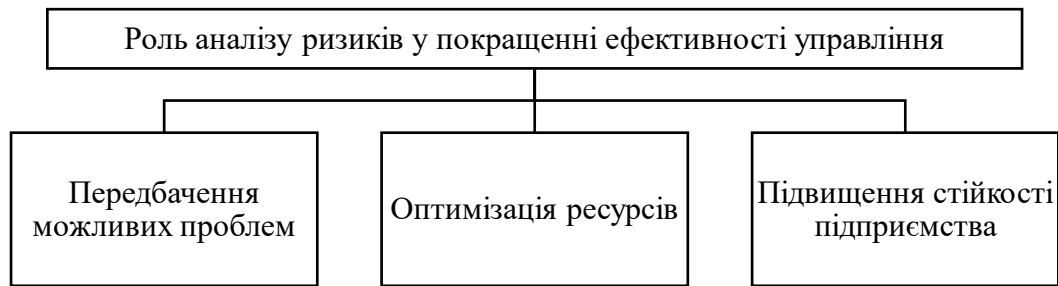

Рис. 2. Роль аналізу ризиків у покращенні ефективності управління
Складено автором на основі [5].

Завдяки регулярному аналізу ризиків, управлінці можуть виявляти потенційні проблеми ще до їх виникнення. Це дозволяє своєчасно вживати заходів для їх запобігання, зменшуючи негативні наслідки. Аналіз ризиків допомагає зосередитися на найважливіших аспектах діяльності, що дозволяє ефективніше використовувати ресурси. Наприклад, підприємство може визначити, які проекти мають найбільший ризик і потребують більшої уваги, що дозволяє оптимізувати інвестиції. Регулярний аналіз ризиків допомагає підприємствам адаптуватися до змін у ринковому середовищі, що сприяє підвищенню їх стійкості. Це дозволяє підприємствам зберігати конкурентоспроможність у нестабільних умовах.

Ефективне застосування статистичних методів для вивчення залежностей між явищами залежить від знання суті методу і, його можливостей в оцінці інформації. До нових статистичних методів, які б дозволили керівнику підприємства з достатньою достовірністю оцінити взаємозв'язки результативних показників з різними чинниками господарської діяльності та на цій основі прогнозувати їх розвиток у майбутньому періоді, потрібно віднести статистичні рівняння залежностей, які можна застосовувати як для малочисельної, так і багаточисельної сукупності господарських суб'єктів [6].

Економічно-статистична підтримка управлінських рішень через використання статистичних методів є критично важливою для підвищення ефективності управління. Методи аналізу ризиків допомагають виявляти та оцінювати ризики, що дозволяє управлінцям своєчасно ухвалювати обґрунтовані рішення. Незважаючи на виклики, з якими стикаються підприємства при впровадженні статистичних методів, правильне використання цих інструментів може суттєво підвищити ефективність управління і стійкість підприємств у сучасному динамічному середовищі.

Список використаних джерел:

1. Дес Дерлоу. Усе про менеджмент: ключові управлінські рішення. Київ : «Наукова думка», 2005. 434 с.
2. Барабаш Ю. О. Застосування економіко-математичних моделей при підтримці прийняття управлінських рішень. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2009. № 3, Т. 1. С. 153–155.
3. Кігель В. Р. Математичні методи ринкової економіки. *Вісник Хмельницького національного університету* 2009, № 3, Т. 1. С. 155–58.
4. Кігель В. Р. Методи і моделі підтримки прийняття рішень у ринковій економіці : монографія. К.: ЦУЛ. 2003. С. 202

5. Бурденюк І. І. Теоретичні аспекти економіко-математичного моделювання інноваційних процесів розвитку підприємства. *Вісник Львівського університету: сер. економічна*. 2013. Вип. 50. С. 20–26.

6. Кулинич О. І. Економетрія : навч. посіб. Хмельницький: Поділля, 2003. С. 16.

Кушакова-Костицька Наталія Вадимівна,
*докторка юридичних наук, професорка, заслужена юристка України,
провідна наукова співробітниця Інституту правотворчості та
науково-правових експертиз Національної академії наук України*

ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Цифровізація охопила всі сфери життя сучасного людства. В Україні поступово реалізується концепція «держави в смартфоні», наслідком якої стала остаточна віртуалізація повсякденного життя «людини у цифрі». У «цифрі» опинилось і само суспільство. Інформаційне суспільство, орієнтир на створення якого було заявлено на початку ХХІ століття, трансформувалось за останні п'ять років у цифрове, яке принципово відрізняється від нього як за змістом, так і за формою. Так само, відповідні державні інституції, які було створено з метою інформатизації суспільства, з часом перетворились на інституції, мета яких – його цифровізація та електронізація. На зміну Міністерству інформаційної політики, ліквідованого у 2019 році, у тому ж році було створено Міністерство цифрової трансформації України. В свою чергу Держкомітет інформатизації України, який відповідав за впровадження політики Уряду щодо електронного урядування, інформатизації, розвитку інформаційного суспільства тощо, після черги перейменувань (Державний комітет України з питань науки, інновацій та інформатизації), «Державне агентство з питань науки, інновацій та інформації України», «Державна служба з питань електронного урядування») трансформувався у «Державне агентство з питань електронного урядування України» [1]. правонаступником Державного агентства з питань електронного урядування України на підставі Постанови Кабінету Міністрів від 2 вересня 2019 р. стало Міністерство цифрової трансформації України, до компетенції якого належить формування та реалізація державної політики у сфері цифровізації, цифрової економіки, цифрових інновацій, електронного урядування, електронної демократії, розвитку інформаційного суспільства, регулювання сфери розвитку цифрових навичок та цифрових прав громадян тощо.

Слід зауважити, що електронне урядування стало вирішальним елементом трансформації державних установ у всьому світі. У цифрову еру уряди все частіше використовують інформаційно-комунікаційні технології (далі – ІКТ) для підвищення ефективності, прозорості та участі громадськості в процесах прийняття рішень [3]. ІКТ в уряді створили більш стійкі державні інститути, здатні протистояти дедалі складнішим соціальним, економічним та екологічним викликам. Оскільки цифрова ера змінює державні операції, електронне урядування все більше визнається необхідним для подолання складних проблем, з якими стикаються державні установи в усьому світі. Електронне урядування включає використання різноманітних інформаційних технологій, таких як урядові веб-сайти, мобільні додатки, системи електронних послуг та платформи онлайн-комунікації, для полегшення взаємодії між урядом, громадянами

та приватним сектором. Впровадження електронного урядування може зменшити бюрократію, пришвидшити надання державних послуг, підвищити прозорість і забезпечити більшу участь громадськості в процесі прийняття рішень [4].

Електронне врядування також є результатом «модернізації» уряду у відповідь на незаангажованість громадян, яка проявляється в різних формах, але відображається у зниженні явки виборців і низькій якості державних послуг. Такий розвиток подій призвело до того, що багаті верстви населення віддали перевагу приватним послугам, включаючи охорону здоров'я та освіту, і порушило суспільний консенсус щодо цих послуг. Ідея про те, що широке використання цифрових технологій є необхідним для майбутньої національної конкурентоспроможності, також має наслідки для управління [6]. Окрім того, що потенціал електронного врядування як цифрового врядування відображено в останній політичній програмі та підтримується такими важливими міжнародними організаціями, як ООН та Європейський Союз, він також демонструється в реальних політиках, таких як політика відкритих даних, яку впроваджує США. Інформацію серед відповідних зацікавлених сторін, включаючи неурядові організації, поширюють для створення, просування та вдосконалення відкритих, простих у використанні та спільних платформ даних за допомогою технологічних інструментів [6].

Однак, незважаючи на те, що Україна офіційно вже запровадила електронне урядування, необхідно подолати багато проблем, щоб забезпечити подальшу цифровізацію державних установ. Ці виклики включають проблеми безпеки даних, потребу в цифровій грамотності серед населення та нерівний доступ до технологій. Таким чином необхідні систематичні та комплексні дослідження електронного урядування для досягнення цілей сталого розвитку [7], яких на сьогодні в Україні проводиться ще недостатньо.

Список використаних джерел:

1. Офіційний веб-сайт Державного агентства з питань електронного урядування України. URL : <https://thedigital.gov.ua>
2. Положення про Міністерство цифрової трансформації : Постанова Кабінету Міністрів України від 18 вересня 2019 р. № 856. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/pitannya-ministerstva-cifrovoyi-t180919>
3. Mutasa L. S, Iyamu T. The stimulus of factors in implementing the E-governance concept in the emerging economy. *Journal of Governance and Regulation*. 2023. Vol. 2. Issue 1. P. 159–170.
4. de Oliveira Fornasier M. The realization of E-democracy in the 21st century. *Revista da Faculdade de Direito da UFMG*. 2021. №. 78. P. 259–283.
5. Chen C.- L, Lin Y.-C, Chen W.-H, Chao C.-F., Pandia H. Role of government to enhance digital transformation in small service business. *Sustainability*. 2021. Vol. 13. Issue 3. P. 1–24.
6. Ronchi A. M. e-Democracy. Cham: Springer International Publishing, 2019. 242 p.
7. Hill J. Sustainable Development Goals : Chapter 1. *Environmental, Social, and Governance (ESG) Investing: A Balanced Analysis of the Theory and Practice of a Sustainable Portfolio*. Amsterdam : Elsevier B.V., 2020. P. 1–12.

Лалуєва Надія Миколаївна,
асистентка кафедри публічного управління та адміністрування
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМ ПОТЕНЦІАЛОМ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Якісна підготовка освітнього потенціалу територіальних громад України – одне з найважливіших завдань, що стоїть перед усіма закладами освіти. Питання розвитку системи освіти розглядається вітчизняними та зарубіжними науковцями в контексті різних напрямів дослідження, серед яких, управлінський, педагогічний, філософський, соціологічний тощо. Зокрема, обґрунтуванням теоретичних, практичних та методологічних засад публічного управління системою освіти займалися такі вчені як О. Поступна, В. Сиченко, Л. Антонова, М. Ажажа, В. Дзюндзюк, С. Домбровська та інші. Однак досі невирішеними питаннями залишаються практичні аспекти публічного управління закладами освіти в умовах воєнного стану, децентралізації, розбудови територіальних громад на місцевому рівні та інтеграції вітчизняної системи освіти в європейську. В країнах Європейського Союзу переважає новий міжнародний освітній підхід, основою якого є інтернаціональний напрямок (орієнтація на європейські стандарти, визнання шкільних атестатів, дипломів тощо), демократія (врахування індивідуальної точки зору, творчий підхід), релевантність (підвищення ролі освіти в суспільстві), адаптивність (пристосування до сучасних викликів), відсутність часових обмежень (здобування освіти протягом життя), інноваційність (впровадження цифрових технологій), орієнтація на компетентності (розвиток критичного мислення, комунікацій, практичних навичок), міждисциплінарність та трансдисциплінарність (на відміну від традиційного розподілу на предмети, об'єднання знань з різних сфер та галузей) [1]. Не зважаючи на вагомі досягнення у сфері освіти, європейська система освіти має ряд викликів (табл. 1).

Таблиця 1

Виклики та можливості освітнього потенціалу в країнах Європи

Виклики	Можливості
Зменшення індексу народжуваності та старіння населення	Використання інноваційних технологій здатне зробити освіту більш ефективною та доступною
Стрімкий розвиток технологій вимагає зміни способів навчання та роботи	Посилення співпраці між країнами (міжнародний обмін досвідом та кращими практиками)
Постійне збільшення витрат, що становить значний тиск на бюджети держав (зростання плати за навчання)	Ефективне управління у сфері освіти здатне покращити результати навчання та зменшити використання фінансових ресурсів
Підвищення конкуренції інших держав	Рівність доступу до освіти, інклюзивність

Примітка. Складено автором.

Вартим уваги для удосконалення вітчизняної системи освіти є досвід провідних європейських країн. Вимогою приєднання нашої держави до освітнього простору ЄС є

виконання умов європейських стандартів до організації навчального процесу, що були запроваджені у дев'яності роки державами ЄС. Серед цих вимог доцільно звернути увагу на такі: загальний час не менше дванадцяти років денного навчання; не менше трьох років має тривати загальний час здобуття профільної освіти, під час якого учні старших класів поглиблено опановують обмежену кількість тих дисциплін, які відповідають спрямуванню школи; для учнів 12 класів обов'язково потрібно проводити іспити на державному рівні [2]. Європейський досвід публічного управління освітнім потенціалом територіальних громад характеризується складністю та різноманітними процесами, серед яких, децентралізація, автономія закладів освіти, акцент на якості та результатах.

У більшості європейських країн існує тенденція до децентралізації управління освітою, передача повноважень регіональним та місцевим органам влади, а також окремим закладам освіти. Такі процеси гарантують швидку гнучкість та адаптацію до потреб окремих територіальних громад. Автономія закладів освіти полягає у самостійності прийняття рішень щодо педагогічних підходів, навчальних програм тощо. Проте, існують обмеження та вимоги державних стандартів. Акцент на якості навчання визначається фокусом на розвитку ключових компетенцій здобувачів освіти, необхідних при працевлаштуванні. Фінансове забезпечення системи європейської освіти здійснюється як на національному, так і на регіональному та місцевому рівнях. Виділяють різні моделі фінансування, такі як, державне фінансування, фінансування з регіональних бюджетів та кошти від приватних джерел.

Державні стандарти та навчальні програми визначають загальні вимоги до змісту освітнього процесу, проте європейські країни часто мають свободу у їхній інтерпретації та адаптації до місцевих потреб. Крім цього, європейські країни намагаються забезпечити рівний доступ до якісної освіти для всіх громадян, незалежно від їхнього соціального статусу, етнічної приналежності чи фізичних можливостей. Тобто здійснюється впровадження інклюзивної освіти. Міжнародне співробітництво включає у себе обмін досвідом та кращими практиками у сфері освіти, а також участь у європейських освітніх програмах та ініціативах (наприклад, Erasmus+).

Таким чином, публічне управління освітнім потенціалом територіальних громад в країнах Європи має свої особливості та відмінні риси. Основні тенденції орієнтовані на децентралізацію, автономію закладів освіти, підвищення якості та результатів, доступність та інклюзію.

Список використаних джерел:

1. Локшина О. Стратегія європейського співробітництва у галузі освіти і навчання у 2021–2030 рр. як євроінтеграційний орієнтир для української освіти. *Український Педагогічний журнал*, № 4, 2023. С. 5–17.
2. Рачинський А. П. Міжнародні стандарти забезпечення публічного управління закладами освіти у країнах ЄС: досвід для України. *Public Administration and Regional Development. Publ. upr. reg. rozvit.* 2022, № 18. С. 1281–1299.

Лалуєва Надія Миколаївна,
асистентка кафедри публічного управління та адміністрування
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова,
Рогожа Аріна Олегівна,
здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні факультету публічного управління
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМИ РЕСУРСАМИ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Управління людськими ресурсами є важливою складовою ефективною діяльністю органів місцевого самоврядування. У контексті децентралізації та реформування публічної адміністрації в Україні, актуальність підвищення ефективності управління людським потенціалом значно зростає. Сучасні підходи базуються на принципах стратегічного управління, інноваційності, інтеграції інформаційних технологій та орієнтації на розвиток працівників.

Органи місцевого самоврядування завжди мають знаходити найефективніші підходи до найму, мотивації, винагороди, утримання, професійного розвитку та підвищення кваліфікації своїх працівників. Це є ключовим для забезпечення злагодженої, раціональної та результативної роботи органу, який надає якісні й орієнтовані на потреби громадян послуги. Проблемні аспекти управління персоналом в органах місцевого самоврядування представлено в табл. 1 [1, с. 26].

Таблиця 1

Проблемні аспекти сьогодення управління персоналом
в органах місцевого самоврядування

Виклики	Проблеми
Відсутність єдиного, чіткого механізму оцінки ефективності кадрової роботи, а також формальність атестацій і контролю працівників, що ускладнює порівняння результатів діяльності спеціалістів.	Зниження ефективності управління кадрами, що спричиняє байдужість до результатів роботи й появу корупційних явищ на різних рівнях влади.
Низький рівень престижу роботи в органах місцевого самоврядування та невідповідність заробітної плати складності роботи та емоційному навантаженню.	Нестача системної роботи з формування позитивного іміджу органів місцевого самоврядування в суспільстві через стереотипи й недостатню увагу державних структур.
Обмеженість використання фінансових важелів для стимулювання (наприклад, підвищення зарплати або надання премій), що негативно впливає на мотивацію персоналу й якість виконання роботи.	Відсутність ефективною системи мотивації, яка включає гнучке преміювання, що враховує результативність, а також покращення умов праці та соціальних гарантій.

Примітка. Складено авторами на основі [1, с. 27].

Сучасне управління людськими ресурсами покликане вирішити ці проблеми та виклики шляхом стратегічної орієнтації, яка передбачає визнання працівників як ключового ресурсу для досягнення цілей підприємства, установи чи організації. Основою управління персоналом є аналіз того, як управлінські рішення впливають на ефективність роботи колективу як у запланованих умовах, так і за непередбачуваних

обставин. Відповідно, механізм управління персоналом можна визначити як систематичне та послідовне використання органами місцевого самоврядування комплексу методів, засобів і інструментів впливу, побудованого на науково обґрунтованих принципах. Такий підхід забезпечуватиме досягнення цілей у сфері управління людськими ресурсами. Ефективність цього механізму залежить від його відповідності меті, стратегії та концепції управління, що відображається у його ключових елементах: принципах, функціях, методах та інструментах.

Інноваційність у сфері управління людськими ресурсами в органах місцевого самоврядування проявляється у використанні сучасних технологій і методик. Одним із прикладів є впровадження автоматизованих систем управління персоналом (HRM-систем), які дозволяють оптимізувати процеси кадрового діловодства, обліку та оцінки ефективності працівників. Також все частіше застосовуються онлайн-платформи для навчання та підвищення кваліфікації, що особливо актуально у сучасних умовах цифровізації.

Ключовим елементом сучасного підходу є акцент на розвитку людського капіталу. Інвестування в навчання та підвищення кваліфікації працівників органів місцевого самоврядування дозволяє не лише покращити їхні професійні навички, але й підвищити рівень мотивації. У практиці місцевого самоврядування це реалізується через організацію тренінгів, семінарів, стажувань, а також програм обміну досвідом. Важливою складовою є індивідуалізація підходів до розвитку персоналу, що враховує потреби кожного працівника та специфіку його посадових обов'язків.

Управління людськими ресурсами в органах місцевого самоврядування в умовах сьогодення повинно базуватися на здатності прогнозувати потреби в кадрах, планувати кар'єрний розвиток працівників; проводити конкурсний відбір на вакантні посади; оцінювати професійні компетенції кандидатів при прийомі на службу; розробляти посадові інструкції для працівників; визначати загальні та специфічні вимоги до посад; підвищувати професійний рівень працівників органів місцевого самоврядування; а також встановлювати чіткі індикатори для оцінки виконання службових завдань [4].

Отже, управління персоналом в публічних організаціях є не лише важливою сферою управління, а й вагомим інструментом впливу на їх функціонування з урахуванням цілей та принципів державної кадрової політики [2, с. 28]. Успіх управління людськими ресурсами в органах місцевого самоврядування залежить від здатності адаптувати механізми управління до сучасних викликів, включаючи цифровізацію, необхідність підвищення престижності служби, забезпечення гендерної рівності та зростання мотивації працівників. Комплексний підхід до кадрової роботи сприятиме підвищенню якості послуг, що надаються громадам та сталому розвитку територіальних громад.

Список використаних джерел:

1. Кормишкін Ю. А., Уманська В. В. Дієві інструменти управління персоналом в органах місцевого самоврядування. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2021. № 3. С. 24–34.
2. Лісогор Л. С., Нестеренко В. В. Формування та реалізація трудового потенціалу регіонів та громад як основа забезпечення їх сталого розвитку. *Економіка і організація управління*. 2020. № 2 (38). С. 20–30.
3. Посібник з основ управління людськими ресурсами для територіальних громад. URL : https://decentralization.ua/uploads/library/file/767/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA_HR.pdf (дата звернення: 20.11.2024)

4. Сучасні інструменти управління людськими ресурсами в органах місцевого самоврядування. Програма Ради Європи «Децентралізація і реформа публічної адміністрації в Україні». URL : <https://pdp.nacs.gov.ua/courses/suchasni-instrumenty-upravlinnia-liudskymy-resursamy-v-orhanakh-mistsevoho-samovriaduvannia> (дата звернення: 20.11.2024)

Матвійчук Наталія Михайлівна,
*здобувачка вищої освіти на магістерському рівні Інституту адміністрування,
державного управління та професійного розвитку
Національного університету «Львівська політехніка»*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКИХ КОМПЕТЕНЦІЙ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Ефективність функціонування системи публічного управління залежить не лише від професійних компетенцій керівників в органах публічної влади, але й від їх набутих чи вроджених лідерських якостей. Лідерство в публічній владі є важливим елементом для забезпечення ефективності державного управління, зміцнення демократії, розвитку інститутів публічного управління, а також формування довіри до влади серед громадян.

Дослідженням лідерства в системі публічного управління займаються такі науковці, як І. Грищенко [1], В. Ємельянов [2], Н. Ковальська [3], Т. Підлісна [4], Процак К. [5], Р. Сторожев [6], та ін.

Грищенко І. тлумачить лідерство «як соціально-політико-психологічний процес в колективі чи групі, викликаний певною ситуацією і побудований на впливі особистого авторитету лідера на поведінку її членів за для досягнення спільного результату на взаємовигідній основі» [1]. Підлісна Т. вважає, що «лідерство має формуватися на основі компетенцій, які передбачають стратегічне мислення, визначення мети, впливовість, удосконалення, підвищення ефективності праці підлеглих» [4]. Так, Ковальська Н. зазначає, що ефективність публічного управління залежить від таких лідерських якостей керівників, як харизма та вміння комунікувати [3].

Лідери в органах публічної влади (як на рівні центральної, так і на місцевої влади) несуть відповідальність перед громадянами, суспільством і державою. Вони повинні бути готовими до прозорого управління та підзвітності за свої дії. У публічній владі лідерство вимагає високого рівня професіоналізму, знань та компетенцій. Керівники органів публічної влади повинні мати глибоке розуміння правових, економічних, соціальних аспектів управління та володіти особистісними лідерськими якостями (рис.1).

Слід зазначити, що керівники-лідери, в публічній владі, повинні володіти стратегічним мисленням, формувати довгострокові плани розвитку і реалізовувати їх у рамках політики держави або органу місцевого самоврядування. Лідерство в публічній владі вимагає здатності розуміти потреби та інтереси громадян, вміти знаходити баланс між різними соціальними групами і створювати умови для соціальної справедливості. У публічній владі лідер не може бути ефективним без підтримки своєї команди. Тому важливим аспектом є здатність до командного лідерства та делегування повноважень.

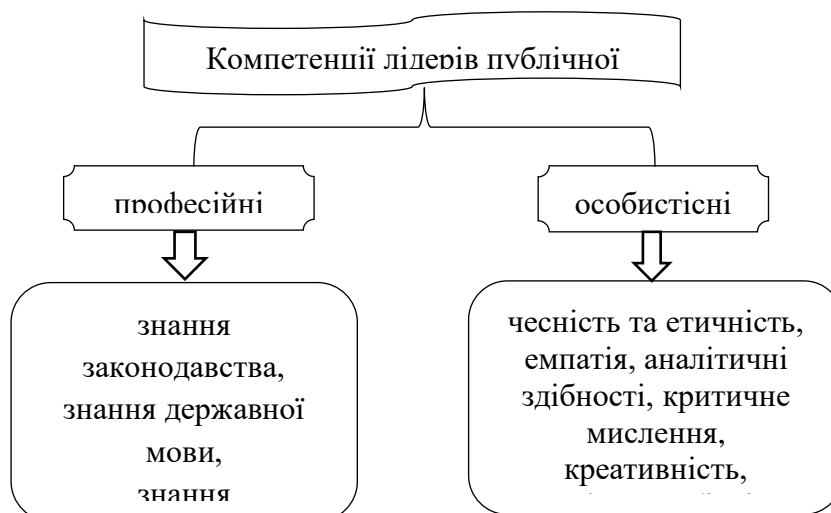

Рис. 1. Компетенції лідерів публічної влади
Складено автором на основі [5].

Підвищення ефективності управління на публічній службі вимагає від керівників-лідерів вміння ефективно взаємодіяти з іншими органами державної влади, місцевим самоврядуванням, бізнесом, громадськими організаціями та міжнародними партнерами.

Для забезпечення стабільного розвитку лідерства необхідно активно працювати над підготовкою нових лідерів у публічній владі, створюючи систему навчання та професійного розвитку для молодих спеціалістів. Програми стажувань, тренінгів і програм підвищення кваліфікації повинні бути невід'ємною частиною кадрової політики. З метою забезпечення професійного розвитку державних службовців та підвищення лідерських компетенцій Національне агентство України з питань державної служби розробило портал управління знаннями.

Таким чином, розвиток лідерства в органах публічної влади є важливою складовою ефективного функціонування демократичного суспільства та державного управління. Лідери публічної влади повинні поєднувати професіоналізм, стратегічне мислення, соціальну орієнтацію та здатність до адаптації, щоб забезпечити стабільність, добробут.

Список використаних джерел:

1. Грищенко І. М. Поліаспектність сутності лідерства в органах місцевого самоврядування. *Інвестиції: практика та досвід*. К. 2016. № 4. С. 78–81.
2. Ємельянов В. М. Удосконалення механізмів відбору кандидатів на керівні посади державної служби України з урахуванням лідерських компетентностей. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 11. URL : <http://www.dynayka.com.ua/?op=1&z=1922>
3. Ковальська, Н. М. Сучасний лідер у структурі публічного управління. *Вісник Херсонського національного технічного університету*, 2021. №1 (76). <https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2021.1.20>
4. Підлісна Т.В. Сучасні підходи до розвитку лідерства в органах публічної влади. *Право та державне управління*. 2021. №2. URL: http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/2_2021/26.pdf

5. Процак К. В., Матвій І. Є. Інноваційні підходи до розвитку компетенцій публічних службовців. 2018. URL : <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journalpaper/2019/jan/15348/visnyk2018-86-91.pdf>

6. Сторожев Р. І. Нормативно-правове забезпечення розвитку лідерства в публічно управлінській діяльності. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Том 29 (68). № 5. 2018. С. 180–186.

Мухіна Марія Іванівна,

здобувачка вищої освіти на магістерському рівні факультету публічного управління Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНИХ МЕХАНІЗМІВ КОНТРОЛЮ ТА МОНІТОРИНГУ ДІЯЛЬНОСТІ ПУБЛІЧНИХ ОРГАНІВ

Контроль у системі центральних і місцевих органів виконавчої влади спрямований на забезпечення відповідності фактичних результатів діяльності запланованим завданням. Він базується на комплексному підході, що враховує як зовнішні, так і внутрішні аспекти. Зовнішній контроль реалізується через механізми законодавчої, судової влади, Президента та прокуратури, забезпечуючи прозорість і дотримання загальнодержавної політики. Внутрішній контроль охоплює моніторинг управлінських функцій, аналіз фінансової, адміністративної, трудової дисципліни, а також виконання рішень вищих органів.

Контроль у системі виконавчої влади класифікується на загальний, функціональний (надвідомчий), відомчий і спеціальний. Загальний контроль інтегрує всі аспекти діяльності органів виконавчої влади. Функціональний контроль орієнтується на виконання специфічних завдань, таких як фінансова звітність чи дотримання екологічних норм. Відомчий контроль здійснюється в межах одного органу, а спеціальний спрямований на перевірку вузькоспеціалізованих сфер, наприклад митної або антимонопольної діяльності.

Одна з ключових тенденцій сучасного розвитку соціальної сфери полягає в переорієнтації від прямого надання послуг державою до моделі партнерства. Держава не лише забезпечує асортимент послуг, але й сприяє їхньому якісному вдосконаленню. Це досягається шляхом залучення недержавних організацій та приватного сектору, що володіють необхідними ресурсами і досвідом [1, с. 205]. Такий підхід дозволяє адаптувати соціальну систему до змінюваних потреб громадян і стимулює інновації в цій сфері.

Перехід від адміністративного управління до багатофункціональної моделі є ще одним важливим аспектом. Сучасне управління об'єднує такі функції, як організаційно-адміністративна (реалізація політик), інформаційно-аналітична (збір і аналіз даних для ухвалення рішень), соціально-сервісна (надання послуг) і публічно-комунікативна (налагодження взаємодії з громадськістю). Цей підхід робить управлінські процеси більш гнучкими й ефективними, забезпечуючи чутливість до змін у суспільстві. Важливим етапом для досягнення сталого розвитку є створення умов для співпраці між усіма учасниками процесу, що сприяє реалізації соціальних політик і досягненню високих стандартів якості послуг.

У публічному управлінні відбувається зміна ціннісних орієнтацій, яка виражається в акценті на людині як основному суб'єкті управлінського процесу, а не лише на державі. Цей підхід зосереджує увагу на забезпеченні добробуту громадян як

головній меті публічного управління. Внаслідок цього змінюється і процес формування політики, що орієнтується на реальні потреби людей. Замість бюрократичної моделі, орієнтованої на виконання наказів і підтримку державного контролю, зростає роль розвитку громадянського суспільства та ефективної комунікації між державними інститутами і громадянами [2, с. 33–36].

Посилення ролі громадських організацій, бізнесу та інших соціальних груп у процесі прийняття управлінських рішень є важливою тенденцією сучасного публічного управління. Раніше державні органи діяли ізольовано, що знижувало ефективність і не відповідало сучасним вимогам. Наразі необхідно налагоджувати співпрацю з різними соціальними акторами, щоб враховувати інтереси громадян і забезпечити прозоріші, справедливіші рішення. Створення ефективного соціального діалогу допомагає гармонізувати відносини між державою та громадянами.

У публічному управлінні відбувається не лише еволюція існуючих моделей, а й активний пошук нових підходів, які відповідають вимогам часу. Важливою є адаптація міжнародного досвіду до національних умов, оскільки впровадження зарубіжних практик вимагає врахування специфіки розвитку вітчизняної системи публічного управління. Поєднання теоретичних досягнень з урахуванням національних реалій є ключем до сталого розвитку публічного управління в Україні.

Ці приклади можуть бути корисними для вдосконалення системи державного управління в Україні через: посилення вертикального контролю, запровадження спеціалізованих контрольних інституцій (аналог адміністративних трибуналів Великої Британії), розбудову фінансового контролю на місцевому рівні, а також збалансування автономії місцевого самоврядування з центральною владою, як це практикується в Німеччині.

У післявоєнний період важливим завданням для України є підвищення прозорості, підзвітності та ефективності управлінських рішень. Ці компоненти критичні для відновлення довіри громадян до органів влади та забезпечення сталого розвитку країни. Створення ефективною системи управління, що ґрунтується на принципах відкритості, дозволяє громадянам та міжнародним партнерам контролювати витрати, використання ресурсів та ефективність політик. Це не лише сприяє ефективному управлінню державними коштами, а й допомагає досягати соціально-економічних цілей. Вважаю, що акцент має бути на впровадженні цифрових технологій, міжнародних стандартів та активній участі громадськості в процесах відновлення та розвитку.

Список використаних джерел:

1. Гарашук В. М. Доктрина контролю та нагляду в управлінні. *Правова доктрина – основа формування правової системи держави* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 20-річчю НАПрН України та обговоренню п'ятитом. моногр. «Правова доктрина України», Харків, 20–21 листоп. 2013 р. / Нац. акад. прав. наук України. Харків, 2013.
2. Андрійко О. Ф. Роль і тенденції розвитку державного контролю в сфері державного управління. *Юрид. вісн.* 1994. № 4. С. 33.

Терещенко Тетяна Василівна,
кандидатка економічних наук, доцентка, деканеса факультету управління та економіки, доцентка кафедри публічного управління та адміністрування Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

РОЛЬ КОМУНІКАЦІЙ У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

В умовах війни в Україні важливою передумовою реалізації ефективного публічного управління, а також забезпечення стійкості, прозорості та відкритості діяльності системи органів публічної влади виступає формування цілісної та дієвої системи комунікацій. Переконані в тому, що у сучасному нелінійному, невизначеному світі та рельєфному цифровому ландшафті комунікації набувають нових форм та ознак і відіграють дедалі більшу роль в об'єднанні влади, громади, бізнесу.

З метою забезпечення належного функціонування системи комунікацій у публічному управлінні в Україні, з урахуванням сучасних світових тенденцій та особливостей розвитку власне нашої держави, її нагальних потреб в умовах війни, відповідні питання були актуалізовані у цілій низці стратегічно важливих нормативно-правових актів, зокрема: Стратегії національної безпеки України [6], Національній стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року [8], Стратегії інформаційної безпеки [3], Стратегії кібербезпеки України [7], Концепції забезпечення національної системи стійкості [5], проєкті Стратегії розвитку сфери електронних комунікацій України до 2030 року [9] тощо. У цих документах визнається посилення ролі комунікацій в сучасному інформаційному просторі, а відтак, – вразливість процесів обробки інформації та необхідність забезпечення належного функціонування і захисту всіх необхідних для життєдіяльності електронних сервісів та інформаційно-комунікаційних систем. Тож ми розуміємо, що питання ефективних комунікацій у публічному управлінні – це питання рівня забезпечення різних аспектів національної безпеки та національної стійкості. Важливо підкреслити специфіку комунікацій у публічному управлінні, – переважна їх більшість має обов'язковий, нормативно визначений характер.

У відповідності до Закону України «Про інформацію» інформаційно-комунікативна діяльність повинна ґрунтуватися на таких базових принципах як прозорість, відкритість, загальнодоступність, вільний обмін, чіткість, повнота, об'єктивність, ясність, вірогідність, законність під час отримання, обробки, використання та зберігання інформації [4]. Роль комунікативної діяльності у системі публічного управління відображається через реалізацію основних функцій комунікацій, а саме: інформаційної, інтегруючої, освітньої, мотиваційної, контрольної та емотивної. У цьому контексті, важливою є необхідність забезпечення:

- сприяння інституційній спроможності органів публічного управління;
- посилення доступу до актуальної та достовірної інформації про діяльність органів публічного управління, публічності, підзвітності та прозорості діяльності органів публічного управління, громадського контролю за діяльністю органів влади;
- ефективного прямого та зворотного зв'язку між владою, громадою та бізнесом, з метою урахування цілей, пріоритетів, інтересів та потреб усіх сторін;
- стимулювання участі громадян у розробці та реалізації державно-управлінських рішень;
- довіри до публічних управлінців та відповідних інституцій, політик і реформ, що вони провадять.

Зауважимо, що до основних видів комунікацій у системі публічного управління доречно віднести внутрішні, зовнішні та електронні. Такі комунікації дозволяють: по-перше, забезпечувати обмін інформацією всередині самих державних структур, координувати роботу їх окремих структурних ланок та рівнів управління; по-друге, створювати умови для взаємодії з громадськістю, бізнесом, неурядовими організаціями, міжнародними інституціями, іншими стейкхолдерами; по-третє, спрощувати спілкування, реалізацію державно-управлінських рішень, відповідних процедур тощо через використання цифрових інструментів взаємодії та автоматизувати внутрішні процеси обміну, обробки інформації.

На наш погляд, в умовах війни роль комунікацій у системі публічного управління дедалі більше зростає. Власне змінився характер та масштаби суспільних проблем, доречна швидкість реагування на них, строки вирішення, а також запити та потреби громадян, бізнес-структур тощо. При цьому підвищилась актуальність електронних комунікацій і вимоги до забезпечення захищеності та безперебійності функціонування інформаційних і комунікаційних послуг.

Погоджуємось з тим, що сучасні цифрові інструменти та технології, що активно використовуються у системі комунікацій у публічному управлінні, створюють потужний управлінський потенціал і можуть надавати суттєву допомогу в оптимізації системи публічного управління [10]. Важливо підкреслити, що ефективна система комунікацій у публічному управлінні – запорука розвитку демократії в Україні. Адже вона, серед іншого, сприяє забезпеченню повноцінного діалогу органів публічного управління та громадянського суспільства, «посилення громадського контролю за діяльністю органів публічної влади, встановлення атмосфери прозорості та відкритості їхньої діяльності, зростання рівня політичної та інформаційної культури суспільства загалом» [1, с. 79–82; 2, с. 60–64].

При цьому основними перешкодами на шляху розвитку системи комунікацій у публічному управлінні сьогодні виступають: нерівномірний доступ до цифрових інструментів та технологій у кожній окремій територіальній громаді, недостатні навички та досвід використання цифрових інструментів та технологій як публічними управлінцями, так і самими громадянами, використання застарілих систем і технологій, недостатнє фінансування заходів, пов'язаних з їх оновленням. Також під час військової агресії російської федерації особливо важливими є підвищення стійкості інфраструктури системи комунікацій до фізичних і кіберзагроз, забезпечення оперативності надання інформаційних послуг відповідним цільовим групам користувачів.

У цілому, на наш погляд, очевидними перевагами забезпечення розвитку системи комунікацій у публічному управлінні виступає підвищення ефективності роботи власне органів публічної влади, також забезпечення оперативного, відкритого та прозорого доступу зацікавлених осіб до адміністративних послуг, поряд з іншим, оптимізація витрат, пов'язаних із паперовим документообігом, масштабування участі громадян у процесі прийняття державно-управлінських рішень, укріплення довіри громадян до влади, сприяння сталому розвитку територіальних громад. Сьогодні основний фокус уваги держави має бути зосереджений на забезпеченні надійної та безперебійної роботи системи комунікацій в інтересах усіх груп користувачів послуг, незалежно від їхнього місцезнаходження, обладнання, запиту тощо.

Список використаних джерел:

1. Маліновська О., Вовк В. Інформаційна діяльність органів місцевої влади як основа ефективного функціонування органів місцевої влади. *Правові засади організації та здійснення публічної влади: збірник тез III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, присвяченої світлій пам'яті доктора юридичних наук, професора, академіка-засновника НАПрНУ, першого Голови Конституційного Суду України Леоніда Петровича Юзькова (м. Хмельницький, 28 лютого – 2 березня 2020 року).* Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2020. С. 79–82 URL : <http://univer.km.ua/page.php?pid=175>
2. Маліновська О., Вовк В. Роль комунікацій у забезпеченні ефективного функціонування системи управління та місцевому та державному рівнях. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління.* Том 31(70). № 6. 2020. С. 60–64.
3. Про затвердження Стратегії інформаційної безпеки : Указ Президента України від 28.12.2021 р. № 685/2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021#Text>
4. Про інформацію : Закон України від 02.11.1992 р. № 48. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>
5. Про Концепцію забезпечення національної системи стійкості : Указ Президента України від 27.09.2021 р. № 479/2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/479/2021#Text>
6. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14.09.2020 р. «Про Стратегію національної безпеки України» : Указ Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>
7. Про Стратегію кібербезпеки України : Указ Президента України від 26.08.2021 р. №447. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/447/2021#n12>
8. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року : Розпорядження Кабінету міністрів України від 14.04.2021 р. №366-з. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%25D1%2580#Text>
9. Проєкт Стратегії розвитку сфери електронних комунікацій України до 2030 року. URL : <https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F:15:05.pdf>
10. Юсіфбейлі Р. Електронне урядування в публічному управлінні та адмініструванні сучасної України. *Публічне управління та адміністрування в Україні. Державна служба.* Випуск 20. 2020. С. 99–102. URL : <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFile Id/1379850>

Требик Людмила Петрівна,
*кандидатка наук з державного управління, доцентка,
 доцентка кафедри публічного управління та адміністрування,
 Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова,*
Заїка Віталій Васильович,
*здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні факультету публічного
 управління Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

РОЛЬ ЦИФРОВИХ СЕРВІСІВ «ДІЯ» У ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ З БІЗНЕСОМ ТА ГРОМАДЯНАМИ

Проект «Дія: державні послуги онлайн» (або «Держава і я») – це веб-портал і однойменний мобільний застосунок, в якому усі потрібні документи зібрані в одному місці, у смартфоні; послуги можна отримати онлайн: швидко, зручно та людяно, що є частиною проекту «держава в смартфоні» Міністерства цифрової трансформації України [1].

Вперше дію Мінцифри презентувало у 2019, а вже офіційно запустило у 2020 році. Самі ж розробники вважають, що мета «Дії» це перетворити Україну на цифрову державу у центрі якої є людина, а будь-які послуги можна отримати онлайн, без бюрократії та хабарництва. Це і було однією із головних причин чому український уряд запустив «Цифрову державу», яка має на меті об'єднати усі відомства в одні онлайн-системі. За чотири роки існування платформи «Дія» кількість її користувачів значно зросла. 2020 році – 60 тис. у перший місяці і близько 4 млн. користувачів після запуску з основними функціями. 2021 рік – кількість користувачів 13 млн., зокрема, через впровадження функції «Дія.Підпис» для фізичних осіб. 2022 рік – близько 18 млн. користувачів через впровадження нових функції для ВПО. 2023 рік – понад 20 млн. користувачів на початок року. 2024 рік – станом на середину року кількість користувачів перевищила 21 млн. завдяки розширенню послуг.

Ми переконані, що роль «Дії» в органах публічної влади розкривається в таких ключових аспектах:

- доступність – громадяни можуть отримувати державні послуги онлайн не виходячи з дому або ж з будь-якої точки планети;
- зручність – громадяни можуть легко отримувати послуги за допомогою єдиного інтерфейсу без необхідності орієнтуватися на різних цифрових платформах;
- цифрові документи - в Україні цифрові документи мають таку ж юридичну силу, як і фізичні. Це закріплено Законом України «Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг» №1689-IX від 15 липня 2021 року повністю прирівнює е-документи до їх паперових або пластикових аналогів, а тобто ніхто не може відмовити у наданні послуг якщо з собою не має паперових документів [2];
- електронний підпис – завдяки цифровому підпису документи можна підписувати онлайн, що дає змогу швидко їх обробити. Законом України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» визначаються правові засади для використання електронних підписів, ідентифікації та інших довірчих послуг для забезпечення юридичної сили електронних операцій [3];
- антикорупційний ефект – мінімізація контакту громадян з державними службовцями, що зменшує можливість хабарництва та забезпечується безпека і автентичність всіх документів, що запобігає фальсифікаціям.;

– сприяння розвитку бізнесу – забезпечує підприємцям доступ до послуг онлайн та спрощує адміністративні процеси, зокрема, реєстрація бізнесу онлайн, послуги для ФОП, що регулюється Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» [4];

– інтеграція з державними реєстрами – платформа інтегрована з іншими державними базами, що дає змогу спростити процес надання послуг та обробки інформації. Наприклад, електронні документи можна отримати через «Дію» відразу після реєстрації, оскільки система інтегрована з Державним реєстром актів цивільного стану та Єдиним державним реєстром юридичних осіб, такі як свідоцтво про народження, паспорт громадянина України або ж реєстраційні документи для бізнесу;

– послуги для ВПО – можливість зареєструвати свій статус та подати за явку на отримання державної допомоги через програму «Є-Підтримка», що значно спрощує процес доступу до допомоги та знижує бюрократію для осіб, що опинилися у скрутному становищі через військові дії;

– підтримка цифрової трансформації держави – платформа є одним із ключових інструментів для реалізації стратегічних цілей щодо цифровізації України, що трансформує всі державні цифрові послуги в єдину екосистему;

– послуги для військовослужбовців – можливість мобілізуватися в підрозділ на обрану посаду від інженера до пілота БПЛА без відвідування ТЦК та проходження ВЛК через проєкт «Армія дронів»[5].

Отже, проєкт «Дія» – це важливий крок у розвитку цифрової інфраструктури, що не лише оптимізує якість надання державних послуг та сприяє підвищенню їх ефективності, прозорості та доступності, а є важливим кроком до модернізації публічного управління в Україні загалом, що має на меті покращити взаємодію між громадянами, бізнесом та державою.

Список використаних джерел:

1. Дія: державні послуги онлайн. URL : <https://diia.gov.ua>
2. Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг : Закон України від 15.07.2021 р. № 1689-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1689-20#Text>
3. Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги : Закон України від 05.10.2017 р. № 2155-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#n534>
4. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань : Закон України від 15.05.2003 № 755-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text>
5. Рекрутинг в Дії: долучайтесь до підрозділів Армії дронів без ТЦК та ВЛК. URL : <https://diia.gov.ua/news/rekrutyinh-v-dii-doluchaites-do-pidrozdiliv-armii-droniv-bez-ttsk-ta-vlk>

Цегельник Микола Ігорович,
*в.о. асистента кафедри публічного управління та адміністрування
 Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОСТІ ДО ПРОЦЕСІВ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ У КОНТЕКСТІ ПРИНЦИПІВ «GOOD GOVERNANCE»

«Good governance» позначає поняття «належне врядування». Концепція належного врядування стала частиною трансформаційних процесів в публічному управлінні, коли тотальна адміністративна система контролю змінилася на демократичну систему контролю із громадянським суспільством. Особливостями концепції належного врядування є впровадження прозорих механізмів державного менеджменту, залучення громадськості до прийняття державно-управлінських рішень, налаштування партнерських взаємовідносин між державним та громадським секторами. Це призвело до зростання ролі громадського контролю як виду публічного контролю та створення нових інституцій, які б забезпечили відкритість та прозорість процесу прийняття управлінських рішень на всіх рівнях [1, с. 50–51].

Належне врядування належить до європейських принципів публічної адміністрації. До принципів належного врядування слід відносити відповідність принципу верховенства права; ефективність та результативність; належне реагування; прозорість; підзвітність; відповідальність; орієнтація на консенсус; залученість громадян та врахування їх інтересів [2]. У контексті теми, яка розглядається, варто звернути окрему увагу на залучення громадськості до прийняття управлінських рішень.

Сьогодні існує надзвичайно велика кількість можливостей, які дозволяють громадянам напряму впливати на процес прийняття рішень, зокрема це:

- електронне врядування (E-Government). Громадяни буквально можуть взаємодіяти з урядом онлайн через електронні сервіси та платформи, за рахунок чого процес комунікації є спрощеним. Надзвичайно вдалою у практичному застосуванні розробкою в цій сфері є платформа «ДІЯ»;

- мобільні додатки. Громадяни можуть використовувати мобільні додатки для отримання актуальної інформації та взаємодії з урядовими службами в режимі реального часу. Знову ж таки, однією із варіацій згаданої платформи «ДІЯ» є мобільний додаток, який дозволяє отримувати загальну актуальну інформацію ряду питань, персоналізовану інформацію про надані послуги, а також замовляти надання тих чи інших послуг;

- система відкритих даних. Прозорість діяльності органів влади дозволяє громадян краще контролювати їх діяльність, так би мовити, «на відстані». Такими системами є «OpenBudget», «OpenData», «Spending»тощо;

- електронні петиції. Громадяни мають можливість створювати електронні петиції на спеціальних платформах, що полегшує для них пошук способів вираження своєї позиції та привертання уваги до певних питань. Наприклад, громадяни можуть створювати петиції на веб-сайтах Кабінету Міністрів України, а також Президента України. Крім того, такі петиції можуть бути засобом здійснення тиску на органи влади;

- громадські обговорення. Такі обговорення та консультації з громадськістю дозволяють краще визначити пріоритети та потреби суспільства. Особливо громадські консультації можуть сприяти активному залученню громадян у процесі прийняття рішень, коли вони проводяться через інтернет-платформи. У такому разі діалог та

обговорення можуть бути більш відкритими, рівень транспарентності та відкритості обговорення зростає, оскільки всі громадяни можуть слідкувати за ходом обговорення та прийняття рішення в режимі реального часу, а самі громадяни, що беруть участь у таких консультаціях, можуть належати до абсолютно різних вікових, соціальних, релігійних та інших груп, що свідчить про багатоманітність поглядів, думок і позицій;

– акції та протести. Масові збори для організації акцій, протестів є інструментом привернення уваги до соціальних проблем громадян та їх бажань щодо змін у політиці. Це також є засобом здійснення тиску на органи влади [3, с. 154–55].

Такі інструменти здійснення громадського контролю як виду публічного контролю дозволяють громадянам здійснювати нагляд за діяльністю інститутів державної влади. Це є налагодженою системою доступу до публічної інформації, оскільки соціальна ефективність влади вимірюється тим, наскільки суспільство підтримує діяльність влади, схвалює її рішення і готове власноруч приймати участь у розробці й прийнятті управлінських рішень органами влади [1, с. 51].

Громадська думка апріорі має сильний вплив на представницькі органи публічної адміністрації, якщо громадянське суспільство активно працює, тобто населення демонструє свою позицію владі. Для формування громадської думки та уникнення ситуацій маніпуляції нею необхідно мати безліч альтернативних джерел інформації та свободи доступу до цих джерел. Відтак залучення громадськості до прийняття управлінських рішень у межах принципу належного врядування напряду пов'язане із необхідністю прозорості діяльності держави та відкритості інформації про таку діяльність. Найбільш потужними джерелами офіційної інформації є органи, які входять до системи органів публічного управління, що і визначає першорядну значимість відкритості та прозорості інформації про діяльність цих органів для суспільства [4, с. 125]. Отже, концепція належного врядування стала важливою частиною трансформації публічного управління до сучасної демократичної моделі публічного, в тому числі громадського, контролю. Залученість громадян є одним із ключових принципів цієї концепції. Станом на сьогодні існує широкий спектр інструментів, які дозволяють громадськості бути частиною процесу прийняття управлінських рішень: електронне врядування, системи відкритих даних, мобільні додатки, електронні петиції, громадські консультації та обговорення тощо. Залученість громадян до такого процесу прямо пов'язана із прозорістю діяльності влади та інформацією про таку діяльність, що також безпосередньо впливає на довіру й підтримку влади суспільством.

Список використаних джерел:

1. Віховський О. О., Ковтун О. А. Теоретико-концептуальні підходи щодо визначення дефініції «публічний контроль» в контексті сучасної парадигми публічного управління. *Публічне управління та адміністрування в Україні*. 2022. Вип. 30. С. 49–53. URL : <https://pag-journal.iei.od.ua/archives/2022/30-2022/8.pdf>

2. Принципи належного врядування. *Реформа державного управління*. URL : <https://par.in.ua/good-governance/principles-of-good-governance> (дата звернення: 27.11.2024).

3. Щур Н. О. Роль громадськості у формуванні публічної соціальної політики для досягнення принципів доброго врядування. *Держава та регіони*. 2023. Вип. 3. С. 152–157. URL : http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/3_2023/25.pdf

4. Терещук Г. А. Транспарентність в діяльності органів публічної адміністрації як один із ключових принципів. *Правова держава*. 2018. Вип. 30. С. 124–129. URL : <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/665712>

СЕКЦІЯ 4

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Ємець Максим Олександрович,

*здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні юридичного факультету
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

ОСОБЛИВОСТІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ТА ПОСАДОВИХ ОСІБ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Кожен суб'єкт будь-якої галузі права повинен бути деліктоздатним, тобто, здатним нести відповідальність. Такою ознакою наділені й органи місцевого самоврядування та їх посадові особи. Науковці та юристи все ще не дійшли спільності щодо цієї правової категорії та її особливостей, тому варто розглянути її детальніше.

Під відповідальністю органів та посадових осіб місцевого самоврядування слід розуміти їх обов'язок зазнавати позитивних або негативних наслідків за свою діяльність [1]. Така відповідальність виконує функцію певної протидії правам, наданих місцевому самоврядуванню. Окрім цього, вона є однією з гарантій недопущення зловживання владою на місцевому рівні та забезпечує дотримання законності та реалізацію прав і свобод людини [1].

Відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», органи та посадові особи місцевого самоврядування несуть відповідальність за свою діяльність перед багатьма суб'єктами, зокрема територіальною громадою, державою, юридичними та фізичними особами [2, ч. 1 ст. 74]. Крім того, закон визначає особливості відповідальності перед кожним з раніше зазначених суб'єктів. Окрім вже зазначеного закону, відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування регулюється Конституцією України та іншими законами [2, ч. 2 ст. 74].

Згідно багатьох наукових досліджень, відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування має соціальну й правову природу. Соціальна відповідальність органів державної влади та органів місцевого самоврядування виражається поєднанням правового, соціального й морального ставлення службовців до своїх обов'язків, покладених на них державою та суспільством. Саме соціальна відповідальність забезпечує свідому й активну соціально відповідальну діяльність органів і посадових осіб місцевого самоврядування [1]. Щодо правової відповідальності, то вона встановлюється відповідно до вимог ідеального права та його загальних цінностей. Також варто зазначити, що правова відповідальність органів місцевого самоврядування містить два аспекти правової відповідальності – позитивний (перспективний) та негативний (ретроспективний) [1]. Позитивна відповідальність виражається в тому, що уповноважена особа усвідомлює високі вимоги до виконання своїх повноважень, у тому числі негативні наслідки вчинення неправомірних чи формально правомірних дій, які породжують неприйнятні для суспільства наслідки. Тому така відповідальність значною мірою регулюється морально-етичними нормами. Реалізовується позитивна відповідальність через юридичні обов'язки, які виконуються відповідним суб'єктом [1]. Варто зазначити, що юридичну відповідальність органів місцевого самоврядування досить часто ототожнюють з негативними наслідками, але

це твердження не є загальноприйнятим. Негативна відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування виражається у вигляді обов'язку суб'єктів місцевого самоврядування у разі неналежного виконання своїх повноважень зазнати несприятливих наслідків. Метою такої відповідальності є виконання превентивної та виховної функцій права, що полягає у спонуканні до належного виконання покладених на суб'єктів місцевого самоврядування повноважень, дотриманні законності у їх рішеннях, а також забезпеченні функціонування місцевого самоврядування в інтересах громадян [1]. Серед видів негативної юридичної відповідальності органів місцевого самоврядування за галузями, можна виділити наступні: конституційна, кримінальна, адміністративна, цивільна, дисциплінарна та муніципально-правова [1].

Конституційно-правова та муніципально-правова відповідальність першочергово зазначаються при характеризуванні відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування, проте існують певні розбіжності у поглядах науковців. Низка науковців переконані, що конституційно-правова та муніципально-правова відповідальність співвідносяться як ціле та частина. Інші науковці стверджують, що між цими видами існують суттєві розбіжності [3]. Панчишин Р. І. у своїй праці наводить значний перелік відмінностей між конституційно-правовою та муніципальною відповідальністю, серед яких можна виокремити такі твердження:

1) муніципально-правова відповідальність є формою публічно-владного примусу, відмінною від державного примусу в його класичному вигляді, як це властиво для конституційно-правової відповідальності;

2) визначення заходів відповідальності, що застосовуються до органів і посадових осіб місцевого самоврядування, включає використання норм різних галузей права;

3) муніципально-правова відповідальність має специфічний склад суб'єктів, до якого не входять органи державної влади, на відміну від конституційної відповідальності, до суб'єктів якої також відносяться органи державної влади;

4) відповідальність може базуватися на інших підставах, таких як відкликання виборної посадової особи місцевого самоврядування за ініціативою населення відповідно до закону та статутів муніципальних утворень;

5) притягнення до муніципально-правової відповідальності органів і посадових осіб місцевого самоврядування може здійснюватися як спеціально уповноваженими органами чи посадовими особами місцевого самоврядування, так і вищими органами та посадовими особами державної влади [3].

Ще однією особливістю муніципально-правової відповідальності є те, що правопорушник першочергово відповідає перед територіальною громадою. Тобто, суб'єкт місцевого самоврядування притягує правопорушника до передбаченої відповідальності, хоча участь держави у цьому повністю не виключається [4].

Таким чином, відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування є важливим механізмом забезпечення законності та ефективності їх діяльності. Вона сприяє захисту прав і законних інтересів громадян, а також підвищенню довіри до органів місцевої влади. Також варто зазначити, що у доктрині муніципального права існує досить велика кількість видів відповідальності, серед яких можна виділити муніципально-правову, яка суттєво відрізняється від інших.

Список використаних джерел:

1. Голик Ю. Відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування: теоретико-правова характеристика. *Науковий вісник ДДУВС*. Спеціальний випуск №2. 2022. С. 586–592.

2. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. *Верховна Рада України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#n594> (дата звернення: 11.11.2024)

3. Панчишин Р. І. Муніципально-правова відповідальність: поняття та особливості. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія і практика)*. 2022. 2018. С. 22–27.

4. Словська І. Є. Особливості муніципально-правової відповідальності. *Правові засади організації та здійснення публічної влад*. 2022. С. 343–345.

Козачук Єлізавета Олександрівна,

*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні юридичного факультету
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

ОСНОВНІ ФОРМИ УЧАСТІ ЧЛЕНІВ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ У ВИРІШЕННІ ПИТАНЬ МІСЦЕВОГО ЗНАЧЕННЯ

В сучасному суспільстві участь громадян у вирішенні місцевих питань є основою для розвитку місцевого самоврядування та зміцнення громадянського суспільства. Територіальні громади мають право не тільки обирати представників місцевої влади, але й безпосередньо впливати на процес прийняття рішень. Це дозволяє враховувати потреби та інтереси громади, створюючи справедливе, прозоре і ефективне управління. Така участь підвищує довіру до органів місцевого самоврядування і сприяє формуванню відповідального та свідомого громадянського суспільства.

Форми залучення членів громади, такі як місцеві референдуми, загальні збори громадян, громадські слухання та місцеві ініціативи, забезпечують активний вплив громадян на рішення, які стосуються їхнього життя. Місцеві референдуми є ефективною формою прямої демократії, за якою члени громади можуть безпосередньо висловлювати свою позицію щодо важливих питань місцевого значення, таких як зміни до територіальних меж, будівництво нових об'єктів інфраструктури чи впровадження екологічних програм. Рішення, прийняті на місцевому референдумі, мають обов'язковий характер для органів місцевого самоврядування і відображають волю більшості громадян. Предметом місцевого референдуму може бути будь-яке питання, віднесене Конституцією України, Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» та іншими законами до відання місцевого самоврядування. На місцевий референдум не можуть бути винесені питання, віднесені законом до відання органів державної влади [1]. На сьогодні в Україні відсутнє правове регулювання щодо місцевих референдумів.

Загальні збори громадян є важливою формою участі членів територіальної громади у процесах місцевого самоврядування. Основною метою загальних зборів є створення майданчика для обговорення питань, які мають важливе значення для місцевої громади. Це можуть бути питання розвитку інфраструктури, благоустрою, екології, освіти, охорони здоров'я та інші. На загальних зборах громадяни мають можливість ознайомитися з проектами та ініціативами місцевої влади, висловлювати свої пропозиції, обговорювати ідеї та шукати спільне рішення. Участь у загальних зборах мають усі члени територіальної громади, що є важливою ознакою демократичності цієї форми. Участь у зборі є добровільною, але дає можливість

кожному члену громади впливати на прийняття рішень, які стосуються їхнього середовища проживання. Цей процес також підвищує рівень інформованості громадян про місцеві проблеми та шляхи їх вирішення.

Громадські слухання – це одна з форм участі громадян у процесах місцевого самоврядування, що дозволяє членам територіальної громади брати активну участь у обговоренні важливих питань, які мають безпосередній вплив на їхнє життя. Територіальна громада має право проводити громадські слухання - зустрічатися з депутатами відповідної ради та посадовими особами місцевого самоврядування, під час яких члени територіальної громади можуть заслуховувати їх, порушувати питання та вносити пропозиції щодо питань місцевого значення, що належать до відання місцевого самоврядування [1]. Це відкриті заходи, на яких громадяни можуть висловлювати свої думки, пропозиції та зауваження щодо проектів, рішень або ініціатив місцевої влади. Головною метою громадських слухань є забезпечення прозорості в процесах прийняття рішень на місцевому рівні та залучення громадян до обговорення питань, що мають значення для розвитку громади. Слухання допомагають органам місцевого самоврядування отримувати зворотний зв'язок від жителів, що сприяє більш точному врахуванню потреб і інтересів громади в прийнятих рішеннях.

Місцеві ініціативи – це одна з форм прямої участі громадян у процесах місцевого самоврядування, що дає можливість жителям територіальної громади самостійно або через групу осіб ініціювати зміни в місцевому управлінні, вносячи свої пропозиції, ідеї або рішення, які потребують обговорення та подальшого затвердження органами місцевої влади. Наприклад, пропозиція щодо благоустрою, створення нових об'єктів інфраструктури чи організація екологічних заходів. Завдяки таким ініціативам жителі громади отримують змогу вносити конструктивні зміни в управлінські процеси, що найбільше відповідають їхнім потребам. Залучення громадян до ініціатив дозволяє місцевим органам влади краще враховувати потреби населення та приймати рішення, які найбільше відповідають інтересам громади. Крім того, це сприяє розвитку відчуття відповідальності за місце проживання та активізує громадянську позицію серед населення. Отже, активна участь громади у вирішенні місцевих питань є важливою складовою демократичної системи, яка дозволяє забезпечити прозорість, підзвітність та ефективність рішень. Формування прозорого та справедливого управління стає можливим завдяки різноманітним формам залучення громади, таким як місцеві референдуми, загальні збори, громадські слухання та місцеві ініціативи. Ці інструменти дозволяють громадянам безпосередньо впливати на рішення, що стосуються їхнього середовища, підвищуючи тим самим рівень інформованості та активності. Незважаючи на позитивні аспекти, існують певні правові прогалини, зокрема щодо питання регулювання місцевих референдумів, що потребують подальшого удосконалення. В цілому, участь громадян у місцевому самоврядуванні сприяє розвитку більш відповідального та свідомого громадянського суспільства, а також створюють механізми зворотного зв'язку між громадянами та владою.

Список використаних джерел:

1. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР : станом на 30.10.2024 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 13.11.2024).

Коломієць Анастасія Юріївна,
*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні юридичного факультету
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

ПРАВОВИЙ СТАТУС СТАТУТУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ В СИСТЕМІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ

Реалізація муніципальної реформи та децентралізації влади в Україні, що триває вже близько 10 років, значно розширила повноваження органів місцевого самоврядування. У межах цього процесу важливого юридичного значення набуває статут територіальної громади, який власне є ключовим документом, який визначає межі самостійності та відповідальності громад.

Загалом необхідно зазначити, що Концепція реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, затверджена розпорядженням Кабінетом Міністрів України від 01.04.2014 р., серед належних організаційних умов для забезпечення виконання органами місцевого самоврядування власних і делегованих повноважень виділяє «запровадження ефективних механізмів участі громадськості у виробленні органами місцевого самоврядування важливих управлінських рішень, зокрема з питань визначення стратегії розвитку територіальної громади, затвердження статутів територіальних громад...» [1]. На основі цього багато науковців стверджує, що статут є своєрідною «конституцією» громади, адже він визначає її устрій, повноваження, процедури прийняття рішень та взаємодію з іншими рівнями влади.

Однак, на практиці реалізації статуту виникає низка питань та проблем. Однією з основних є недостатня правова визначеність статусу основного документа громади в системі нормативно-правових актів, що ускладнює його безпосереднє застосування. Наприклад, відповідно до частини 1 статті 19 Закону України «Про місцеве самоврядування» від 21.05.1997 р., територіальна громада наділена правом, а не обов'язком приймати статuti [2]. Враховуючи цю правову норму, Ідесіс І. В. називає статут територіальної громади факультативним, а не обов'язковим документом [3]. Отже, представницькі органи, які уповноважені на прийняття статуту, можуть вирішувати на власний розсуд, чи потрібний їхній територіальній громаді статут та яким повинен бути його зміст і наповнення.

Важливим та ключовим моментом при аналізі правового статусу статуту є те, що він підлягає державній реєстрації в центральному органі виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державної реєстрації (легалізації) об'єднань громадян, інших громадських формувань, і це є обов'язковою передумовою для набрання ним чинності. Цей процес надає статуту офіційний статус і забезпечує його доступність для громадськості. Це означає, що всі державні органи, фізичні та юридичні особи зобов'язані дотримуватися положень цього акта. Крім того, реєстрація підтверджує відповідність статуту вимогам чинного законодавства, насамперед Конституції України.

Говорячи про природу статуту територіальних громад, також варто охарактеризувати значення його норм. Вони є пріоритетними серед норм актів місцевого самоврядування за характером вираженої в них волі територіальних громад. Так, вони мають локальний характер і відповідно вищу юридичну силу серед актів, прийнятих міськими, селищними, сільськими радами. Завдяки цьому статут забезпечує стабільність та послідовність у правовому регулюванні відносин на рівні громади,

слугуючи основою для прийняття інших рішень, а також їх гармонізації із загальнодержавними принципами права.

Окрім цього, статут відіграє провідну роль у розвитку територіальної громади. Зайцева І. вважає, що «Упровадження статутів у практику місцевого самоврядування сприятиме створенню позитивних умов для формування свідомого та дієздатного первинного суб'єкта місцевого самоврядування – територіальної громади та її ефективного розвитку» [4]. Ця думка є досить слушною, оскільки статут являє собою спосіб взаємозв'язку між різними елементами громади. Документ чітко визначає права та обов'язки органів місцевого самоврядування, мешканців громади, процедури прийняття рішень. Це створює передумови для демократії, адже наділяє громадян правом та врегульованим процесом впливу на позитивні зміни територіальної громади і тим самим відіграє вагомий роль при формуванні правосвідомості та правової культури суспільства. А також статут може включати стратегічні цілі розвитку громади, що дозволяє сформулювати довгострокову перспективу і координувати зусилля різних суб'єктів. Така прозорість влади підвищує довіру мешканців до місцевого самоврядування, що є важливою умовою ефективного публічного управління територіальною громадою.

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що статут територіальної громади є фундаментальним документом, який визначає правові основи функціонування громади. Він набув особливого значення в контексті децентралізації влади в Україні. Як локальний нормативний акт, статут відіграє ключову роль у забезпеченні правопорядку та стабільності. Він слугує основою для інших актів територіальної громади та гарантує їхню відповідність чинному законодавству. Разом із цим, відсутність обов'язковості прийняття статуту та правова невизначеність його статусу залишаються питаннями, які потребують подальшого вирішення задля зміцнення статусу та ролі статутів у регулюванні місцевого самоврядування.

Список використаних джерел:

1. Концепція реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01.05.2014 р. № 333-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text> (дата звернення: 15.11.2024 р.)
2. Про місцеве самоврядування : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР (зі змінами). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 15.11.2024 р.)
3. Ідесіс І. В. Процесуальні питання прийняття міських статутів: рецепція європейського досвіду. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. С. 396–399.
4. Зайцева І. Проблемне поле та фактори оптимізації статуту територіальної громади. *Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України*. 2009 р. С. 197–203.

Коцюба Олена Віталіївна,

*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні юридичного факультету
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

Адміністративна відповідальність юридичних осіб є важливим елементом правової системи, яка забезпечує дотримання норм адміністративного права та сприяє порядку в суспільстві. В Україні цей вид відповідальності регулюється Кодексом України про адміністративні правопорушення, який визначає особливості та механізми притягнення юридичних осіб до відповідальності. Залежно від специфіки діяльності підприємств, обсягу їхньої діяльності та характеру порушень, адміністративна відповідальність може мати різні форми та наслідки. Це стосується не лише фінансових штрафів, але й репутаційних втрат, які можуть суттєво вплинути на конкурентоспроможність компаній на ринку. Таким чином, адміністративна відповідальність є не лише інструментом покарання, але й важливим засобом стимулювання підприємств до дотримання законодавства.

Адміністративна відповідальність – це специфічне реагування держави на адміністративне правопорушення, що полягає в застосуванні уповноваженим органом або посадовою особою передбаченого законом стягнення до суб'єкта правопорушення [1]. Вона передбачає, що не лише фізичні особи, але й організації можуть бути піддані санкціям за порушення законодавства. Це важливий крок у напрямку усвідомлення того, що підприємства, як суб'єкти економічної діяльності, несуть відповідальність за свої дії, а їхні рішення можуть мати серйозні наслідки. Водночас адміністративна відповідальність сприяє формуванню культури дотримання законності в бізнес-середовищі, де підприємства повинні впроваджувати ефективні системи управління ризиками та контролю. Таке усвідомлення допомагає уникати не лише юридичних наслідків, але й репутаційних втрат, які можуть негативно позначитися на фінансовій стабільності компанії. Важливо також зазначити, що адміністративна відповідальність може виступати в ролі превентивного механізму, спонукаючи підприємства до більш відповідальної поведінки і дотримання етичних стандартів у своїй діяльності.

Процес притягнення юридичних осіб до адміністративної відповідальності регулюється Кодексом України про адміністративні правопорушення, що спонукає топменеджерів та власників підприємств усвідомлювати важливість дотримання законодавчих норм. Це стимулює їх до створення внутрішніх механізмів контролю, що в свою чергу сприяє формуванню культури відповідальності на всіх рівнях управління. Підприємства зобов'язані впроваджувати системи управління ризиками, які дозволяють своєчасно виявляти та усувати можливі порушення. Це означає, що підприємства повинні активно впроваджувати системи управління ризиками, які дозволяють вчасно виявляти та усувати потенційні порушення. Крім того, відповідальність за порушення може включати не лише адміністративні санкції, але й репутаційні втрати, що є критично важливим у конкурентному бізнес-середовищі.

Досить поширені ситуації, коли об'єктивна сторона правопорушення виявляється у протиправних діях юридичної особи, а суб'єктом правопорушення є її посадова особа [2, с. 76]. Це свідчить про те, що, хоча підприємство формально несе відповідальність за свої дії, реальні порушення часто є результатом рішень та дій конкретних осіб, що керують компанією. Така ситуація підкреслює важливість внутрішнього контролю та відповідальності в управлінні, адже помилки або

зловживання з боку посадових осіб можуть суттєво вплинути на репутацію та фінансову стабільність організації.

Юридичні особи можуть бути притягнуті до відповідальності за широкий спектр правопорушень, зокрема в сфері екології, трудового законодавства, фінансової дисципліни та підприємницької діяльності. Кожне з цих правопорушень має свої особливості та вимоги до підтвердження вини. Наприклад, порушення екологічних норм може призвести не лише до адміністративних штрафів, а й до кримінальної відповідальності, якщо буде доведено, що дії підприємства завдали значної шкоди навколишньому середовищу. Аналогічно, у сфері трудового законодавства, підприємства можуть бути оштрафовані за невиконання умов трудових договорів, порушення прав працівників або неналежні умови праці. Це може включати ненадання належної охорони праці, що, в свою чергу, може призвести до травм або загибелі працівників. Фінансова дисципліна також є критично важливою, адже недотримання податкового законодавства може привести до значних штрафів і санкцій [3]. Порушення вимог щодо ведення бухгалтерського обліку, відсутність звітності чи ухилення від сплати податків може негативно вплинути на репутацію компанії та її фінансовий стан.

Таким чином, адміністративна відповідальність юридичних осіб є не просто формальністю, а важливим інструментом для підтримки правопорядку та розвитку бізнес-культури. Вона підкреслює, що кожна організація повинна усвідомлювати свою роль у суспільстві і відповідати за свої дії. Сьогодні дотримання законів – це не лише обов'язок, а й запорука успішності та стабільності на ринку. Впроваджуючи етичні стандарти та внутрішні механізми контролю, підприємства стають не тільки більш конкурентоспроможними, а й активними учасниками суспільного прогресу.

Список використаних джерел:

1. Адміністративна відповідальність: характеристика та накладення адміністративних стягнень. *Освіта.ua*. URL : <https://osvita.ua/vnz/reports/law/9769/>.
2. Тимчишин Т. М. Окремі аспекти притягнення до адміністративної відповідальності юридичних осіб за законодавством України. *Index Copernicus*. С. 186–188. URL : <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/516465.pdf>.
3. Лук'янець, Д. М. Розвиток інституту адміністративної відповідальності: концептуальні засади та проблеми правореалізації: автореферат... д-ра юрид. наук, спец.: 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, 2007. 35 с. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/51200>.

Курилюк Юлія Любомирівна,

*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні юридичного факультету
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

МІСЦЕВІ ОРГАНИ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ ЯК СУБ'ЄКТИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

Суб'єктами адміністративного права виступають як і фізичні особи, так і юридичні особи, які мають відношення до сфери публічного управління. Ці особи можуть бути як громадянами, так і організаціями, які беруть участь у правовідносинах, що демонструють урегулювання публічного процесу та забезпечення належного

виконання. Також до суб'єктів публічної адміністрації належать органи місцевого самоврядування [1, с. 145].

Виконавчу владу на місцевому рівні, зокрема в районах, адміністрації, а також у містах Київ і Севастополь, реалізують місцеві державні, що змінюють ключову роль у забезпеченні дотримання законодавства та реалізації державної політики на відповідних територіях. Вони забезпечують функції державного управління, здійснюють контроль за виконанням нормативних актів, координують роботу інших органів виконавчої влади, що діють на місцях, та сприяють соціально-економічному та культурному розвитку регіону

Місцеві державні адміністрації є органами виконавчої влади на місцях, де влада реалізується через одноосібне керівництво, а саме голів місцевих державних адміністрацій. Голови адміністрації наділені широкими владними повноваженнями, що дозволяють їм виступати від імені держави, представляючи її інтереси на відповідній території. Також мають право видавати нормативні акти та розпорядження, які мають обов'язкову силу для виконання в межах конкретної адміністративно-територіальної одиниці.

Місцеві органи державної влади виконують повноваження центральних органів виконавчої влади на території району, області, міста [2, с. 97]. Аналізуючи положення Закону України «Про місцеві державні адміністрації», можна виділити такі повноваження, а саме виконання Конституції, законів, актів Кабінету Міністрів та інших органів виконавчої влади. Міські державні адміністрації закликають гарантувати дотримання законності, правопорядку, прав і свобод громадян на відповідній території. Вони виступають також за реалізацію державних та регіональних програм, спрямованих на соціально-економічний, культурний та екологічний розвиток, а також за утвердження української національної та громадянської ідентичності. Особливий акцент зроблено на сприянні національно-культурному розвитку в районах компактного проживання корінних народів та національних меншин. Органи виконують важливу роль у формуванні та виконанні місцевих бюджетів, а також звітують про їх реалізацію, координуючи діяльність на місцевому рівні, тісно співпрацюють з органами місцевого самоврядування, виконуючи делеговані ними повноваження та підтримуючи баланс інтересів держави і території. Загалом, як суб'єкт адміністративного права, місцеві органи виконавчої влади характеризується тим, що мають права та обов'язки в цій сфері, до яких можна віднести, те що місцеві органи виконавчої влади можуть видавати розпорядження, накази та інші нормативно-правові акти в межах своєї компетенції. Також накладати адміністративні стягнення, видавати приписи, зупиняти діяльність, що порушує законодавство. Щодо обов'язків, то органи виконавчої влади надають адміністративні послуги громадянам і юридичним особам відповідно до визначених процедур. Зобов'язані підтримувати інтереси населення та забезпечувати виконання державних програм у таких сферах, як охорона здоров'я, освіти, екології, соціального захисту тощо.

Отже, одним із суб'єктів адміністративного права є місцеві органи виконавчої влади, які забезпечують виконання завдань державного управління на місцевому рівні, сприяють реалізації прав і свобод громадян та забезпечують ефективне функціонування державного управління на певних територіях. Вони також мають широке повноваження та беруть активну участь у регулюванні соціально-економічних, культурних, адміністративно-політичних та інших суспільно значущих процесів на території відповідних адміністративно-територіальних одиниць. Вони сприяють

розвитку громади та забезпечують ефективне управління місцевими справами, орієнтуючись на інтереси та потреби жителів.

Список використаних джерел:

1. Мельник Р., Бевзенко В. Загальне адміністративне право. Навч. посібник. Київ, 2014 р., 380 с.
2. Криворучко В. Органи виконавчої влади як суб'єкти адміністративного права. *Підприємництво, господарство і право*. 2018 р. С. 95–99.

Лобунець Максим Сергійович,

*здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні юридичного факультету
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

МУНІЦИПАЛЬНИЙ НОРМОТВОРЧИЙ ПРОЦЕС

Процес муніципальної правотворчості є важливою складовою діяльності асоціацій органів місцевого самоврядування. Це пов'язано з тим, що через правотворчість реалізуються права та обов'язки територіальних громад в межах територіальної одиниці. Основною метою цього процесу є прийняття правових актів, що регулюють важливі питання місцевого значення та сприяють вирішенню завдань, покладених на місцеве самоврядування [2]. Муніципальна нормотворчість в Україні здійснюється відповідно до положень Конституції України, законів та інших нормативно-правових актів, що визначають правові засади та принципи діяльності органів місцевого самоврядування.

Одним з основних принципів муніципальної нормотворчості є положення Конституції України, яке захищає право місцевого самоврядування самостійно вирішувати важливі питання місцевого значення в межах чинного законодавства [1]. Відповідно до статті 140 Конституції, органи місцевого самоврядування мають право приймати нормативно-правові акти, що регулюють різні аспекти життя територіальної громади. Ці закони повинні відповідати інтересам суспільства, забезпечувати прозорість та підзвітність у процесах прийняття рішень, а також відповідати принципам і нормам національного законодавства [1].

Закон України «Про місцеве самоврядування» є основним правовим документом, що визначає правові, організаційні та фінансові засади місцевого самоврядування [2]. Закон визнає право органів місцевого самоврядування приймати власні правила, особливо у сфері бюджету, спільної власності та регіонального економічного і соціального розвитку. Органи місцевого самоврядування можуть самостійно визначати правила поведінки та функціонування на своїй території з урахуванням потреб та інтересів місцевого населення. Однак таке регулювання має відповідати Конституції та законам України, які забезпечують єдність правової системи та запобігають можливій неузгодженості між місцевими та загальнодержавними нормативно-правовими актами.

Процес прийняття регуляторного акта органом місцевого самоврядування складається з декількох етапів для забезпечення якості та ефективності рішення [3]. Перший етап – підготовка проекту акта. На цьому етапі аналізуються проблеми, які необхідно вирішити, визначаються можливі шляхи їх вирішення та аналізується вплив можливих рішень на різні аспекти життя суспільства. Підготовка також передбачає

формулювання цілей закону та очікуваних результатів його реалізації, що забезпечує системний і комплексний підхід до нормотворчості.

Другий етап передбачає публічне обговорення законопроекту, що є важливим елементом демократичного нормотворчого процесу [3]. Закон України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» вимагає, щоб громадяни мали можливість ознайомитися з проектом регуляторного акта, висловити свою думку та внести пропозиції щодо його змісту. Це забезпечує врахування думки місцевого населення та підвищує легітимність прийнятих рішень. Прозорість процесу забезпечує громадську підтримку, що сприяє кращому впровадженню регуляторних актів у повсякденне життя громади [3]. Після етапу консультацій проект регуляторного акта обговорюється та приймається відповідне рішення на засіданнях місцевих рад або інших органів місцевого самоврядування. Законодавство України визначає процедури прийняття рішень місцевими радами, включаючи голосування депутатів та забезпечення кворуму для прийняття рішень. Дотримання норм із встановленими процедурами прийняття рішень забезпечує демократичність та підзвітність муніципальної влади суспільству. Після прийняття регуляторного акта він набуває чинності і застосовується на території відповідної громади. При цьому місцева влада може контролювати дотримання прийнятих норм і забезпечувати реалізацію закону на практиці. Цей контроль може здійснюватися безпосередньо виконавчим органом ради або спеціальною комісією, створеною для контролю за виконанням рішень. Контроль та моніторинг виконання норм права дозволяє оцінити ефективність прийнятих рішень та, за необхідності, внести зміни до нормативно-правових актів з метою їх удосконалення [2].

Муніципальна нормотворчість базується на певних принципах, які є основою для якісного регулювання відносин у суспільстві. Одним з основних принципів є принцип законності, який означає, що муніципальні нормативні акти повинні відповідати Конституції та законодавству України. Крім того, важливими є принципи прозорості та відкритості. Цей принцип передбачає, що інформація про всі етапи нормотворчого процесу має бути загальнодоступною. Це дозволяє мешканцям громади брати активну участь у прийнятті рішень, які впливають на їхнє повсякденне життя [1].

Таким чином, муніципальна нормотворчість є невід'ємною складовою місцевого самоврядування та сприяє створенню правових умов для забезпечення інтересів територіальних громад та розвитку місцевої інфраструктури. Дотримання вимог законодавства та демократичних принципів сприяє забезпеченню ефективності та результативності місцевого самоврядування і має важливе значення для підвищення якості життя громадян.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996, № 25-26, ст.131. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>. (дата звернення 25.10.2024).
2. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 25.10.2024).
3. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності : Закон України від 11.09.2003 № 1160-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15#Text> (дата звернення 25.10.2024).

Нігловська Дарина Юріївна,
*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні юридичного факультету
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

МІСЦЕ СТАТУТУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ У СИСТЕМІ ДЖЕРЕЛ МУНІЦИПАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Муніципальне право є важливою складовою правової системи України, оскільки регулює відносини у сфері місцевого самоврядування, яке забезпечує самостійне вирішення територіальними громадами питань місцевого значення. Одним із основних аспектів муніципального права, як і будь-якої галузі права, є система його джерел. Важливу роль у системі джерел відіграють акти органів місцевого самоврядування, зокрема статuti територіальних громад, які дозволяють адаптувати загальні положення до потреб конкретних громад і забезпечують реалізацію принципу місцевої автономії.

Статут територіальної громади – це локальний нормативний акт, що регулює відносини на рівні конкретної громади. Особливе місце статуту в системі джерел муніципального права обумовлюється його двоїстим значенням. З одного боку, він має найвищу юридичну силу щодо актів, які приймаються в системі місцевого самоврядування, окрім рішень, прийнятих місцевим референдумом. З іншого – його положення мають відповідати нормам Конституції та інших законів України і не суперечити їм. Разом із тим, статут виступає ключовим джерелом для регулювання багатьох питань, не врегульованих безпосередньо законами [1, с. 76]. Для кращого функціонування, кожен статут має відповідати потребам та інтересам мешканців конкретної територіальної громади. В такому випадку він буде не просто формальним документом, а справді дієвим інструментом в регулюванні аспектів місцевого життя, до прикладу, залучення громадян до управлінських процесів, створення та діяльність органів самоорганізації населення тощо. Затвердження статуту, згідно з п. 48 ч. 1 ст. 26 Закону України «Про місцеве самоврядування» від 21 травня 1997 р., відбувається виключно на пленарних засіданнях сільської, селищної, міської ради [4]. Структура статуту – це впорядкування нормативного матеріалу у логічні частини: розділи, глави, статті. Вона має відповідати як об'єктивним умовам конкретної громади, так і бути зручною для користування.

Стаття є основним елементом структури статуту. Вона має бути логічно завершеним, зрозумілим та граматично правильним нормативним положенням. Зміст статей може доповнюватися пунктами, підпунктами або параграфами, але необхідно уникати надмірної складності, що дозволить зберігати баланс між деталізацією тексту та його зрозумілістю. Досвід показує, що оптимальною є структура, яка поєднує ясність і лаконічність. Наприклад, статут територіальної громади міста Черкаси містить преамбулу, історичну довідку, 15 розділів і 73 статті, що забезпечує простоту навігації [3, с. 81]. Натомість статут Хмельницької міської територіальної громади містить преамбулу, 5 розділи та 174 статті, що дещо ускладнює його використання з однієї сторони, проте з іншого – краще розкриває та регулює усі аспекти залучення громадян до місцевого управління [4].

Варто зауважити, що статут територіальної громади обов'язково має бути зареєстрований відповідними територіальними органами Мін'юсту, а статуту київської територіальної громади – Мін'юстом. Статuti виконують не лише регулятивну, а й інтеграційну функцію. Враховуючи унікальні особливості кожної громади, відображаючи історичний, культурний та соціальний контекст, конкретизуючи окремі

норми законодавства, вони займають особливе місце в системі джерел муніципального права. Статут дозволяє не лише деталізувати механізми реалізації прав та обов'язків місцевого самоврядування, а й закріпити унікальні норми, які забезпечують сталий розвиток громади.

Таким чином, статuti територіальних громад є важливим інструментом місцевого самоврядування, який поєднує нормативно-правове регулювання з урахуванням специфічних потреб та особливостей громад. Їх значення полягає у забезпеченні реалізації принципу місцевої автономії, залученні громадян до управлінських процесів та вирішенні питань місцевого значення. Для ефективності статuti мають бути логічно структурованими, зрозумілими та відповідати законодавству, слугуючи дієвим механізмом регулювання життя громади.

Список використаних джерел:

1. Соляник К. Є. Статут територіальної громади: місце і роль у системі джерел муніципального права. *Вісник Національної академії правових наук України*. Харків, 2014. № 4. С. 76–83.
2. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 24.11.2024).
3. Чудик Н. О., Батанов О. В. Структура статуту територіальної громади та її елементи: проблеми теорії та практики. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 2. С. 80–84.
4. Про затвердження Статуту Хмельницької міської територіальної громади в новій редакції : Рішення сорок першої сесії №3 від 14.06.2024 р. URL: <https://www.khm.gov.ua/uk/content/pro-zatverdzhennya-statutu-hmelnyckoyi-miskoyi-terytorialnoyi-gromady-v-noviy-redakciyi> (дата звернення: 25. 11.2024)

Рубіна Діана Ігорівна,

здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні юридичного факультету Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

ОСОБЛИВОСТІ НОРМ МУНІЦИПАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Особливості норм муніципального права України мають суттєве значення для розуміння правової природи та функціонування місцевого самоврядування в державі. Муніципальне право – це комплексна галузь публічного права в окремих національних правових системах, наука і навчальна дисципліна про місцеве самоврядування [1]. Норми муніципального права регулюють широкий спектр суспільних відносин, пов'язаних з організацією та діяльністю органів місцевого самоврядування, реалізацією прав територіальних громад та забезпеченням ефективного управління на локальному рівні.

Однією з ключових особливостей норм муніципального права України є їх комплексний характер. Вони охоплюють різноманітні аспекти життєдіяльності територіальних громад, включаючи питання формування та функціонування органів місцевого самоврядування, управління комунальною власністю, бюджетного процесу на місцевому рівні, надання адміністративних послуг та багато інших. Така багатогранність зумовлює необхідність врахування специфіки різних галузей права при формуванні та застосуванні норм муніципального права, що робить їх унікальними

та багатовимірними. Варто відмітити те, що норми муніципального права України характеризуються високим ступенем динамічності та адаптивності. Процеси децентралізації влади, які активно відбуваються в країні, вимагають постійного оновлення та вдосконалення нормативно-правової бази місцевого самоврядування [1].

Особлива увага приділяється нормам муніципального права, які регулюють питання взаємодії органів місцевого самоврядування з органами державної влади. Складність полягає у необхідності балансування між забезпеченням автономії місцевого самоврядування та збереженням цілісності державного управління. Норми муніципального права України встановлюють механізми співпраці та координації діяльності різних рівнів влади, визначають межі їх компетенції та відповідальності. При цьому важливо зберігати принцип субсидіарності, згідно з яким рішення мають прийматися на найнижчому можливому рівні влади, найближчому до громадян. Значна частина норм муніципального права України має імперативний характер, що зумовлено необхідністю забезпечення єдності системи місцевого самоврядування та дотримання конституційних гарантій [3].

Особливу роль в системі норм муніципального права України відіграють норми-принципи, які закріплюють основоположні засади організації та функціонування місцевого самоврядування. До таких принципів належать народовладдя, законність, гласність, колегіальність, поєднання місцевих і державних інтересів тощо. Норми-принципи мають важливе значення для інтерпретації та застосування інших норм муніципального права, виступаючи орієнтиром для розвитку законодавства та правозастосовної практики. Варто звернути увагу на те, що норми муніципального права України мають різну юридичну силу та походження. Вони містяться не лише в законах та підзаконних нормативно-правових актах, але й у статутах територіальних громад, рішеннях місцевих рад, розпорядженнях сільських, селищних, міських голів. Така багаторівневість джерел муніципального права створює складну ієрархічну структуру норм, що вимагає особливої уваги при їх застосуванні та тлумаченні. Норми муніципального права України також характеризуються високим ступенем соціальної спрямованості. Вони орієнтовані на забезпечення комфортного та безпечного життєвого середовища для членів територіальних громад, сприяння економічному та культурному розвитку населених пунктів, підвищення якості надання публічних послуг. Соціальна спрямованість норм муніципального права відображає основну мету місцевого самоврядування – забезпечення інтересів територіальних громад та створення умов для реалізації прав і свобод громадян на місцевому рівні [2, с. 65].

Таким чином, особливості норм муніципального права України відображають складну та багатогранну природу місцевого самоврядування як інституту публічної влади та форми народовладдя. Комплексність, динамічність, соціальна спрямованість та орієнтація на європейські стандарти є ключовими характеристиками цих норм. Подальший розвиток та вдосконалення норм муніципального права України має відбуватися з урахуванням потреб територіальних громад, загальнодержавних інтересів та міжнародних зобов'язань держави, що сприятиме становленню ефективної системи місцевого самоврядування та розбудові демократичної, правової держави.

Список використаних джерел:

1. Батанов О. В. Концептосфера муніципального права. *Право України*. 2020. № 10. 2020. С. 13.
2. Камінська Н. В. Європейське муніципальне право: pro et contra. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2014. Вип. 3. С. 61–68.
3. Стрільчук В. А. Муніципальні права особистості: аналіз крізь призму глобалізаційних та інтеграційних процесів. *Право України*. 2020. № 2020/10. С. 81.

Солодюк Назар Сергійович,
*здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні юридичного факультету
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

СИСТЕМА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ПОНЯТТЯ ТА СИСТЕМА

Місцеве самоврядування є важливим елементом демократичної системи управління, що забезпечує участь громадян у прийнятті рішень на місцевому рівні. Від функціонування місцевого самоврядування залежить якість життя населення, ефективність надання послуг та розвиток територіальних громад.

Місцеве самоврядування – це право та спроможність територіальної громади самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах законодавства [1], що включає управління місцевим господарством, розвиток інфраструктури, охорону здоров'я, освіту, культуру та соціальний захист населення. Місцеве самоврядування базується на принципах демократичності, законності та гласності, тобто, що рішення приймаються якомога ближче до громадян, які їх стосуються, з дотриманням законодавства та відкритістю перед суспільством. Система місцевого самоврядування складається з органів та посадових осіб, які здійснюють управління на місцевому рівні. В Україні система місцевого самоврядування включає такі елементи як територіальні громади, органи місцевого самоврядування, посадові особи місцевого самоврядування та фінансова основа місцевого самоврядування. Територіальні громади – це основна одиниця місцевого самоврядування, що об'єднує мешканців певної території. Громада має право обирати органи самоврядування та приймати рішення щодо розвитку своєї території [1].

Органи місцевого самоврядування – це виконавчі та розпорядчі органи, що здійснюють управління на місцевому рівні. Вони включають місцеві ради, виконкоми та інші адміністративні структури. Посадові особи місцевого самоврядування – це голови рад, депутати місцевих рад, керівники виконавчих органів та інші службовці, які відповідають за реалізацію рішень місцевих органів [2]. Фінансова основа місцевого самоврядування включає місцеві бюджети, податки, збори та інші фінансові ресурси, що використовуються для фінансування місцевих програм та проектів. Місцеве самоврядування є ключовим фактором забезпечення сталого розвитку територіальних громад. Воно дозволяє залучати громадян до процесу прийняття рішень, підвищує ефективність управління місцевими ресурсами та сприяє розвитку демократії на місцевому рівні. Важливість місцевого самоврядування також полягає в тому, що воно забезпечує гнучкість і оперативність вирішення місцевих питань та проблеми. Це сприяє кращому врахуванню інтересів мешканців та реалізації їхніх прав на самоврядування.

Додатково варто зазначити роль громадських організацій у системі місцевого самоврядування. Громадські організації виступають як платформа для обговорення важливих місцевих питань, допомагають мобілізувати ресурси та сприяють впровадженню місцевих ініціатив. Їх діяльність додає додатковий рівень прозорості та підзвітності у роботі органів місцевого самоврядування. Іншим важливим аспектом є впровадження інновацій та цифрових технологій у систему місцевого самоврядування. Цифровізація дозволяє зробити процеси управління більш прозорими та ефективними. Електронне урядування, онлайн-платформи для взаємодії з громадянами, системи електронного голосування – усе це інструменти, які можуть значно покращити роботу місцевого самоврядування і забезпечити більш активну участь громадян у прийнятті

рішень. Система місцевого самоврядування є важливим інструментом забезпечення демократичного управління та сталого розвитку територіальних громад. Вона базується на принципах демократичності, законності та гласності, що забезпечує ефективне і прозоре управління на місцевому рівні [3]. Від належного функціонування місцевого самоврядування залежить якість життя громадян, розвиток інфраструктури та надання послуг, що робить його невід'ємною частиною сучасного демократичного суспільства. За допомогою громадських організацій та впровадження інноваційних технологій, місцеве самоврядування стає ще більш відкритим і орієнтованим на потреби громадян, забезпечуючи сталий розвиток та добробут для всіх мешканців територіальних громад. Це не лише підвищує ефективність управління, але й зміцнює довіру громадян до влади, сприяючи загальному розвитку суспільства.

Список використаних джерел:

1. Щебетун І. С. Щодо поняття системи місцевого самоврядування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. / Гол. ред. Ю.М. Бисага. Ужгород : Гельветика, 2012. Вип. 19. Ч.1. С. 237–239. URL : <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/17178> (дата звернення: 03.11.24).
2. Зайчук О. В., Оніщенко Н. М. Теорія держави і права. Академічний курс : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2006. URL : http://ebk.net.ua/Book/law/zaychuk_tdp (дата звернення: 14.11.2024).
3. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Верховна Рада України*. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-вр>.

СЕКЦІЯ 5

БЮДЖЕТНО-ФІНАНСОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Криницький Ігор Євгенович,

*доктор юридичних наук, професор, старший науковий співробітник,
директор Полтавського юридичного інституту
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВИЙ АСПЕКТ

Бюджетна та податкова системи не є автономними від суспільства та держави. Не випадково їх називають атрибутами держави. Водночас зазначені системні утворення мають динамічний, еволюціонуючий характер. Конструктивний результат у цій прощині значною мірою досягається через адекватне та своєчасне обрання владою пріоритетних напрямків прикладання зусиль, зокрема, завдяки побудові оптимальної моделі їх взаємодії та фаховому законодавчому регулюванню. При цьому важливість бюджетної та податкової системи жодним чином не зменшує критичного ставлення до них. Їх модернізацію слід визнати обов'язковою складовою бюджетного та податкового реформування, а також реформи децентралізації. Наведені характеристики викликають природну зацікавленість вітчизняних вчених, у багатьох наукових розвідках фахівці-фінансисти здійснюють аналіз тих чи інших ракурсів бюджетної та податкової систем. Втім правознавці не обирають як пріоритетний вектор наукового пошуку аналіз «співпраці» цих провідних об'єднаних формувань. Дослідження окресленої проблематики здійснюється переважно представниками інших наук (передусім економістами).

Українські науковці за допомогою бінарної текстуальної компоненти «бюджетно-податкова» конструюють низку економіко-правових термінів, зокрема: бюджетно-податкова безпека [1], бюджетно-податкова доктрина [2, с.132], бюджетно-податкове законодавство [3, с. 241; 4, с. 138; 12, с. 112], бюджетно-податкові інструменти [5, с. 146; 6, с. 7], бюджетно-податковий механізм [7, с. 13; 8, с.181], бюджетно-податкова підсистема [9], бюджетно-податкова політика [10, с. 19], бюджетно-податкове регулювання [11, с. 2], бюджетно-податкова реформа [12, с. 105], бюджетно-податкова система [13, с. 243; 14, с. 9], бюджетно-податкова стратегія [2, с. 133], бюджетно-податкова сфера [12, с.106] і, навіть, бюджетно-податковий шок [15, с. 45]. Використання такого об'єднуючого фактора значною мірою виправдано пов'язаністю бюджетних і податкових важелів задля забезпечення публічних інтересів і покликано досягнути суспільно-корисних результатів як на макро-, так і на мезорівнях. Водночас варто зауважити, що у таких двовекторних категоріях, за всієї тісної взаємопов'язаності їх компонентів, «лідуючою» є саме бюджетна складова. Логіка такого висновку ґрунтується на головному призначенні податкових платежів – наповненні дохідної частини бюджетів, на тому, що податок чи збір «не працює» за відсутності свого адресату (конкретного різновиду бюджету). Не випадково ми не

зустрінемо ні у науковій літературі, ні у законодавчому обігу термінів на кшталт «податково-бюджетний».

У наведеному контексті надзвичайно важливо побудувати в державі стрункі та зрозумілі бюджетну та податкову системи, забезпечити реалізацію принципу кореляції їх структур. Для цього передусім варто оптимізувати конструкцію податкової системи, привести її у відповідність до каркасу бюджетної системи: п'ять ланок податкової системи (загальнодержавні, республіканські (АРК), обласні, районні, локальні податки і збори) проти п'яти ланок бюджетної системи. Вважаємо, що для усунення прогалин у чинному законодавстві та «підняття» рівня регламентації ключових питань конструювання податкової та бюджетної систем доречно закріпити їх визначення та структуру в Конституції України, а також здійснити відповідну корекцію нормативних приписів профільних кодексів. Зазначені кроки дозволять забезпечити подальший розвиток місцевого самоврядування, зокрема, збільшити його фінансово-ресурсну базу.

Список використаних джерел:

1. Бюджетно-податкова безпека : навчальний посібник / за ред. Г.В.Миськів. Львів: ЛьвДУВС, 2021. 276 с.
2. Козачишина Т. О. Методика формування та інструментарій реалізації бюджетно-податкової політики. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 9. С.131–136.
3. Рибачок Н. П. Оптимізація бюджетно-податкового законодавства як фактор зростання економіки. *Фінансове право у XXI сторіччі: здобутки та перспективи*: зб. наукових праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції. Київ : Алерта, 2011. Ч. II. С. 241–244.
4. Сорока Р. С. Реформа бюджетно-податкового законодавства в Україні. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна*. 2015. № 2. С. 138–150.
5. Грицюк І. В. Бюджетно-податкові інструменти регулювання дефіциту бюджету. *Економічний аналіз*. 2014. № 2. С.146–152.
6. Вербицька І. І. Інструменти бюджетно-податкового регулювання економіки. *Міжнародний науковий журнал «Економічний дискурс»*. 2021. №1–2. С.7–14.
7. Гордієнко Є. С. Особливості формування бюджетно-податкового механізму розвитку фінансової бази регіону. *Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції*. 2013. №5. С.13–20.
8. Тарангул В. Методологічні основи бюджетно-податкового механізму забезпечення регіонального розвитку в Україні. *Торгівля і ринок України*. 2012. С.181–192.
9. Олійник О. О. Сучасні теоретичні підходи до визначення функцій та завдань фінансової системи. *Науковий вісник НУБІП України. Серія: Економіка, аграрний менеджмент, бізнес*. 2013. №181. URL : <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Economica/article/view/530/505>
10. Чугунов І., Макогон В. Бюджетно-податкова політика в умовах невизначеності. *Scientia fructuosa*. 2023. № 4. С.19–31.
11. Дуліба Є. В. Фіскальна функція держави: адміністративно-правовий аспект: автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07. Дніпро, 2019. 32 с.
12. Гончаренко М. В. Вплив бюджетно-податкової реформи на зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування. *Актуальні проблеми державного управління*. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2015. № 2. С.105–112.

13. Кучерявенко М. П. Типи бюджетно-податкових систем: перспективи правового регулювання в Україні. *Проблеми вдосконалення правового регулювання місцевого самоврядування* : матеріали наук.-практ. конф. Харків, 2002. С. 243–245.

14. Щєбликіна І. О. Фінансові системи зарубіжних країн: конспект лекцій. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2019. 125 с.

15. Козачишина Т. О. Теоретичні аспекти взаємодії бюджетно-податкової та грошово-кредитної політики. *Держава та регіони. Серія: Державна управління*. 2017. №4 (60). С. 44–49.

Требик Людмила Петрівна,

кандидатка наук з державного управління, доцентка,

доцентка кафедри публічного управління та адміністрування

Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

«ПОДАТОК НА GOOGLE» ДЛЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Штучний інтелект з кожним роком набуває все більшого та більшого значення та технічних спроможностей, цей процес тягне за собою можливість його застосування у все більшому колі завдань та сфер, що очікувано має наслідком збільшення попиту на користування сервісами, що надають доступ до ШІ. У концепції розвитку штучного інтелекту в Україні, затвердженій Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 № 1787-р., не обумовлюється питання безпосереднього оподаткування платформ що забезпечують доступ для користувачів до штучного інтелекту, проте у розділі «Економіка», зазначається, що в Україні має бути створена сприятлива податкова політика для функціонування ШІ [1]. Виходячи з цього, такі платформи адаптуються під загально створений податковий простір сформований в Україні.

З 2021 року в Україні, Законом України від 03.06.2021 № 1525-IX [2], було запроваджено новий механізм оподаткування – так званий «податок на Google», який став однією з найбільш обговорюваних реформ у сфері фінансів та цифрових технологій. Це нововведення, яке було засноване на зміні Податкового кодексу, зобов'язує нерезидентів, що надають електронні послуги фізичним особам на території України, сплачувати 20% податку на додану вартість (ПДВ). Вказаний податок зокрема поширив свою дію на сервіси, що надають доступ до різних цифрових послуг, зокрема і до платформ, що надають доступ до штучного інтелекту. На перший погляд, закономірний процес, що відповідає міжнародним тенденціям, але згодом виникає питання хто є кінцевим платником податку, корпорації, що здійснюють безпосереднє розпорядження технологіями чи їх кінцеві споживачі.

Загалом, основною ідеєю «податку на Google» було підвищення прозорості у сфері електронної комерції та збільшення доходів до державного бюджету. Україна взяла за приклад моделі оподаткування, які давно успішно діють у розвинених країнах. Наприклад, у Європейському Союзі діє принцип «місця поставки», згідно з яким електронні послуги оподатковуються в країні, де знаходиться кінцевий споживач. Цей підхід дозволяє уникнути так званого «податкового туризму», коли великі корпорації реєструються у країнах із низькими податками, уникаючи оподаткування в країнах-споживачах. Ці податкові зміни також були закріплені у 2015 році ЄС. Впроваджені нові правила оподаткування електронних послуг, змусили таких гігантів, як Google, Amazon та Apple, а тепер і OpenAI, основного гравця у сфері штучного інтелекту,

реєструватися платниками ПДВ у кожній державі-члені ЄС. У результаті надходження до бюджетів цих країн значно зросли. В Австралії та Новій Зеландії з 2017 року діє так званий «Netflix tax», спрямований на оподаткування потокових сервісів, електронних книг та інших цифрових послуг. Результати виявилися схожими до європейських: бюджет отримав додаткові мільйони доларів, хоча ціна на деякі сервіси зросла для кінцевих користувачів.

Українська версія «податку на Google» запозичила багато елементів із цих міжнародних практик, проте має і власні особливості. Законодавство передбачило оподаткування широкого спектра електронних послуг, таких як підписки на журнали, доступ до стрімінгових платформ, рекламні послуги в інтернеті та навіть хмарні сервіси, а також виходячи з останніх тенденцій і сервісів штучного інтелекту. Результати впровадження податку виявилися вражаючими. У 2022 році держава отримала 4,3 млрд грн, а у 2023 році ця цифра зросла до майже 8 млрд грн. Найбільшими платниками стали такі гіганти, як Google, Apple, Amazon і Meta Platforms.

Проте ці показники викликають інше питання, чи не перекладають ІТ-корпорації цей податковий тягар на своїх клієнтів. На сьогодні можна стверджувати, що частково переклали. Наприклад, Google і Adobe підвищили ціни для українських користувачів їхніх платних ресурсів одразу після впровадження податку. Meta Platforms також заявила, що рекламодавці будуть змушені сплачувати додаткові 20% ПДВ. Це створює подвійний ефект: з одного боку, бюджет отримує додаткові надходження, з іншого – кінцевий споживач несе фінансовий тягар. Є всі підстави стверджувати, що і компанії, які надають українським користувачам доступ до користування штучним інтелектом теж приймуть цю модель. Зокрема компанія OpenAI, що здійснює забезпечення найбільш знаної в Україні платформи «Chat-GPT», вже сигналізує про це, повідомляючи користувачів своїх платних сервісів про підвищення вартості послуг, у зв'язку з оподаткуванням.

Отже, запровадження «податку на Google» стало важливим кроком у гармонізації податкової системи України з міжнародними стандартами. Проте цей податок виявив і низку викликів. Більшість компаній, замість сплачувати податок із власних доходів, і у зв'язку з неможливістю стягувати кошти з звичайних користувачів, просто підвищили ціни на свої оплачувані послуги. У підсумку, «податок на Google» можна вважати прогресивною реформою, яка, попри свої недоліки, демонструє позитивний ефект для державного бюджету. Цей податок також прямим чином впливає на сервіси штучного інтелекту, підвищуючи вартість цього контенту для українських споживачів, що в перспективі може привести до відтоку користування такими інструментами, що у свою чергу може призвести до агресивнішої монетизації своїх продуктів такими компаніями. Це перетворить штучний інтелект у інструмент залежний від того чи користувачі здатні пройти «Paywall».

Список використаних джерел:

1. Про внесення зміни до Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 29.12.2021 р. № 1787-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1787-2021-p#Text>

2. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо скасування оподаткування доходів, отриманих нерезидентами у вигляді виплати за виробництво та/або розповсюдження реклами, та удосконалення порядку оподаткування податком на додану вартість операцій з постачання нерезидентами електронних послуг фізичним особам : Закон України від 03.06.2021 р. № 1525-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1525-20#Text>

СЕКЦІЯ 6

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ У СИСТЕМІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ УКРАЇНИ

Коломієць Олександра Едуардівна,

здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні юридичного факультету Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА СИСТЕМИ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ УКРАЇНИ І КРАЇН ЄС

Місцеве самоврядування є основою демократичного суспільства, що сприяє ефективному управлінню на місцевому рівні та активному залученню громадян до процесу ухвалення рішень. У контексті європейської інтеграції України важливим є аналіз порівняльних характеристик системи місцевого самоврядування в Україні та в країнах Європейського Союзу. Дослідження сучасних проблем функціонування інститутів місцевого самоврядування розкриває низку актуальних питань, пов'язаних з організацією місцевої влади як в Україні, так і за кордоном.

Порівняння систем місцевого самоврядування України та держав Європейського Союзу вимагає комплексного аналізу, що охоплює різні аспекти організації та діяльності місцевих органів влади. Такий підхід дозволяє виявити як спільні риси, так і ключові відмінності між українською системою та європейськими моделями самоврядування, і може стати основою для підвищення ефективності української системи шляхом запозичення успішного європейського досвіду [1, с. 12].

Згідно із Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 року система місцевого самоврядування України включає сільські, селищні, міські ради, районні та обласні ради, а також сільського, селищного, міського голови, виконавчі органи рад і органів самоорганізації населення [2].

У Німеччині існують чотири основні моделі місцевого самоврядування, кожна з яких відрізняється структурою органів управління та розподілом повноважень. Перша модель, південно-німецька, у ній громада обирає як представницький орган – раду, так і бургомістра, який водночас очолює виконавчий комітет і раду. Така концентрація повноважень надає бургомістру вагомі позиції в системі місцевого управління. Він може приймати кадрові рішення самостійно та має значний вплив у фінансово-бюджетній сфері, що підсилює його роль у житті громади. Друга модель – північнонімецька. Тут рада обирає директора громади, який виконує функції голови виконавчої влади та формує власний виконавчий орган. Окремо обирається бургомістр, що представляє громаду, проте його повноваження здебільшого обмежуються громадськими засадами. У моделі «рада-бургомістр» виборна рада громади призначає бургомістра, який володіє широкою компетенцією і часто одноосібно приймає важливі рішення. Це надає йому значну автономію в управлінні місцевими справами. Четверта модель – рада-магістратура, тут рада обирає голову та формує колегіальний виконавчий орган – магістратуру, до складу якої входять професійні управлінці. Ця модель створює баланс між радою та виконавчою владою завдяки спільному прийняттю рішень та наявності фахової управлінської команди [3, с. 31].

Згідно зі ст. 72 Конституції Франції, територіальними колективами Республіки визнано комуни, департаменти, регіони, колективи зі спеціальним статусом і заморські території, а всі інші створюються законом. Управління цими колективами здійснюється виборними радами відповідно до законодавства. Представники уряду в департаментах і територіях відповідають за національні інтереси, здійснюють адміністративний контроль і забезпечують виконання законів. Основною адміністративно-територіальною одиницею є комуна, що не має окремого державно-владного органу, повноваження закріплені основним законом 1984 року. Зазвичай комуни вирізняються невеликими розмірами та чисельністю населення [4, с. 109].

Фінансування місцевого самоврядування в Україні переважно залежить від державних трансфертів. Це означає, що місцеві органи влади значною мірою залежать від центрального уряду у питаннях фінансування своїх потреб. Така залежність обмежує можливості місцевих громад у плануванні та реалізації власних проектів, що може призводити до нестабільності та непередбачуваності у фінансуванні. В той час як, у багатьох країнах Європейського Союзу місцева влада має більшу фінансову автономію, як-от у Німеччині та Франції, де місцеві бюджети наповнюються за рахунок податків на майно та доходи, а також за рахунок державних субсидій. Це забезпечує стабільність місцевих бюджетів та надає громадам можливість самостійно вирішувати свої проблеми.

Участь громадян у місцевому управлінні також відрізняється між Україною та країнами Європейського Союзу. В Україні громадяни беруть участь у місцевому управлінні через місцеві вибори, референдуми та громадські слухання. Це дозволяє громадянам впливати на ухвалення рішень на місцевому рівні, але ці форми участі не завжди є достатньо розвиненими та ефективними. У країнах Європейського Союзу розвиненіші форми прямої демократії. Наприклад, у Німеччині поширені народні ініціативи та референдуми, які дозволяють громадянам безпосередньо впливати на ухвалення рішень на місцевому рівні [3, с. 32]. А у Франції громадяни активно залучаються до управління через вибори, референдуми та громадські консультації.

Отже, українська модель місцевого самоврядування потребує суттєвих змін для досягнення ефективної та незалежної роботи органів влади, наближаючись до європейських стандартів. Досвід Німеччини й Франції вказує на ключові аспекти, які могли б суттєво покращити національне законодавство та управління на місцевому рівні. Успішне місцеве управління також залежить від фінансової незалежності регіонів, тому потрібно створити умови, за яких місцеві ради володітимуть і розпоряджатимуться своїми ресурсами та бюджетами, як це реалізовано у французькому законодавстві. Крім того, необхідно зміцнити фінансові гарантії для місцевого самоврядування, щоб подолати бюджетний дефіцит і підвищити довіру громади до муніципальних органів. Таким чином, закріплення за місцевими органами влади власних джерел доходу та можливості розпоряджатися власними ресурсами стане першим кроком до незалежності та ефективності місцевого самоврядування в Україні.

Список використаних джерел:

1. Баймуратов М.О., Могілевський В. С. Формування правового простору місцевого самоврядування в Україні: теоретичні підходи до розуміння та визначення. *Міжнародні та європейські стандарти місцевого самоврядування: проблеми імплементації в Україні*: матеріали всеукр. наук-практ. конф., м. Львів, 20 грудня 2019 р. С. 11–18. URL : https://fpk.in.ua/images/biblioteka/2bac_pravo/Problem-samovryaduvannya.pdf (дата звернення: 07.11.2024).

2. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР : станом на 30.10.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text> (дата звернення: 07.11.2024).

3. Грובה В. П. Особливості місцевого самоврядування в Німеччині. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Юридичні науки*. 2015. № 32. С. 30-33. URL : <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/1503> (дата звернення: 07.11.2024).

4. Грובה В. П. Система місцевого самоврядування Франції: досвід для України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Право*. Ужгород, 2015. № 32. С. 108–112. URL : <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/783> (дата звернення: 07.11.2024).

Матійчук Надія Володимирівна,

здобувачка освітнього ступеню на бакалаврському рівні факультету публічне управління Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова,

Микулець Микола Іванович,

здобувач освітнього ступеню на бакалаврському рівні факультету публічне управління Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НАДАННЯ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ

В українській правовій системі державні послуги вважаються однією з найважливіших категорій, особливо з точки зору правової відповідності стандартам Європейського Союзу, які в силу динамічного розвитку суспільства, зростають з кожним роком. Ринок послуг можна охарактеризувати як явище з постійним зростанням і Україна, якій характерна перехідна економіка, стикається з численними викликами в даній сфері.

Проблематику публічних послуг досліджували низка вчених, серед яких можна виділити В. Авер'янова, О. Музичука, М. Ковалів, Р. Калюжного, В. Курила, О. Остапенко, В. Сороко, С. Стеценка, В. Тимошука та інших [1]. Але варто зауважити, що наукові інтереси даних вчених зосереджені на дослідженні застосування адміністративних механізмів впливу на суспільні відносини, у процесі надання публічних послуг. Проте у сучасному світі неодмінно варто опиратись на досвід країн, які досягли успіху в реформуванні своїх систем надання публічних послуг.

В Україні засади надання публічних послуг регулюються Законом України «Про особливості надання публічних послуг», даний закон підписаний відносно недавно (6 серпня 2021 року), він був прийнятий в рамках реалізації урядом стратегії цифровізації державних послуг [2]. Однак, не беручи до уваги прогресивність та інноваційність рішень, які пропонує даний закон, у ньому присутні також низка недоліків. Першим і найголовнішим недоліком є велика кількість бланкетних норм, що стосуються прийняття підзаконних нормативно-правових актів Кабінетом Міністрів України, так як даний закон не регулює необхідні для цього суспільні відносини. Також великою проблемою залишається співвідношення понять «адміністративна» та «публічна» послуга. Терміни зазначенні в Законі фактично прирівнюють дані види послуг. Опираючись на факт, що адміністративні послуги регулюються Закон України «Про адміністративні послуги», можна стверджувати, що за таких умов може

виникнути правова невизначеність в регулюванні відносин у сфері публічних та адміністративних послуг

Звертаючись до міжнародного досвіду, варто зазначити, що він демонструє різноманітні підходи до підвищення якості, ефективності та доступності публічних послуг. В Європейському Союзі державні послуги поділяються відповідно до завдань, визначених законодавством ЄС. На цій основі створено відповідну законодавчу базу, розроблено концепцію та програму, яка не лише реалізує загальні інститути діяльності державних органів з надання послуг населенню, а й встановлює стандарти якості їх надання [3]. Європейське законодавство виділяється низкою особливостей серед яких можна виділити такі як абсолютне право на оскарження рішень суб'єктів публічної адміністрації, суб'єктами публічних послуг можуть виступати приватні установи за умови отримання спеціального дозволу для такого типу діяльності, відмінні риси між державними та приватними послугами зменшуються, запровадження процесів децентралізації та делегування права приймати рішення органами місцевого самоврядування (далі – ОМС) [4]. У Німеччині одним із головних напрямків розвитку державного управління є скорочення участі держави в наданні публічних послуг. Обґрунтування такого реформування передбачає передачу функції безпосереднього надавача публічних послуг приватним особам, проте відповідальність за їх надання залишається за державою.

Важливо зауважити, що існує не одна модель надання публічних послуг, серед них є континентальна, англосаксонська, скандинавська, центральноєвропейська та східноєвропейська, а також змішана модель. Скандинавська модель надання публічних послуг виділяється високим рівнем розвитку місцевого самоврядування. ОМС здійснюють контроль та регулювання процесів надання публічних послуг, та одночасно несуть відповідальність за їх якість. Дана модель правового регулювання широко застосовується в Швеції, Данії та Норвегії. У цих країнах значна увага приділяється модернізації публічної адміністрації та впровадженню електронного врядування. У Швеції діє спеціалізований портал електронних послуг для бізнесу, який спрямований на прискорення процесу відкриття підприємницької діяльності. Для реєстрації фізичної особи як підприємця необхідно ввести персональний ідентифікаційний код, надати необхідну інформацію про майбутню діяльність і сплатити реєстраційний збір через обліковий запис особи [5]. У Норвегії функціонує система надання електронних послуг населенню, що дозволяє громадянам отримувати широкий спектр послуг, які згруповані за життєвими ситуаціями:

- народження дитини й оформлення батьківства;
- смерть і успадкування;
- одруження та оформлення розлучення;
- зміна місця проживання тощо.

У кожному муніципалітеті Норвегії є відповідні електронні сервіси, які можливо знайти та використати лише за допомогою спеціального ресурсу. Основними цілями уряду Норвегії на даний момент є: по-перше, сектор державного управління має бути максимально доступним в Інтернеті; по-друге, веб-ресурси мають стати головним засобом комунікації громадян з державою; по-третє, безперервне вдосконалення послуг; по-четверте, «оцифрування» державного сектора має стати поштовхом для звільнення ресурсів, які будуть задіяні в інших сферах. Безумовно, Україна вже має платформу «Дія», але досвід Норвегії показує, що можна піти далі, створивши інтегровані сервіси, які охоплюють усі життєві ситуації громадян. І, що не менш важливо, Норвегія розвиває цифрову грамотність серед населення, що дозволяє більшій кількості громадян користуватися онлайн-послугами

Опираючись на все зазначене вище, вважаємо, що реформування законодавства України що до системи публічних послуг є критичним напрямом модернізації державного управління. Досвід міжнародних країн у сфері надання публічних послуг може стати потужним інструментом для нашої країни. Впровадження сучасних підходів дозволить підвищити якість життя громадян та зміцнити позиції України на міжнародній арені.

Список використаних джерел:

1. Шийович С. Я. Публічні послуги: теоретико-правові аспекти. URL : <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2023/04/76.pdf>
2. Огляд закону про електронні публічні послуги. URL : <https://armada.law/blog/oglyad-zakonu-pro-elektronni-publichni-poslugy/>
3. Спасібов Д. Б. Зарубіжний досвід інноваційних технологій надання публічних послуг. URL : <https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua.pdf>
4. Циганов О. Г. Теорія адміністративних послуг та її реалізація в країнах європейського союзу та в Україні. URL : http://sej.org.ua/5_2017/31.pdf
5. Андреева О. М. Електронне урядування країн Скандинавії: становлення та розвиток. *Проблеми міжнародних відносин*. 2014. С. 154–168.

Погорільська Дар'я Віталіївна,

*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні юридичного факультету
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

ДОСВІД МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В СУЧАСНІЙ ШВЕЦІЇ

Місцеве самоврядування як окреме явище організації державної влади на місцях є предметом багатьох дискусій та обговорень, тому часом саме від нього залежить, яким чином громада формує та позиціонує себе, як організовує життя своєї територіальної громади, які засоби та механізми при цьому застосовує. Королівство Швеція вважається однією з найрозвиненіших країн світу, а їхня модель місцевого самоврядування додала жвавих дискусій до обговорення питання розвитку, удосконалення системи самоврядування на місцях іншими країнами.

Чому ж саме шведська модель місцевого самоврядування є прикладом або стимулом замислитись над реформуванням цієї системи у своїх країнах, в тому числі й в Україні? Насправді, потрібно розпочинати з основ зародження і розвитку цієї розгалуженої системи в контексті їхньої країни. Фактично місцеве самоврядування сучасної Швеції бере початок із створенням та ухваленням Постанов про місцеве самоврядування у 1862 році. Згідно з ними, було запроваджено чотири типи місцевого самоврядування – сільські громади, міста та малі містечка; четвертим типом було місцеве самоврядування другого ешелону – повітова рада. Відповідно, станом на 1862 рік, налічувалося 2500 муніципалітетів першого рівня. Пізніше вони були об'єднані у 800, а згодом скорочені до 276. Пізніше об'єднання збільшило їх кількість до нинішніх 290 громад [1, ст. 416].

Місцеве самоврядування в сучасній Швеції складається з двох рівнів – 290 муніципалітетів і 21 регіон, кожен з яких відповідає площі округу. Саме вони відіграють ключову роль як постачальники соціальних послуг. Обов'язками муніципалітетів є забезпечення населення соціальними послугами, в тому числі догляд

за людьми похилого віку та догляд за дітьми, а також відповідають за початкову та середню освіту населення. Також вони забезпечують водопостачання та каналізацію, парки та зони відпочинку, протипожежну охорону. В цей же час регіони мають інші, відмінні від муніципалітетів функції, оскільки відповідають за первинну медичну допомогу та лікарні, регіональну культуру та регіональний громадський транспорт, регіональний розвиток у своєму окрузі [1, ст. 416].

Правова база місцевого самоврядування Швеції ґрунтується на основі Закону «Про місцеве самоврядування», тож саме його норми регулюють поділ системи місцевого самоврядування країни на регіони та муніципалітети. Також в законі зазначається, що основним органом місцевого самоврядування на муніципальному чи регіональному рівні є Рада, або Асамблея. Саме тому вона вирішує найважливіші справи та питання громади, в тому числі і питання оподаткування та формування бюджету.

Важливим кроком у реформуванні системи місцевого самоврядування Швеції було ратифікування нею 1989 року Європейську хартію місцевого самоврядування, розроблену Конгресом місцевих та регіональних влад Ради Європи. В той час шведський уряд запевняв, що підписання хартії стане суттєвим кроком у розвитку системи місцевого самоврядування, а також сприятиме поширенню демократії в європейському та світовому середовищі, а також зазначалось, що система місцевого самоврядування Швеції є сталою, сформованою історією Швеції, і повністю відповідає вимогам хартії. Відповідно, зміни у реформуванні не передбачалися, а навпаки оголошувалось прагнення до дотримання вимог ратифікованої хартії. Проте після ратифікації відбулася низка змін, які привели шведську правову систему у більшу відповідність до Хартії. Це простежується у змінах до Конституції, де є чітке посилення на Хартію. Наприклад, у 1993 році було посилено дотримання статті 9 про фінансування місцевого самоврядування, коли ряд конкретних грантів було замінено одним загальним грантом, а «принцип фінансування» був введений парламентом. Це означає, що розподіл нових завдань місцевим органам влади повинен супроводжуватися конкретизацією того, як вони повинні фінансуватися [1, ст. 432]. Тому підписання Європейської хартії сприяло зближенню навколо фундаментальних принципів місцевого самоврядування відповідно до прийнятих стандартів. Чому ж тоді шведську систему місцевого самоврядування багато хто вважає однією з найдосконаліших? Громадяни мають гарантовані законом і традицією можливості впливати на рішення органів місцевого самоврядування та контролювати їх діяльність, яка є відкритою, прозорою і відповідальною [3, ст. 37]. Високий рівень довіри до органів публічної влади зменшує напругу між громадянами і установами, зменшує рівень скарг та судових процедур, що здешевлює витрати на управління. Це стимулює людей, які не ухиляються від такого зобов'язання, до добровільної сплати податків. Відносини діалогу між національним та місцевими урядами: цей діалог викликаний не потребами закону, а потребами життя. Органи місцевого самоврядування є бажаним місцем роботи для громадян: високі зарплати і можлива кар'єра, що приваблює кваліфіковані кадри і молодь [4, ст. 5–6]. Це і пояснює, чому так багато з них беруть участь у житті громади, місцевого самоврядування та організації влади.

На сьогодні шведський уряд активно допомагає Україні розвивати систему місцевого самоврядування. Яскравим прикладом цього є відкриття Форуму муніципального партнерства у Львові 27 листопада 2024 року за участі Мартіни Квік, Заступниці Місії Посольства Швеції в Україні. Вона наголосила: «Ми працюємо з державними інституціями на національному рівні, але водночас ми переконані, що

місцеве самоврядування має відіграти ключову роль як в процесі відбудови, так і в процесі євроінтеграції. 70 % законодавства ЄС практично реалізується в громадах, тому ми будемо продовжувати підтримку місцевого рівня в Україні» [2].

Тому питання, чи є Швеція та її модель місцевого самоврядування прикладом для змін та реформування в Україні, є відкритим та однозначно заслуговує на увагу та активні й вільні обговорення.

Список використаних джерел:

1. A. Lidström & T. Madell: Local Self-Government in Sweden. LOCAL SELF-GOVERNMENT IN EUROPE. / За редакцією В. Brezovnik, I. Hoffman, J. Kostrubiec, 2021. pp. 415–433.

2. Квік М. Швеція продовжує підтримку реформи децентралізації та управління відходами в Україні. URL : <https://cities4cities.eu/martina-kvik-shvecziya-prodovzhuye-pidtrymku-reformy-deczentralizacziyi-ta-upravlinnya-vidhodamy-v-ukrayini/>

3. Мірошник О. Інститут місцевого самоврядування у Швеції. *Національна безпека і оборона*. 2009. С. 37–39.

4. Ткачук А. Скандинавський шлях. Досвід реформ адміністративно-територіального устрою і місцевого самоврядування в Данії та Швеції. Копенгаген-Стокгольм-Київ. 2015. С. 1–48.

СЕКЦІЯ 7

ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ З ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Корюгін Андрій Валерійович,

*кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту,
економіки, статистики та цифрових технологій*

Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

ЕЛЕМЕНТИ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕКОЮ ПРАЦІ НА КОМУНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Система безпеки праці на комунальних підприємств є важливим фактором впливу на продуктивність, фінансову стабільність та репутацію, що обумовлює її удосконалення в сучасних умовах євроінтеграційних процесів. До системи управління безпекою праці входять сама система охорони праці та елементи управління її станом. Під системою управління безпекою праці розуміють частину загальної системи управління організацією, яка спрямована на запобігання нещасним випадкам та професійним захворюванням на виробництві, а також небезпеки для третіх осіб, що виникають у процесі господарювання, і включає в себе комплекс взаємопов'язаних заходів на виконання вимог законодавчих та нормативно-правових актів з охорони праці [1]. Система управління безпекою праці має певні відмінності від системи управління охороною праці у підходах, спрямованості й акцентах. Спільною для цих систем є мета – збереження життя і здоров'я працівників, але система охорони праці має більш широкий соціально-правовий підхід.

Актуальною проблемою у системах менеджменту охорони та безпеки праці комунальних підприємств є те, що вона у більшості випадків спрямована на реагування на небезпечні випадки, що вже трапилися, а не на їх попередження. Це не сприяє визначенню найбільш важливих та першочергових профілактичних робіт з безпеки праці та залучення на їх реалізацію матеріальних та фінансових ресурсів. Як наслідок, розробляється велика кількість заходів та відбувається нераціональний розподіл та витрачання різних видів ресурсів, що виділяються на охорону праці. В результаті продовжують виникати нещасні випадки та небезпечні ситуації, що призводять до людських, матеріальних та фінансових втрат. Це обумовлює впровадження принципу системності у менеджменті безпеки праці на підприємствах, що ґрунтується на всебічному аналізі функціонування системи управління охорони праці, розгляді можливих альтернатив прийнятих рішень, координації зусиль на пріоритетних напрямках, оцінці можливих запобіжних дій у кожному елементі та компоненті систем. Вибір моделі такої системи має здійснюватися з урахуванням специфіки підприємства, характеру надання послуг та можливостей її впровадження. Важливим кроком у цьому напрямку є впровадження міжнародних стандартів, таких як OHSAS 18001 (або його український аналог – ДСТУ OHSAS 18001), які формують структуру для ефективної системи управління безпекою праці [2]. В структурі такої системи виділяють кілька

основних елементів, що забезпечують ефективність та стійкість у питаннях охорони праці та запобігання нещасним випадкам.

1. Політика у сфері безпеки праці. Політика з охорони праці є базовим документом, який визначає зобов'язання підприємства щодо захисту здоров'я та безпеки працівників. Цей документ формулює основні цілі, принципи і зобов'язання щодо безпеки праці. Політика також відображає рівень відповідальності керівництва за впровадження заходів з охорони праці та надає працівникам інформацію про їхні права та обов'язки у цій сфері.

2. Організаційна структура управління безпекою праці. Організаційна структура управління безпекою праці визначає відповідальних осіб і рівні підпорядкування для виконання заходів із забезпечення безпеки праці. Структура може включати спеціальний відділ з охорони праці, який займається координацією всіх заходів у цій сфері, а також призначених осіб на всіх рівнях управління, відповідальних за конкретні аспекти безпеки.

3. Ідентифікація та оцінка ризиків. Процес ідентифікації та оцінки ризиків є ключовим елементом системи управління безпекою праці. Він передбачає аналіз усіх виробничих процесів та робочих місць на предмет потенційної небезпеки. Мета цього процесу — виявити й оцінити ризики, визначити ступінь небезпеки та встановити пріоритетність у заходах щодо їх усунення або мінімізації.

4. Планування заходів із запобігання ризикам. На основі проведеної оцінки ризиків формується план запобіжних заходів, який містить конкретні дії для усунення або зменшення ризиків. Цей план включає заходи технічного характеру (модернізація обладнання, установка захисних пристроїв), організаційні заходи (зміна робочих графіків, впровадження обов'язкових інструктажів) та заходи з підготовки персоналу (навчання безпечним методам роботи), є визначення відповідальних осіб за реалізацію кожного заходу та терміни виконання.

5. Навчання та інструктаж працівників. Регулярне навчання та інструктажі з охорони праці є важливим компонентом системи управління безпекою праці. Ці заходи дозволяють працівникам отримати необхідні знання і навички для виконання своїх завдань у безпечних умовах. Навчання охоплює як основні правила безпеки, так і спеціалізовані теми, пов'язані з конкретними ризиками на робочому місці. Інструктажі можуть бути первинними, повторними, позаплановими та цільовими, і кожен із них сприяє підвищенню рівня обізнаності працівників щодо вимог безпеки.

6. Контроль і моніторинг. Контроль і моніторинг безпеки праці на підприємстві забезпечує своєчасне виявлення та усунення відхилень від установлених норм і стандартів. Моніторинг включає регулярні перевірки стану робочих місць, нагляд за дотриманням технічних і санітарно-гігієнічних норм, а також контроль за виконанням запобіжних заходів.

7. Реагування на надзвичайні ситуації. Система управління безпекою праці повинна передбачати механізми реагування на надзвичайні ситуації, які включають аварії, пожежі, витік небезпечних речовин або інші нещасні випадки. Підприємство розробляє план реагування на надзвичайні ситуації, який передбачає заходи з евакуації працівників, надання першої медичної допомоги, оповіщення відповідних служб. Співробітники повинні бути навчені діям у разі виникнення небезпечних ситуацій, а також повинні мати доступ до необхідного обладнання та засобів індивідуального захисту.

8. Оцінка результативності та постійне вдосконалення. Для підтримки високих стандартів безпеки необхідно постійно оцінювати ефективність системи управління безпекою праці. Це включає аналіз виконання запобіжних заходів, виявлення недоліків

і визначення шляхів їхнього усунення. На основі оцінки результативності система охорони праці постійно вдосконалюється, коригуються плани заходів, оновлюються інструкції та процедури.

9. Документування та звітність. Важливою складовою системи управління є документування всіх процесів, заходів і процедур, пов'язаних з безпекою праці. Це може включати протоколи навчання, акти перевірок, звіти про інциденти, списки використаних засобів індивідуального захисту тощо. Документування дозволяє систематично зберігати інформацію про всі аспекти діяльності у сфері охорони праці, що є важливим для планування і подальшого вдосконалення системи.

Ефективна система управління безпекою праці є основою для зниження виробничих ризиків і захисту здоров'я працівників. Вона охоплює всі рівні підприємства – від розробки політики й організаційної структури до конкретних заходів із навчання, контролю й удосконалення. Впровадження такої системи дозволяє не лише запобігти нещасним випадкам та професійним захворюванням, а й підвищити загальну продуктивність і репутацію підприємства.

Список використаних джерел:

1. ДСТУ ISO 45001:2019 (ISO 45001:2018, IDT) Системи управління охороною здоров'я та безпекою праці. URL: https://zakon.isu.net.ua/sites/default/files/normdocs/dstu_iso_45001_2019.pdf

2. Крайнюк, О., Буц, Ю., Барбачин, В., & Северинов, О. Використання технологій віртуальної та доповненої реальності для забезпечення безпеки праці. *Комунальне господарство міст*. 2022. №4 (171). С.165–172. <https://doi.org/10.33042/2522-1809-2022-4-171-165-172>

Кропивка Марія Павлівна,

*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні факультету публічного управління
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

ОСОБЛИВОСТІ ВІДКРИТОСТІ ТА ПРОЗОРОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Важливим елементом державного управління є органи місцевого самоврядування. Під час воєнного стану органи місцевого самоврядування (далі – ОМС) забезпечують належну координацію гуманітарної допомоги, всебічно надають підтримку для переселенців, проводять мобілізацію ресурсів для оборонних потреб, допомагають у відновленні критичної інфраструктури регіону, дбають про охорону важливих для держави об'єктів, проводять відповідні заходи щодо підтримки громадського порядку та безпеки на підконтрольних їм територіях, у разі необхідності можуть здійснювати евакуацію населення з небезпечних для життя зон, забезпечують інформування громадян про поточну ситуацію в регіоні та країні, передають кошти з місцевого бюджету на потреби ЗСУ та сил територіальної оборони, а також у разі необхідності вводять трудову повинність для певної категорії осіб для роботи на оборонних промислах та ліквідації наслідків надзвичайного стану. Відкритість та прозорість у діяльності є основою демократії на місцях, а також фундаментом, що забезпечує довіру громадян до влади, ефективність прийняття рішень та зменшення корупційних проявів починаючи з нижчих ланок державного управління. В умовах воєнного стану в Україні ці два фундаментальні принципи діяльності органів держави

набувають нових викликів та трансформацій. З одного боку, починаючи з 24 лютого 2024 року постало питання про необхідність обмеження окремих аспектів відкритості та прозорості діяльності ОМС для гарантування державної безпеки. З іншого – відкрита та прозора комунікація, а також активне залучення громадян у певних питаннях державного управління стало необхідним критерієм для забезпечення загальної суспільної стабільності в умовах важкої кризи.

Збереження функціональної системи місцевого самоврядування виявилось одним із ключових факторів стійкості України в умовах повномасштабної війни. Такі особливості воєнного стану, як тимчасова відсутність можливості проведення місцевих виборів та обмеження на проведення масових заходів за участі громадян, а також доступ до публічної інформації, призвели до виникнення певної специфіки функціонування органів місцевого самоврядування. Як наслідок виникла нагальна потреба у забезпеченні належного рівня прозорості та відкритості діяльності таких органів, з метою підтримки суспільно-політичної стабільності в середині країни.

Важливим кроком у досягненні цієї цілі стало підписання Президентом України Закону № 3590-IX «Про внесення змін до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» щодо забезпечення прозорості місцевого самоврядування». Ключовими його положеннями стали:

- 1) обов'язкова відеофіксація пленарних засідань місцевих рад та їхніх постійних комісій;
- 2) публікація проєктів порядку денного та протоколів засідань;
- 3) оприлюднення інформації про об'єкти комунальної власності;
- 4) забезпечення онлайн-трансляцій засідань після завершення воєнного стану.

Вище зазначенні заходи покликанні поглибити взаємодію органів місцевого самоврядування та громади, підвищити рівень довіри громадян, забезпечити ефективність управлінського процесу та запобігання корупції, а також прокласти шлях для подальшої трансформації ОМС в сфері відкритості [3].

Не менш важливо зазначити й те, що успішна стабілізація та відновлення територіальних громад базуються на впровадженні ефективної та прозорої системи стратегічного планування. Прозорість та відкритість при цьому займають центральне місце, оскільки є ключовими умовами формування стратегії відновлення та сталого процвітання. Громади, які здатні забезпечити відкритість у всіх аспектах суспільного життя, мають значно більші шанси на досягнення певних цілей регіону.

Дослідження, яке було проведене Transparency International Ukraine в рамках програми «Прозорі міста», засвідчило значний прогрес у сфері відкритості даних в українських містах у період 2017-2021 років. Однак, повномасштабне вторгнення РФ суттєво вплинуло на рівень прозорості місцевого самоврядування.

Аналіз діяльності 70 міст у 2022 році показав, що хоча середній рівень виконання індикаторів прозорості знизився порівняно з попередніми роками, міста, які демонстрували високу прозорість до війни, зберегли цей тренд і в умовах воєнного стану. При цьому, більшість міст адаптували свої вебсайти та сервіси для забезпечення доступу до необхідної інформації для громадян, зокрема щодо укриттів, гуманітарної допомоги та соціальних послуг.

Основними причинами зниження рівня прозорості стали обмеження, пов'язані з воєнним станом, такі як призупинення роботи загальнонаціональних порталів, відсутність ресурсів, ускладнення роботи з наповненням офіційних вебсайтів та проблеми з відновленням роботи органів місцевого самоврядування на деокупованих територіях [1].

Якщо порівнювати рівень прозорості та відкритості ОМС в Хмельницькій та інших областях України то можна дійти наступного висновку: станом на 2023 рік Хмельницька область мала високу відкритість, яка оцінювалась у 10 балів, сусідні області, такі як Вінницька, Житомирська, Рівненська, Тернопільська та Чернівецька також мали високий рівень відкритості міських рад (11 балів), а найнижчий рівень (середній по шкалі) мали Харківська та Запорізька (8 та 5 балів відповідно). Серед даних про засідання, які публікувалися на сайтах міських рад Хмельницької області, були розпорядження про скликання ради, порядок денний, поданні проекти рішень, поіменне голосування, протокол засідання та прийняті рішення. Трансляції та відеозаписи засідань не публікувалися [2].

Загалом, у висновку можна сказати, що воєнний стан суттєво вплинув на функціонування органів місцевого самоврядування в Україні, виявивши як позитивні, так і негативні тенденції. З одного боку, повномасштабна війна продемонструвала недостатню стійкість механізмів забезпечення прозорості, розроблених у попередні роки. З іншого боку, реформи децентралізації, які надали місцевій владі більше повноважень і ресурсів, сприяли підвищенню їхньої спроможності адаптуватися до нових умов та підтримувати життєдіяльність громад.

Прозорість та підзвітність стали фундаментальними принципами успішного реконструювання України, а відновлення та розвиток територіальних громад мають ґрунтуватися на засадах відкритості та прозорості, що передбачає забезпечення доступу громадян до інформації, їхню участь у прийнятті рішень та активну позицію органів місцевого самоврядування щодо розкриття інформації та залучення громадськості.

Серед пропозицій щодо покращення відкритості та прозорості діяльності органів місцевого самоврядування можна навести: створення на сайтах ОМС спеціалізованих розділів, присвячених діяльності таких органів під час воєнного стану; розширення використання соцмереж для оперативного інформування громадян про усі можливі події; публікування щомісячних звітів про виконання місцевих бюджетів з акцентом на оборонний комплекс, гуманітарну допомогу та відновлення інфраструктури; впровадження цифрових платформ, де громадяни змогли б надати свої скарги, пропозиції та звернення; організувати регулярні онлайн- та офлайн-конференції для обговорення актуальних проблем регіону; розробка механізму залучення представників громади та громадських організацій щодо моніторингу ключових рішень та проектів; створити окрему платформу, де б громадяни могли переглянути інформацію про тендери та закупівлі ОМС.

Список використаних джерел:

1. Губа М. І. Прозорість місцевого самоврядування як фактор забезпечення інституційної стійкості системи публічного управління в умовах воєнного стану. *ВІСНИК ХНТУ*. № 2, 2024 р. С. 285–290.

2. Олійник В. Рейтинг прозорості місцевих рад. Хто пасе задніх у 2024 році? *Главком*. URL : <https://glavcom.ua/country/politics/rejtingh-prozorosti-mistsevikh-rad-khto-pase-zadnikh-u-2024-rotsi-989481.html>

3. Прозорість місцевого самоврядування в умовах воєнних викликів. Національний інститут стратегічних досліджень. URL : <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/prozorst-mistsevoho-samovryaduvannya-v-umovakh-voyennykh-vyklykiv>

Микулець Микола Іванович,
здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні факультету публічного управління
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ТА НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА: БАЛАНС ПОВНОВАЖЕНЬ І ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Децентралізація в контексті національної безпеки України набуває особливої значущості в сучасних умовах геополітичних викликів та воєнної агресії. Пов'язано це з тим, що ефективний розподіл повноважень між центральною владою та місцевими органами самоврядування дозволяє не лише оптимізувати систему управління та прискорити прийняття рішень, але й створити більш стійку й адаптивну систему територіального захисту, яка здатна швидко реагувати на зовнішні загрози та мобілізувати локальні ресурси, що особливо важливо в умовах повномасштабної війни.

Дане питання дотично розглядають такі вчені як О. Кукарцев, Л. Василичина, Н. Степанюк та інші. Однак проблематика не є розкритою і потребує ґрунтовного та структурованого дослідження.

За загально прийнятим визначенням національна безпека передбачає собою здатність країни вчасно виявляти та запобігати і нейтралізувати загрозу національним інтересам. Детальніше про національні інтереси вказано на рис. 1.

Рис. 1. Національні інтереси держави

Примітка. Складено автором на основі джерела [1]

За такого трактування можна стверджувати, що в сучасних умовах децентралізація виступає вагомим фактором національної безпеки за порівняно високого рівня регіоналізації суспільства [2]. Децентралізація передбачає делегування центральним урядом частини повноважень органам місцевого самоврядування з відповідним фінансуванням.

Опираючись на статтю 32 Закону України «Про місцеве самоврядування», ми можемо побачити, що місцеві органи влади сприяють національній безпеці шляхом розвитку культурної ідентичності і традицій, забезпечення рівного доступу до освіти й охорони здоров'я, підтримки патріотичних молодіжних ініціатив, збереження історичної спадщини, а також використання мов національних меншин, що зміцнює соціальну єдність і задовольняє потреби громади.

Посилаючись на статтю 36 та цього ж нормативно-правового акту можна зробити висновок, що місцева влада сприяє національній безпеці і в іншій сфері, оскільки відповідає за організацію призову на військову службу, ведення військового обліку, участь у заходах територіальної оборони, планування та проведення заходів мобілізації, забезпечують необхідною інфраструктурою військові частини, а також готують населення до участі в національному спротиві. Також органи місцевого самоврядування здійснюють повноваження в сфері соціально-економічного добробуту відповідно до статей 28-31 та 33-35 Закону України «Про місцеве самоврядування» [3]. Окрім цього, роль децентралізованої влади в системі національної безпеки держави забезпечується завдяки сприянню участі громадян в управлінні державою; створенням умов для формування нової еліти; перешкоджанням формуванням авторитаризму; забезпеченню можливості здійснювати експерименти з новими структурами та запровадженням нових політик; найефективнішого надання послуг на місцевому рівні; формуванню у громадян відчуття місця і спільноти; сприянню формуванню громадянського суспільства.

Таким чином можна зробити висновок, що децентралізація відіграє значну роль в забезпеченні національної безпеки. Окрім створення умов для формування нової еліти, протидії авторитаризму та створення сильного громадянського суспільства, органи місцевого самоврядування відіграють важливу роль у зміцненні національної безпеки України завдяки широким повноваженням. Органи місцевого самоврядування забезпечують усі складові національних інтересів – соціально-економічний добробут, воєнно-політичний суверенітет та задоволення і розвиток культурних потреб. Отже, завдяки децентралізації забезпечення національної безпеки значно зросло, а за умов подальшого розвитку вийде на новий, раніше не досяжний рівень.

Список використаних джерел:

1. Національний інтерес. URL : <http://surl.li/immjrs>
2. Децентралізація сфери державного управління України. URL : <https://knute.edu.ua/file/NjY4NQ==/5a7cbc05abd3a86b91ad5355e3962c47.pdf>
3. Про місцеве самоврядування : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

Мощанець Андрій Андрійович,

аспірант Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

РОЗВИТОК СПІВПРАЦІ МІЖ ВЛАДОЮ ТА БІЗНЕСОМ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛADOVA ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Побудувати розвинену та спроможну територіальну громаду неможливо зі слабкою економікою. Водночас економічний стан будь-якого муніципалітету безпосередньо пов'язаний з рівнем розвитку малого та середнього бізнесу, який є найбільш вразливим до змін у зовнішньому середовищі. Враховуючи деструктивні наслідки пандемії COVID-19, повномасштабне вторгнення росії, енергетичну кризу, значні руйнування інфраструктури, брак професійних кадрів, інфляцію та інші виклики, рівень підприємницької активності в Україні значно зменшився. Важливою передумовою для покращення ситуації є налагодження стійких партнерських відносин між владою та бізнесом.

Дослідження проблем, пов'язаних із забезпеченням економічної безпеки територіальних громад знайшло відображення в працях низки вітчизняних науковців, серед яких М. В. Волосюк, І. В. Сіренко. Однак не применшуючи науковий доробок згаданих дослідників, необхідно справедливо зазначити, що на сьогодні не достатньо врахована роль співпраці влади та бізнесу в контексті забезпечення економічної безпеки територіальних громад.

Розпочати виклад результатів вивчення цієї проблеми слід із розкриття сутності базового поняття. Так, згідно з підходом, запропонованим М. В. Волосюком та І. В. Сіренко, під дефініцією «економічна безпека територіальної громади» слід розуміти «такий стан рівня життєздатності територіальної громади, що одночасно гарантує виконання місії і цілей її функціонування, сталість розвитку та забезпечення захищеності від внутрішніх і зовнішніх ризиків» [1, с. 106–107].

Рівень економічної безпеки безпосередньо пов'язаний з розвитком підприємницької діяльності, який є важливою передумовою наповнення місцевого бюджету, задоволення потреб суспільства у споживчих товарах та послугах, створення доданої вартості, нових робочих місць й підвищення рівня зайнятості населення [2, с. 148]. Тому місцева влада повинна шукати шляхи для підтримки існуючих підприємств, стимулювати їх розширення, а також сприяти започаткуванню нових бізнесів.

Враховуючи зазначені аспекти, можемо сформулювати принципи взаємодії влади та бізнесу, впровадження яких сприятиме підвищенню рівня економічної безпеки територіальних громад:

- принцип комплексної підтримки місцевої економіки, що охоплює сприяння залученню інвестицій, розбудову бізнес-інфраструктури, використання інноваційних технологій, розробку та впровадження стратегій місцевого економічного розвитку;
- принцип узгодженості економічної політики, де всі заходи повинні відповідати один одному та бути добре зрозумілими [3, с. 135];
- принцип своєчасності прийняття рішень щодо нейтралізації загроз у економічній сфері;
- принцип підтримки відкритого діалогу, який передбачає постійну взаємодію між представниками влади та бізнесу з метою обміну інформацією, прийняття обґрунтованих управлінських рішень та вирішення актуальних проблем;
- принцип прозорості, заснований на тому, що всі рішення, які стосуються взаємодії влади та бізнесу, ухвалюються виключно на підставі чинного законодавства, а інформація про такі рішення є відкритою та доступною, що мінімізує корупційні прояви.

Очевидно, що побудувати стійкі зв'язки між бізнесом та владою можливо лише шляхом узгодження інтересів обох сторін з урахуванням їх потреб. Тому у процесі налагодження партнерства зазначені суб'єкти повинні не лише об'єднувати зусилля задля досягнення поставлених стратегічних цілей, але й мати глибоке розуміння та враховувати у своїй діяльності специфічні потреби кожної із сторін. Інакше кажучи, влада повинна створювати сприятливі умови для розвитку бізнесу з урахуванням його потреб, коли ж бізнес, зі свого боку, має зважати на соціальні та економічні ініціативи влади.

Отже, на основі викладеного вище, можемо підсумувати, що забезпечити економічну безпеку територіальних громад неможливо без налагоджування ефективної співпраці між владою та бізнесом.

Список використаних джерел:

1. Волосюк М. В., Сіренко І. В. Економічна безпека територіальної громади в системі забезпечення її сталого розвитку. *Економіка та держава*. 2021. № 6. С. 105–109.
2. Акуленко В. Л., Захаркін О. О., Комендант І. В. Роль малого та середнього бізнесу у фінансових відносинах місцевого самоврядування. *Бізнес Інформ*. 2020. № 9. С. 147–154.
3. Ніколіна І. І., Мережко В. М. Теоретичні аспекти розбудови належного врядування на місцевому рівні. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія: Публічне управління та адміністрування. Т. 33 (72) № 6, 2023. С.133–137

Нестеренко Кирилл Олександрович,

аспірант Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

РОЛЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ В ЕКОЛОГІЧНІЙ СФЕРІ

Національні інтереси в екологічній сфері відіграють значну роль у публічному управлінні, з огляду на зростання актуальності екологічних небезпек та ризиків. Сьогодні проблема збереження довкілля та розроблення ефективної екологічної політики є однією із найважливіших проблем світової спільноти, оскільки зростають загрози не лише добробуту та здоров'ю людини, але і можливості існування людини взагалі.

Стабільність екологічної сфери є важливою проблемою національної безпеки, оскільки тільки стабільна екосистема забезпечує функціонування нормального середовища, в якому людина та інші живі організми можуть виживати. Особливої актуальності це питання набуло з початком воєнних дій на значній за площею території нашої держави після повномасштабного вторгнення РФ. Тоді, поруч із існуючими проблемами в екологічній сфері, з'явилися нові – руйнування цілих екосистем; забруднення землі та водойм боєприпасами, людськими останками; неконтрольоване функціонування промислових гігантів на окупованих територіях тощо.

Метою публічного управління екологічною сферою є реалізація положень екологічного законодавства, контроль за дотриманням екологічної безпеки, здійснення ефективних природоохоронних заходів та забезпечення раціонального природокористування.

Сучасна екологічна політика реалізується шляхом взаємодії різноманітних суспільних сил органів державної влади, органів місцевого самоврядування, громадських організацій [1, с. 226]. Центральна роль належить уряду держави, а головним органом виконавчої влади, яким здійснюється формування та забезпечення реалізації державної екологічної політики є Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. Попри зосередженість повноважень із формування державної екологічної політики у органів державної влади, її реалізація неможлива без взаємодії з органами місцевого самоврядування. Це дає можливість враховувати національні інтереси в екологічній сфері на конкретних територіях. Через органи місцевого самоврядування найпредметніше реалізується принцип збалансованого гармонійного розвитку довкілля та підтримується екологічний баланс. На місцевому рівні вдається найбільш повно поєднувати культурні та екологічні традиції, суспільні

та екологічні інтереси населення. Тому органам місцевої влади віддається перевага в ролі управлінського механізму взаємодії природи та суспільства. На органи місцевого самоврядування низкою нормативно-правових актів покладаються повноваження з охорони навколишнього природного середовища. До яких, зокрема, належать: Закони України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про місцеве самоврядування в Україні», а також кодексами, що регулюють використання природних ресурсів (лісових, водних, надр тощо).

Так, саме місцеві ради відповідальні за стан довкілля на своїй території, забезпечення реалізації екологічної політики; регулювання діяльності підприємств, що впливають на стан навколишнього природного середовища; затвердження планів та схем забудови території; здійснення видачі дозволів на спеціальне використання ресурсів; затвердження місцевих екологічних програм; організація вивчення довкілля; участь у пошуках резервів фінансування заходів природозбереження; забезпечення поінформованості населення про стан довкілля; організація заходів з ліквідації екологічних наслідків аварій; організацію об'єктів та територій природо-заповідного фонду місцевого значення тощо [2].

Вважається, що в загальному діяльність місцевих рад націлена на покращення якості життя громадян, забезпечення захисту екосистем, забезпечення ефективної державної підтримки діяльності громади.

До компетенцій органів місцевого самоврядування в екологічній сфері належить організація та проведення роботи із підвищення екологічної культури населення (розвиток екологічного краєзнавства, організація взаємодії із місцевими громадськими організаціями); здійснення заходів з стимулювання розвитку екологічного підприємництва (випуск муніципальних цінних паперів, інвестиційні субвенції бізнесу тощо); запровадження механізмів стимулювання місцевого еколого-економічного розвитку (створення кластерів, участь у національних проєктах, стимулювання державно-приватного партнерства тощо).

Для адміністративного регулювання екологічної сфери, органами місцевого самоврядування використовуються соціально-економічні заходи впливу на захист навколишнього природного середовища, а саме: формування регіональних програм застосування адміністративних санкцій; кредитування; встановлення штрафів; політика ціноутворення на місцевому рівні [3, с. 87]. Тобто, з огляду на все вище сказане, саме органи місцевого самоврядування мають можливість оперативно реагувати на наслідки проблем та надзвичайних подій в екологічній сфері та нівелювати їхній вплив на національну безпеку, оскільки територіально знаходяться в епіцентрі такого впливу. Однак ефективною їхня діяльність може бути тільки у тісній взаємодії з органами державної влади та громадськістю, яка у результаті має синергетичний ефект.

Таким чином, роль органів місцевого самоврядування у забезпеченні національних інтересів в екологічній сфері є надзвичайно важливою. Це пояснюється, перш за все, тим, що кожен регіон нашої держави, кожна окремо взята територіальна громада має свої унікальні проблеми в екологічній сфері, які з початком повномасштабного вторгнення РФ в Україну суттєво загострилися. В сучасних реаліях від професійності дій представників органів місцевого самоврядування у вирішенні екологічних проблем залежить не лише розвиток конкретних територій, наслідки можуть мати місце для цілих екосистем та держави в цілому. Тому злагоджена робота місцевих органів влади, їхня продуктивна взаємодія із органами центральної влади, є необхідною умовою ефективного подолання негативних наслідків для екологічної сфери через воєнні дії, вплив глобального потепління, виснаження та нераціональне

використання природних ресурсів, що в сукупності несе загрозу для національної безпеки нашої держави.

Список використаних джерел:

1. Кириченко Ю. М. Повноваження органів місцевого самоврядування у сфері охорони навколишнього природного середовища. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 2. С. 226–229. URL : http://www.lsej.org.ua/2_2020/60.pdf (дата звернення: 18.11.2024).
2. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (дата звернення: 21.11.2024).
3. Бек У. П., Гатала В. В. Про роль місцевих громад у механізмах контролю екологічної політики. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична*. 2023. № 37. С. 84–88. URL : <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/download/782/710> (дата звернення: 21.11.2024).

Пещанюк Уляна Ігорівна,

*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні юридичного факультету
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

ВЗАЄМОВІДНОСИНИ МІЖ МІСЦЕВИМИ ДЕРЖАВНИМИ АДМІНІСТРАЦІЯМИ ТА ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Конституція України закріплює дві незалежні системи місцевої влади: місцеві державні адміністрації, які діють як органи виконавчої влади на місцях, та органи місцевого самоврядування, що представляють публічну владу територіальних громад. Це різні системи місцевого управління, що відрізняються за своєю юридичною суттю, зокрема за функціями та повноваженнями. Конституція України забезпечує гарантії місцевого самоврядування, що виключає можливість його заміни місцевими державними адміністраціями [2].

Місцеве самоврядування – це право територіальної громади, яка об'єднує жителів села, кількох сіл, селища чи міста, самостійно вирішувати питання місцевого значення відповідно до Конституції та законів України. В Україні місцеве самоврядування визнається таким, що сприяє побудові громадянського суспільства, демократичної правової держави з верховенством права, пріоритетом прав людини та чітким розподілом влади [1].

Взаємовідносини між місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування в Україні регулюються нормативно-правовими актами. Конституція України передбачає можливість передачі повноважень від місцевих державних адміністрацій до виконавчих органів сільських, селищних та міських рад, а також від обласних і районних рад до відповідних державних адміністрацій. Законодавство чітко окреслює межі такого делегування, а також визначає інші форми співпраці між цими органами. Чинна система правового регулювання поділу функцій і повноважень між місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування передбачає використання різних юридичних механізмів. До них

належать нормативно-правові акти, договори та угоди, а також судові інструменти для вирішення спірних питань.

Конституція слугує основним документом, який визначає розподіл функцій і повноважень між трьома гілками влади. Вона закріплює правові засади діяльності як місцевих державних адміністрацій, так і органів місцевого самоврядування. Також встановлює чіткі межі цих функцій і повноважень, щоб запобігти їх змішуванню або неправомірному виконанню. Ще одним важливим інструментом для розмежування функцій і повноважень місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування в Україні є закони, а саме, основні з них – Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», та Закон України «Про місцеві державні адміністрації» [2].

Отже, конституційні засади взаємовідносин між державною владою і місцевим самоврядуванням в Україні закріплюють чітке розмежування функцій і повноважень між місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування. Конституція визначає правові рамки для обох систем влади, забезпечуючи гарантії місцевого самоврядування і запобігаючи їх змішуванню. Закони України, у свою чергу, деталізують ці положення, встановлюючи механізми делегування повноважень і співпраці між різними рівнями влади. Взаємодія між цими структурами сприяє розвитку територіальних громад, підтримує демократичні засади та сприяє ефективному управлінню, що, в свою чергу, підсилює громадянське суспільство і верховенство права в країні. У результаті, належне регулювання та реалізація цих взаємовідносин є важливими для стабільного розвитку України як правової держави.

Список використаних джерел:

1. Конституція України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002 ст.140). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 30.10.2024).
2. Конституційні принципи та види взаємодії органів місцевого самоврядування з місцевими органами виконавчої влади. URL : https://studies.in.ua/shpora-konst_pravo/392-konstitucyn-principi-ta-vidi-vzayemodyi-organv-mscevogo-samovryaduvannya-z-mscevimi-organami-vikonavchoyi-vladi.html (дата звернення: 30.10.2024).

Сем'янчук Петро Михайлович,

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри публічного управління та адміністрування

Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова,

Фасолько Тетяна Миколаївна,

кандидатка економічних наук, доцентка,

доцентка кафедри фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку

Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

МАТЕМАТИКА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ БЕЗПЕКИ І СТРАХУВАННЯ У СФЕРІ ТУРИЗМУ

Безпека у сфері туризму за сучасних умов є одним із ключових елементів національної безпеки України. Постійні ракетні, артилерійські й безпілотні обстріли, а також бомбардування території України з боку московії складають загрозу життю і здоров'ю туристів, а також завдають шкоди туристичним об'єктам, закладам рекреації і гостинності, туристичній інфраструктурі й навколишньому середовищу.

Чинне законодавство України також надає гарантії безпечного перебування туристів на території України і зобов'язує органи влади та суб'єктів туристично-рекреаційної діяльності розробити низку заходів з безпеки туристів. Зокрема, в статті 26 Закону України «Про туризм» чітко прописано: «Місцеві органи державної виконавчої влади в галузі туризму розробляють та організовують виконання регіональних програм забезпечення захисту й безпеки туристів, особливо в місцях туристичної активності» [1].

Можна окреслити чинники забезпечення національної туристичної безпеки України (L_{nts}), які у своїй сукупності сприятимуть досягненню бажаного позитивного результату:

- а) захист національного суверенітету і територіальної цілісності України (P_{ns});
- б) облаштування надійних бомбосховищ та укриттів у разі виникнення різних ракетних, безпілотних та інших вогневих загроз (S_{th});
- в) створення безпечних умов на трасах, під час прогулянок та екскурсій, у місцях проведення різноманітних заходів (S_c);
- г) навчання туристів і рекреантів, яке допоможе уникнути певних небезпек, а в разі їх виникнення — швидко зреагувати з найменшими негативними наслідками для людей, природи і пам'яток мистецтва (E_t);
- д) швидкість і повнота надання допомоги туристам, які потрапили у важкі умови та/або зазнали травм (A_t);
- е) вивчення специфіки кожного з видів туризму на предмет загрози для мандрівників і розробка відповідних заходів безпеки (S_m).

Відтак, функціональну залежність рівня національної туристичної безпеки України (L_{nts}) від описаних чинників можна подати такою формулою:

$$L_{nts} = f(P_{ns}, S_{th}, S_c, E_t, A_t, S_m) \quad (1)$$

Безпека в туризмі тісно пов'язана зі страхуванням, де туристи і рекреанти убезпечують себе від ризиків загибелі, травмування, втрати майна. Зв'язок між страхуванням у туризмі та безпекою у сфері туризму можна описати кореляційною залежністю. Тобто зміна якогось із чинників безпеки у сфері туризму спричинить зміну середнього значення кількості застрахованих випадків. Це означає, що одному значенню рівня національної туристичної безпеки можуть відповідати кілька значень страхування в туризмі. Це є логічним, позаяк страхування в туризмі є рішенням суб'єктивним і туристи з рекреантами можуть по-різному реагувати на рівень національної туристичної безпеки й по-різному страхувати ризики під час туристично-рекреаційного туру.

Графічно модель кореляційної залежності страхування у сфері туризму від національної туристичної безпеки відобразимо за допомогою рисунка 1.

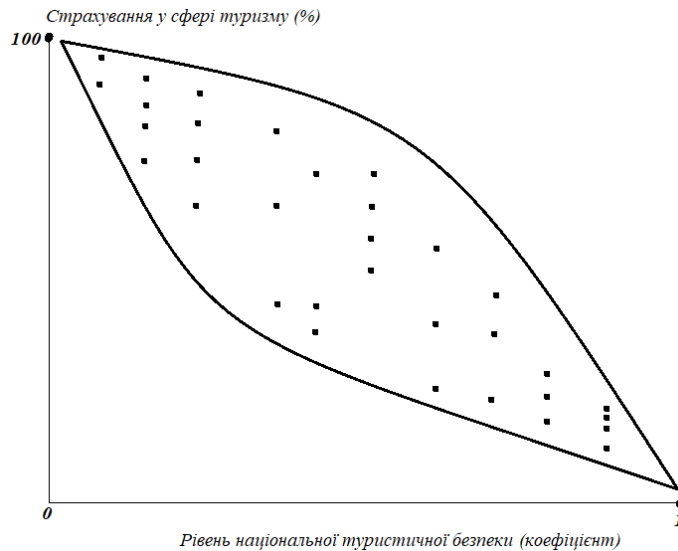

Рис. 1. Модель кореляційної залежності страхування у сфері туризму від національної туристичної безпеки

Примітка: Складено авторами на основі власних теоретичних узагальнень

Економічний зміст страхування в туризмі (I_t) зводиться до виконання чотирьох рівнозначно важливих функцій.

Перша – ризикова (R_f), суть якої полягає у визначенні видів ризику й обчислення ймовірності його виникнення. Наступним етапом цієї функції є встановлення страхової суми і страхового платежу. В разі настання страхового випадку — відбуваються всі необхідні розрахункові, підготовчі й фінансові дії та операції з метою повного і справедливого відшкодування завданої шкоди туристам і рекреантам під час туристично-рекреаційного туру.

Друга – попереджувальна (W_f), суть якої полягає у використанні страхового фонду. Тут відбувається часткове фінансування страхового випадку за рахунок раніше накопичених коштів.

Третя – ощадна (Th_f), суть якої полягає у створенні так званої «фінансової подушки» на довгострокову перспективу.

Четверта — контрольна (C_f), суть якої полягає у регулярному нагляді за правильністю цільового призначення й формування необхідного страхового фонду і повнотою його призначення.

Страхування в туризмі можна подати математично як систему з чотирьох рівнянь:

$$\begin{cases} a_{11}x_1 + a_{12}x_2 + \dots + a_{1n}x_n = R_f \\ a_{21}x_1 + a_{22}x_2 + \dots + a_{2n}x_n = W_f \\ a_{31}x_1 + a_{32}x_2 + \dots + a_{3n}x_n = Th_f, \\ a_{41}x_1 + a_{42}x_2 + \dots + a_{4n}x_n = C_f \end{cases} \quad (2)$$

де: a — різновид страхового випадку; x — сума страхового внеску. Таким чином, математичні моделі формують систему вимірників безпеки і страхування в туризмі.

Список використаних джерел:

1. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні : навчальний посібник. Чернівці : Книги-XXI, 2003. 300 с. URL : https://tourlib.net/books_ukr/kyfjak.htm

Собко Назарій Олександрович,
аспірант Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

МІСЦЕ ТА РОЛЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Сучасні виклики суверенітету України, пов'язані із повномасштабним вторгненням росії, ставлять нові вимоги до механізмів забезпечення національної безпеки держави, зокрема і її інформаційної складової. Рівень розвитку технологій та систем комунікації перетворив інформацію на потужну зброю, а тому нехтування системою її захисту в умовах воєнного стану несе загрозу національним інтересам країни.

Стратегією інформаційної безпеки, остання визначається складовою частиною національної безпеки, станом захищеності державного суверенітету, демократичного конституційного ладу, територіальної цілісності та інших інтересів людини, суспільства та держави. За такого стану найкраще забезпечуються конституційні права та свободи людини на доступ до об'єктивної та достовірної інформації, на захист і протидію нанесенню шкоди через поширення негативних інформаційних впливів; на зберігання, збирання, поширення та використання інформації тощо [1]. Після оголошення воєнного стану, до ряду регуляторних нормативно-правових актів в сфері інформаційних відносин були внесені зміни стосовно заборони поширення певного виду інформації (яка носить суспільно небезпечний характер), врегулювання дозволених рамок технічної фіксації інформації, посилення або встановлення відповідальності за поширення певного виду інформації (про переміщення ЗСУ, міжнародної військової допомоги; про наслідки ворожих обстрілів тощо) [2, с. 179].

Ключова роль в забезпеченні інформаційної безпеки відведена власне державі, яка виступає головним агентом інформаційної безпеки та здійснює заходи з метою забезпечення цієї безпеки через низку політичних інституцій [3, с. 231]. Однак до елементів системи забезпечення інформаційної безпеки України входять і органи місцевого самоврядування, на яких покладено повноваження із затвердження регіональних та місцевих програм розвитку інформаційної сфери та формування бюджетів у цій сфері.

Повноваження з надання офіційної інформації щодо ситуації в регіоні під час дії воєнного стану покладені на органи військового управління, якими на даний час є військові адміністрації [4, с. 87]. Координація діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадських організацій в сфері забезпечення інформаційної безпеки здійснюється Міністерством культури та стратегічних комунікацій України. Враховуючи те, що в умовах воєнного стану органи місцевого самоврядування також здійснюють високий рівень інформаційної взаємодії із суспільством, їхня роль у забезпеченні інформаційної безпеки є надзвичайно важливою. Ними здійснюється підтримка та сприяння інформаційній політиці, яка реалізується військовими адміністраціями на місцях. Також органами місцевого самоврядування здійснюється розроблення, затвердження та фінансування цільових програм, які так чи інакше стосуються забезпечення інформаційної безпеки.

Серед таких програм варто виділити програму «Безпечне місто», яка наразі активно впроваджена місцевими радами по території усієї держави. Розглядаючи її інформаційну складову, слід згадати про створення систем відеоспостереження за дорожнім рухом у містах. Такі системи приносили надзвичайну користь, оскільки

допомагали контролювати дотримання правил дорожнього руху та встановлювати обставини дорожньо-транспортних пригод. З впровадженням воєнного стану, доступ до таких камер став обмеженим, оскільки вільна доступність до камер відеоспостереження в режимі реального часу сприяла коригуванню обстрілів ворога. Окрім того, на органи місцевого самоврядування покладені повноваження із забезпечення роботи місцевої системи централізованого оповіщення. Такі повноваження реалізуються спільно з органами ДСНС. Надзвичайна важливість такої системи полягає не тільки в тому, що за її допомогою здійснюється інформування населення про повітряну тривогу та інші надзвичайні ситуації. У разі пошкодження теле-, радіо-, інтернет-, мобільного зв'язку, така система залишиться єдиним засобом донесення інформації до населення, а тому має ключову роль для забезпечення інформаційної безпеки.

Органами місцевого самоврядування також реалізуються та фінансуються програми, що стосуються забезпечення інформаційної безпеки в діяльності як органів місцевого самоврядування, так і в місцевих органах виконавчої влади. Такі програми націлені на забезпечення безперебійної роботи вказаних органів та її захист від шкідливого програмного забезпечення чи кібератак. Важливість діяльності деяких з таких органів важко переоцінити (зокрема територіальних органів казначейства), оскільки ними здійснюється проведення захищених та соціально спрямованих видатків як із державного бюджету, так і з бюджету територіальної громади, що дозволяє забезпечити фінансування потреб медичної, освітньої галузі, сфери соціального захисту та соціального забезпечення, видатків на безпеку та оборону тощо. Такими програмами передбачається як модернізація комп'ютерного обладнання, так і забезпечення його безперебійної роботи, враховуючи ризики відсутності електроенергії. Як бачимо із наведеного вище, органи місцевого самоврядування разом із органами державної влади, правоохоронними органами знаходяться на організаційно-виконавчому рівні системи забезпечення інформаційної безпеки держави. На вказаному рівні здійснюється організаційне, методичне, фінансове забезпечення інформаційної безпеки у відповідних галузях, координація та контроль діяльності у сферах відповідальності державно-владних структур. Важливо зазначити, що в будь-якому напрямку забезпечення інформаційної безпеки, органи місцевого самоврядування не діють одноособово, а працюють спільно із органами державної влади, підтримуючи та страхуючи останніх, що сприяє підвищенню ефективності формування інформаційно безпечного середовища.

Таким чином, органам місцевого самоврядування відведена важлива роль у забезпеченні інформаційної безпеки України. Виконання функцій управління на місцевому рівні передбачає широкий спектр повноважень та відповідальності, зокрема і у сфері інформаційної безпеки. Від належного функціонування та координації діяльності органів місцевого самоврядування та державної влади у забезпеченні інформаційної безпеки залежить стабільність та зміцнення системи національної безпеки України.

Список використаних джерел:

1. Стратегія інформаційної безпеки. Указ Президента України від 21.12.2021 р. № 685/2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021#Text> (дата звернення: 13.11.2024).
2. Русакевич А. І. Інформаційна безпека в умовах воєнного стану у аспекті забезпечення інформаційних прав громадян. *Держава і регіони. Серія: Право.*

2023. № 2 (80). С. 177–180. URL : http://law.stateandregions.zp.ua/archive/2_2023/31.pdf (дата звернення: 19.11.2024).

3. Кукляк Р. І. Роль і місце інформаційної безпеки у забезпеченні національної безпеки України. *Актуальні питання в сучасній науці*. 2023. № 120 (16). С. 227–239. URL : <http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/6772/6808> (дата звернення: 20.11.2024).

4. Шестернін А., Роговенко О. Роль органів місцевого самоврядування в забезпеченні національної безпеки України. *Молодий вчений*. 2024. № 3 (127). С. 85–89. URL : <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/6138> (дата звернення: 19.11.2024).

Толюк Марина Олегівна,

*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні юридичного факультету
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

ОСОБЛИВОСТІ НОРМ МУНІЦИПАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Муніципальне право досліджує теоретичні та концептуальні основи правового регулювання діяльності органів місцевого самоврядування. Воно спрямоване на забезпечення функціонування місцевого самоврядування, що є основною формою реалізації народного суверенітету на місцевому рівні та передбачає надання органам самоврядування широкого спектра повноважень. Також муніципальне право забезпечує правову основу для реалізації самостійності територіальних громад, їх здатності до самоврядування і вирішення питань місцевого значення.

Особливу увагу приділяється на забезпечення прав і свобод громадян, механізмах захисту цих прав та ефективній реалізації муніципальної влади, відповідно до національних та міжнародних стандартів. Окрім того, муніципальне право відображає закономірності та особливості розвитку місцевої демократії та захисту прав і свобод громадян, які проживають на певній території.

Основними документами, які регулюють муніципальне право, є Конституція України, Закон України «Про місцеве самоврядування» [1, ст. 4], а також Виборчий кодекс, який забезпечує реалізацію права громадян обирати та бути обраними до органів місцевого самоврядування. Конституція України є основним документом для ухвалення і функціонування муніципального права, яке належить до публічного права, оскільки регулює відносини у сфері забезпечення публічного порядку та організації публічної влади на місцевому рівні [2], де вказано, що основними носіями влади є народ, який здійснює свою владу безпосередньо, а також через органи державної влади та місцевого самоврядування. Окрім Конституції, важливу роль у становленні муніципального права відіграють міжнародні нормативно-правові акти, ратифіковані Україною. Найважливішим з них є Європейська хартія місцевого самоврядування, прийнята Радою Європи у 1985 році. Хартія визначає основні стандарти, за якими мають діяти органи місцевого самоврядування, а також їхні права та обов'язки у відносинах з органами державної влади. Нормативно-правові акти, ухвалені органами виконавчої влади, регулюють окремі аспекти місцевого самоврядування [3].

Основними принципами, закріпленими у муніципальному праві України, є законність, гласність, народовладдя, колегіальність, виборність та матеріально-фінансова самостійність. Принцип законності забезпечує, щоб органи місцевого

самоврядування діяли в межах законодавства. Це стосується як законності діяльності самих органів, так і забезпечення верховенства права на їх території. Закон України «Про місцеве самоврядування», передбачає відповідальність органів місцевої влади за порушення законодавства [4]. Принцип гласності гарантує відкритість діяльності органів місцевого самоврядування, що сприяє інформуванню громадян про результати їхньої діяльності. Важливим аспектом є публічне звітування органів перед громадою, що дозволяє мешканцям контролювати використання бюджетних коштів і реалізацію місцевих програм. Принцип народовладдя закріплений у статті 5 Конституції України, воно виражається через місцеві вибори, участь громадян у прийнятті рішень на місцевому рівні та інші форми громадської участі. Принцип колегіальності передбачає діяльність колективних органів, таких як ради, які враховують думки усіх членів територіальної громади. Принцип виборності забезпечує право громадян обирати своїх представників у органи місцевого самоврядування, що здійснюється на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування [5]. Матеріально-фінансова самостійність надає місцевим органам право на самостійний бюджет, а також право на розпорядження власними фінансами для виконання поставлених перед ними завдань.

Муніципальне право має важливе значення для забезпечення самостійності територіальних громад та реалізації їх прав. Воно дозволяє територіальним громадам вирішувати питання місцевого значення, захищати права і свободи громадян, забезпечувати соціально-економічний розвиток та підвищення якості життя на місцях. У нинішніх умовах економічних та політичних трансформацій роль місцевого самоврядування зростає, адже воно стає важливим механізмом впливу на розвиток держави та захисту прав громадян на місцях. Таким чином, норми муніципального права формують правову основу для розвитку місцевого самоврядування, забезпечуючи можливість територіальних громад впливати на процеси на місцях, ефективно використовувати свої ресурси та розвиватися відповідно до потреб мешканців.

Список використаних джерел:

1. Георгізова І. Л. Муніципальне право України. URL : <http://surl.li/aplizh>
2. Місце муніципального права в правовій системі України. URL : <https://studfile.net/preview/9399425/page:6/>
3. Європейська Хартія місцевого самоврядування від 15.10.1985 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text
4. Про місцеве самоврядування : Закон України від 21.05.1997 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
5. Принципи муніципального права як галузі права: дискусійні питання теорії. URL : <https://www.constjournal.com/pub/2-2024/pryntsyry-munitsypalnoho-prava-yak-haluzi-prava-dyskusiini-pytannia-teorii/>

Щепанський Едуард Валерійович,

доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри публічного управління та адміністрування Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова,

Савчук Олександра Русланівна,

здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні факультету публічного управління Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Геополітичні зміни останніх десятиліть істотно трансформували систему міжнародних відносин. Ключовими чинниками цього процесу є зміна геополітичного значення, зростання впливу нових глобальних акторів, посилення міжнародних конфліктів і поява нових загроз, спричинених технологічним розвитком і соціальними змінами. Україна бере активну участь у цих змінах і відчуває їх вплив на собі.

Одним із даних аспектів для України є військова агресія росії та окупація частини її території. Це створює серйозний виклик національній безпеці України, регіональній і міжнародній стабільності. У відповідь на ці загрози Україна активізує свої зусилля щодо інтеграції до Європейського Союзу та НАТО, що може істотно змінити баланс сил у регіоні та вплинути на міжнародні відносини. Ці кроки змушують країни переосмислити нові реалії у Східній Європі та переглянути свої стратегії міжнародної безпеки.

Водночас стрімкий розвиток інформаційних технологій та їх широке застосування в різних сферах суспільного життя принесли не лише нові можливості, а й нові загрози. Мова йдеться про інформаційну безпеку як складову національної безпеки держави.

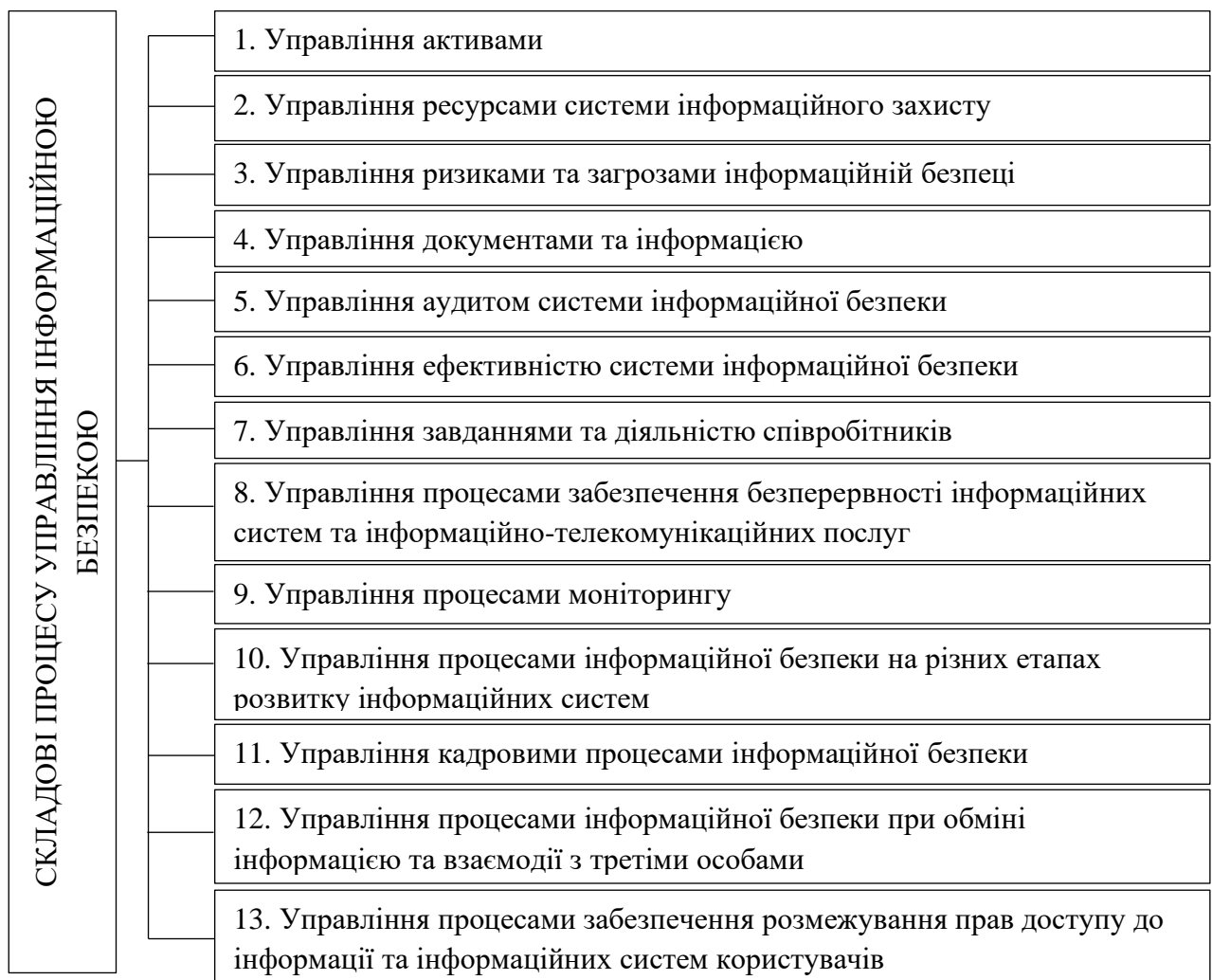
У сучасному цифровому світі, де інформація змінюється миттєво, захист конфіденційності, цілісності та доступності цієї інформації стає все більш важливим завданням для кожної країни. Інформаційна безпека стає основою загальної національної безпеки [1]. Вона не тільки забезпечує захист національних і особистих інформаційних ресурсів від непотрібного втручання, а й регулює та контролює потік інформації, що циркулює в суспільстві. Тому інформаційна безпека є ключовим елементом національної безпеки, оскільки забезпечення конфіденційності, цілісності та доступності інформації має стратегічне значення для країни.

В Стратегії забезпечення державної безпеки України дано визначення поняттю «інформаційна безпека», а саме «стан захищеності національних інтересів людини, суспільства і держави в інформаційній сфері, за якого унеможливлено завдання шкоди через: неповноту, невчасність та невірогідність інформації, що використовується, негативний інформаційний вплив; витік державної таємниці та службової інформації; негативні наслідки застосування інформаційних технологій; несанкціоноване розповсюдження, використання і порушення цілісності, конфіденційності та доступності інформації, у тому числі шляхом проведення іноземними спецслужбами, окремими організаціями, групами, особами спеціальних інформаційних операцій та деструктивних інформаційних впливів, а також забезпечується своєчасне виявлення, запобігання та нейтралізація реальних і потенційних загроз національним інтересам та національній безпеці України» [2].

На думку Калюжного Р. А., основним завданням інформаційної безпеки є виявлення, припинення та контрпропаганда зазначених явищ для забезпечення стабільності України. Ефективність цієї діяльності залежить від комплексного підходу з використанням всіх механізмів публічного управління [3].

Поділяючи думку вченого, вважаємо, що ефективне публічне управління у сфері інформаційної безпеки є надзвичайно актуальним завданням сьогодення. Для цього необхідно використовувати передові технології та інструменти з метою ефективного виявлення, запобігання та реагування на потенційні загрози.

Публічне управління у сфері інформаційної безпеки передбачає власне наявність самого процесу управління інформаційною безпекою, який включає наступні складові елементи (рис. 1).

Рис. 1. Складові процесу управління інформаційною безпекою

Враховуючи, що інформаційна безпека є безпосередньою складовою і впливає на стан і розвиток різних елементів національної безпеки, варто визначити основні національні інтереси у інформаційній сфері.

По-перше, припинення дезінформаційних та інформаційних дій країни-агресора, спрямованих на ліквідацію незалежності України, повалення конституційного ладу, порушення національного суверенітету та територіальної цілісності. Ці дії також спрямовані на пропаганду війни, насильства та жорстокості, розпалювання

національної, міжнаціональної, расової та релігійної ворожнечі та ненависті. Це може бути вчинення терористичних актів і порушення прав і свобод людини.

По-друге, забезпечення розвитку усіх аспектів української культури, ідентичності та підтримка українського громадянства.

По-третє, підвищення рівня медіакультури та медіаграмотності всіх верств суспільства.

По-четверте, забезпечення права громадян на збір, зберігання, використання та передачу інформації, право на вільне вираження думок і переконань, право на захист приватного життя, право на отримання об'єктивної та достовірної інформації, право на захист прав і безпеку журналістів під час виконання своїх професійних обов'язків.

По-п'яте, одним із основних напрямків є відновлення інформаційної інтеграції громадян України, які проживають на тимчасово окупованих територіях України та суміжних територіях, у загальноукраїнський інформаційний простір та відновлення їх права на отримання інформації для підтримання зв'язку з Україною. Це, зокрема, захист прав, свобод і законних інтересів громадян тимчасово окупованих територій, реалізація ініціатив щодо реінтеграції цих територій, захист прав і свобод корінних народів України.

Отже, інформаційна складова виступає основним комунікатором, об'єднуючи всі аспекти національної безпеки в об'єкт контролю, і є ключовим компонентом системи контролю. Цей компонент забезпечує координацію та інтеграцію різних елементів національної безпеки для більш ефективного реагування на виклики сучасного інформаційного середовища.

Список використаних джерел:

1. Інформаційна безпека (соціально-правові аспекти) : підручник В. Остроухов та ін. Київ : КНТ, 2010. 776 с.
2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 грудня 2021 року «Про Стратегію забезпечення державної безпеки» : Указ Президента України від 16.02.2022 р. № 56/2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56/2022> (дата звернення: 18.11.2024).
3. Інформаційна безпека України : глосарій / за загальною редакцією доктора юридичних наук, професора Р. А. Калюжного. Київ: Текст, 2011. 180 с.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

<i>Бондар В. В.</i> ПРОБЛЕМНІСТЬ НАЗВИ МУНІЦИПАЛЬНОГО ПРАВА.....	4
<i>Казанчук Д. В.</i> ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА ЯК ПЕРВИННИЙ СУБ'ЄКТ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	6
<i>Куницька Т. С.</i> РЕФОРМА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ: ДОСЯГНЕННЯ ТА ВИКЛИКИ.....	7
<i>Маліновська М. О.</i> ОСНОВНІ ФОРМИ ДІЯЛЬНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД...10	10
<i>Марчевська Д. А.</i> РОЛЬ ВИБОРЧИХ СИСТЕМ У ФОРМУВАННІ ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ.....	12
<i>Скляр О. С.</i> РЕГІОНАЛЬНІ ПАРЛАМЕНТИ ЯК НЕОБХІДНИЙ КРОК РЕАЛІЗАЦІЇ ОСНОВНИХ ПРИНЦИПІВ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В БЕЛЬГІЇ.....	14
<i>Фільчук К. М.</i> СТАРОСТА: ПОНЯТТЯ ТА ФУНКЦІЇ.....	17
<i>Шутило В. В.</i> КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ.....	19
<i>Нончарук V.</i> PUBLIC ADMINISTRATIVE SYSTEM IN PODILLYA ON THE EVE OF FEBRUARY REVOLUTION: CHALLENGES AND PARTICULARITIES.....	21

СЕКЦІЯ 2

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ РЕФОРМУВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

<i>Бачмага Д. А.</i> РОЛЬ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ.....	24
<i>Возна О. В.</i> ОСОБЛИВОСТІ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЄКТУ «ЗАХИСТ УКРАЇНИ».....	25
<i>Кушко І. С.</i> ПІДХОДИ ДО ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ НА РАЙОННОМУ РІВНІ.....	27
<i>Марушин Ю. В.</i> ТРАНСФОРМАЦІЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ 2025: ВИКЛИКИ, МОЖЛИВОСТІ, ПЕРСПЕКТИВИ.....	28
<i>Омельчук Л. В.</i> РОЛЬ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У РОЗВИТКУ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ В УКРАЇНІ.....	30
<i>Підлісна Т. В.</i> НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	32
<i>Хитра О. В.</i> НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ ПІСЛЯВОСННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ГАЛУЗІ.....	35
<i>Хитра О. В., Носатов В. О.,</i> ОСОБЛИВОСТІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА.....	38

СЕКЦІЯ 3

ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ ЕФЕКТИВНОГО ВРЯДУВАННЯ

<i>Вавришук М. В.</i> РОЛЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У СФЕРІ УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ.....	42
<i>Гаман Т. В.</i> ЕТИЧНА ПОВЕДІНКА ЯК ПРИНЦИП ДЕМОКРАТИЧНОГО ВРЯДУВАННЯ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ.....	46
<i>Кузь К. К.</i> РОЛЬ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ.....	48
<i>Кулик В. М., Кравчук В. К.</i> КАДРОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯМ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	50
<i>Кулинич Р. О., Макартецька В. С.</i> ЕКОНОМІЧНО-СТАТИСТИЧНА ПІДТРИМКА УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ.....	53
<i>Кушакова-Костицька Н. В.</i> ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ.....	56
<i>Лалуєва Н. М.</i> ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ОСВІТІМ ПОТЕНЦІАЛОМ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД.....	58
<i>Лалуєва Н. М., Рогожа А. О.</i> ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМИ РЕСУРСАМИ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	60
<i>Матвійчук Н. М.</i> ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКИХ КОМПЕТЕНЦІЙ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ.....	62
<i>Мухіна М. І.</i> ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНИХ МЕХАНІЗМІВ КОНТРОЛЮ ТА МОНІТОРИНГУ ДІЯЛЬНОСТІ ПУБЛІЧНИХ ОРГАНІВ.....	64
<i>Терещенко Т. В.</i> РОЛЬ КОМУНІКАЦІЙ У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ.....	66
<i>Требик Л. П., Заїка В. В.</i> РОЛЬ ЦИФРОВИХ СЕРВІСІВ «ДІЯ» У ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ З БІЗНЕСОМ ТА ГРОМАДЯНАМИ.....	69
<i>Цегельник М. І.</i> ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОСТІ ДО ПРОЦЕСІВ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ У КОНТЕКСТІ ПРИНЦИПІВ «GOOD GOVERNANCE».....	71

СЕКЦІЯ 4

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

<i>Ємець М. О.</i> ОСОБЛИВОСТІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ТА ПОСАДОВИХ ОСІБ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	73
<i>Козачук Є. О.</i> ОСНОВНІ ФОРМИ УЧАСТІ ЧЛЕНІВ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ У ВИРІШЕННІ ПИТАНЬ МІСЦЕВОГО ЗНАЧЕННЯ.....	75
<i>Коломієць А. Ю.</i> ПРАВОВИЙ СТАТУС СТАТУТУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ В СИСТЕМІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ.....	77
<i>Коцюба О. В.</i> ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ.....	79
<i>Курилюк Ю. Л.</i> МІСЦЕВІ ОРГАНИ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ ЯК СУБ'ЄКТИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА.....	80
<i>Лобунець М. С.</i> МУНІЦИПАЛЬНИЙ НОРМОТВОРЧИЙ ПРОЦЕС.....	82
<i>Нігловська Д. Ю.</i> МІСЦЕ СТАТУТУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ У СИСТЕМІ ДЖЕРЕЛ МУНІЦИПАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ.....	84
<i>Рубіна Д. І.</i> ОСОБЛИВОСТІ НОРМ МУНІЦИПАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ.....	85
<i>Солодюк Н. С.</i> СИСТЕМА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ПОНЯТТЯ ТА СИСТЕМА.....	87

СЕКЦІЯ 5
**БЮДЖЕТНО-ФІНАНСОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО
САМОВРЯДУВАННЯ**

<i>Криницький І. Є.</i> ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВИЙ АСПЕКТ.....	89
<i>Требик Л. П.</i> «ПОДАТОК НА GOOGLE» ДЛЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ.....	91

СЕКЦІЯ 6
**МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ У СИСТЕМІ
МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ УКРАЇНИ**

<i>Коломієць О. Е.</i> ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА СИСТЕМИ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ УКРАЇНИ І КРАЇН ЄС.....	93
<i>Матійчук Н. В., Микулець М. І.</i> ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НАДАННЯ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ.....	95
<i>Погорільська Д. В.</i> ДОСВІД МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В СУЧАСНІЙ ШВЕЦІЇ.....	97

СЕКЦІЯ 7
**ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ
З ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ**

<i>Корюгін А. В.</i> ЕЛЕМЕНТИ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕКОЮ ПРАЦІ НА КОМУНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ.....	100
<i>Кропивка М. П.</i> ОСОБЛИВОСТІ ВІДКРИТОСТІ ТА ПРОЗОРОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	102
<i>Микулець М. І.</i> ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ТА НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА: БАЛАНС ПОВНОВАЖЕНЬ І ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.....	105
<i>Мощанець А. А.</i> , РОЗВИТОК СПІВПРАЦІ МІЖ ВЛАДОЮ ТА БІЗНЕСОМ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ.....	106
<i>Нестеренко К. О.</i> РОЛЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ В ЕКОЛОГІЧНІЙ СФЕРІ.....	108
<i>Пещанюк У. І.</i> ВЗАЄМОВІДНОСИНИ МІЖ МІСЦЕВИМИ ДЕРЖАВНИМИ АДМІНІСТРАЦІЯМИ ТА ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	110
<i>Сем'янчук П. М., Фасолько Т. М.</i> МАТЕМАТИКА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ БЕЗПЕКИ І СТРАХУВАННЯ У СФЕРІ ТУРИЗМУ.....	111
<i>Собко Н. О.</i> МІСЦЕ ТА РОЛЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	114
<i>Толюк М. О.</i> ОСОБЛИВОСТІ НОРМ МУНІЦИПАЛЬНОГО ПРАВ УКРАЇНИ.....	116
<i>Щепанський Е. В., Савчук О. Р.</i> ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	118

Наукове видання

ЗБІРНИК ТЕЗ

**XIII Всеукраїнської
науково-практичної конференції**

***«Становлення та розвиток
місцевого самоврядування
в Україні»***

Відповідальні редактори – Щепанський Е.В., Шевчук І.В.

Електронне видання 05.12.2024 р

Формат 60×84 1/16.

Ум. друк. арк. 7,2. Зам. № 89.

Видано у Хмельницькому університеті управління та права
імені Леоніда Юзькова.

29013, м. Хмельницький, вул. Героїв Майдану, буд. 8.

Тел.: (382) 71-75-91, (382) 71-80-80.

Ел. адреса: nauka@univer.km.ua